

T.C. ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇEKİN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

Yüksek Lisans Tezi

Ashı TOLUN

Ankara-2025

T.C. ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇEKİN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

Aslı TOLUN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Osman Celal GÖLE

Ankara-2025

KABUL VE ONAY

Aslı TOLUN tarafından hazırlanan “Çekin Zayı Olması ve İptali” başlıklı bu çalışma, 14/04/2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Özel Hukuk Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal GÖLE (Başkan/Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Serdar HIZIR (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Elif Cemre HAZIROĞLU (Üye)

Prof. Dr. Şule TUZLUKAYA

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

04.04.2025

Aslı TOLUN

ÖZ

TOLUN, Aslı. Çekin Zayi Olması ve İptali, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Çek, tedavül gücü yüksek ve kamu güvenini haiz bir kıymetli evraktır. Türk Ticaret Kanunu'nun 645. maddesine göre çek, içerdiği hakla birlikte devredilir ve bu hak, çek olmadan kullanılamaz. Aynı zamanda çek, görüldüğünde ödenecek bir kıymetli evraktır. Çekte yer alan hakkın talep edilebilmesi için muhatap bankaya süresi içinde ibraz edilmesi gerekmektedir. İbraz ile birlikte çek hamili, çeke sıkı sıkıya bağlı olan alacağına kavuşabilecektir.

Çekin kaybolması, çalınması, yanması gibi nedenlerle hamilin rızası dışında elinden çıkması ya da kullanılamayacak hale gelmesi durumunda, çek muhatap bankaya ibraz edilemez. Çekin muhatap bankaya ibraz edilememesi ise hamilin çekteki alacağına ulaşamaması sorununu ortaya çıkarır. Bu sorunun çözümü için Türk Ticaret Kanunu, çekin iptali hükümlerini düzenlemiştir.

Çalışmamız zayi olmuş çeke uygulanacak ödeme yasağı, tevdi yeri belirlenmesi, iptal ve iade kararları öğreti ve yargı kararları ışığında incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kıymetli evrak, zayi olma, çekin zıyaı, çekin iptali, ödeme yasağı

ABSTRACT

TOLUN, Aslı. Loss and Annulment of Cheque, Master's Thesis, Ankara, 2025.

A cheque is a negotiable instrument with high circulation power and public trust. According to Article 645 of the Turkish Commercial Code, a cheque is transferred together with the right it contains, and this right cannot be exercised without the cheque. At the same time, a cheque is a negotiable instrument payable on demand. To exercise the right associated with the cheque, it must be presented to the drawee bank within the prescribed period. Upon presentation, the cheque holder can obtain the claim tied to the cheque.

In cases where the cheque is lost, stolen, burned, or otherwise removed from the holder's possession without consent or rendered unusable, it cannot be presented to the drawee bank. Failure to present the cheque to the drawee bank creates the issue of the holder being unable to access the claim on the cheque. To resolve this issue, the Turkish Commercial Code provides provisions for the annulment of the cheque.

This study examines the payment prohibition applicable to lost cheques, the determination of a deposit place, and the annulment and return decisions in light of doctrine and judicial decisions.

Keywords: Negotiable instruments, loss, loss of a cheque, annulment of a cheque, payment prohibition

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince engin bilgi birikimi, yol gösterici yaklaşımı ve kıymetli katkılarıyla bana her zaman destek olan değerli danışmanım Prof. Dr. O. Celal GÖLE'ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Gerek akademik rehberliğiyle gerekse sabır ve anlayışıyla bu süreci benim için verimli ve anlamlı kıldığı için kendisine minnettarım.

Hayatım boyunca arkamda duran ve ne olursa olsun desteklerini esirgemeyen canım annem ve babam ile biricik ablama, tüm motivasyonumu borçlu olduğum sevgili yeğenlerim Defne ile Duru'ya ve bu süreçte beni yalnız bırakmayan çalışmamı tamamlamak konusunda destek gösteren tüm değerli arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ÇEKİN ZAYİ OLMASI HALİNDE BAŞVURULABİLECEK HUKUKİ YOLLAR.....	5
1.1 Çekin Zayi Olması Kavramı	5
1.1.1 Çekin zayi olmasına yol açan haller	6
1.1.1.1 Genel olarak	6
1.1.1.2 Zayi olma halleri	8
1.1.2 Çekin zayi olma hükümlerinin düzenlenme sebepleri	12
1.2 Çekin Zayi Olması Halinde İade ya da İptal Davasında Başvurulabilecek Hukuki Tedbirler	13
1.2.1 Genel olarak	13
1.2.2 Ödeme yasağı.....	15
1.2.2.1 Genel olarak	15
1.2.2.2 Ödeme yasağı talep edebilecek kişiler	17
1.2.2.2.1 Genel olarak	17
1.2.2.2.2 Düzenleyen yönünden	17
1.2.2.2.3 Lehtar ve hamil yönünden.....	19
1.2.2.3 Ödeme yasağının hukuki niteliği	20
1.2.2.4 Ödeme yasağı talebinin şekli	22
1.2.2.5 Ödeme yasağında görevli ve yetkili mahkeme	23
1.2.2.6 Ödeme yasağında teminat hususu	24

1.2.2.7 Ödeme yasağında ispat ve ferdileştirme	25
1.2.2.8 Ödeme yasağının sonuçları	26
1.2.1.8 Ödeme yasağı kararında kanun yolu	31
1.2.3 Çek bedelinin tevdi	32
BÖLÜM 2: ÇEKİN İADESİ DAVASI	35
2.1 Genel Olarak.....	35
2.1.1 İade davasının hukuki niteliği.....	36
2.1.2 İade davasının şartları	37
2.1.2.1 Çekin elden irade dışında çıkmış bulunması.....	37
2.1.2.2 Çeki eline geçiren kişinin biliniyor olması	37
2.1.2.3 Çeki eline geçirenin kötü niyetli yahut ağır kusurlu olması	38
2.1.3 İade davasının tarafları.....	39
2.1.4 İade davasında görevli ve yetkili mahkeme.....	41
2.1.5 İade davasında ispat yükü	42
2.1.6 İade davasının açılması için mahkeme tarafından verilecek olan süre	43
2.1.7 İade davasının hüküm ve sonuçları.....	43
2.1.8 İade davasında kanun yolu.....	45
BÖLÜM 3: ÇEKİN İPTALİ DAVASI	46
3.1 Genel Olarak.....	46
3.1.1 İptal davasının hukuki niteliği	47
3.1.2 İptal davasının şartları.....	49
3.1.2.1 Çekin zayi olmuş olması	49
3.1.2.2 Çekte mündemiç hakkın varlığını sürdürmesi	53
3.1.2.3 Çekin iptalini talep eden kimsenin çekteki mündemiç hakkın sahibi olması	56
3.1.2.4 Çekin zilyetliğinin yeniden iktisap edilmesinin mümkün olmaması	56
3.1.3 İptal davasını açabilecek kişiler	57

3.1.3.1 Genel olarak	57
3.1.3.2 Düzenleyen yönünden	58
3.1.3.3 Lehtar ve hamil yönünden.....	62
3.1.4 İptal davasında görevli ve yetkili mahkeme	65
3.1.5 İptal davasında ispat ile ferdileştirme	67
3.1.6 İptal davasında ilan aşaması	70
3.1.6.1 Genel olarak	70
3.1.6.1 İlanın şekli	71
3.1.6.2 İlanın süresi	72
3.1.7 İptal davasının hüküm ve sonuçları	73
3.1.7.1 İlanın olumlu sonuçlanması	73
3.1.7.2 İlanın olumsuz sonuçlanması	75
3.1.8 İptal davasının sonucunda yeni bir çek tanzim edilip edilememesi.....	76
3.1.9 İptal davasında kanun yolu	78
3.1.10 İptal kararının niteliği ile sonuçları.....	79
3.1.10.1 Genel olarak	79
3.1.10.2 Çekteki hakkın sahibi olduğunun tespiti işlevi.....	80
3.1.10.3 Çekin kendisinin tespit edilmesini ortadan kaldırması işlevi	81
3.1.10.4 Maddi hukuk açısından kesin hüküm niteliği taşımaması	82
3.1.11 İptal kararının çek ile ilgisi olan kişilere etkileri	83
3.1.11.1 İptal kararının hamili ile muhatap banka ve müracaat borçluları arasındaki etki	83
3.1.11.1.1 Muhatap banka yönünden etki	83
3.1.11.1.2 Müracaat borçluları yönünden	84
3.1.11.2 Çek zilyedi olan üçüncü kişi ile muhatap banka arasındaki ilişki....	88
3.1.11.3 İptal kararını alan hamil ile iyi niyetle çekin zilyedi olan kişi arasındaki ilişki	89
SONUÇ.....	92

KAYNAKÇA	99
TURNİTİN RAPORU.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	106

KISALTMALAR

ATM	: Asliye Ticaret Mahkemesi
Bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
ÇK	: 5194 sayılı Çek Kanunu
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
eTTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
dp.	: Dipnot
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
No	: Numara
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Türk hukukunda çek, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK)¹ kambiyo senetleri için ayrılmış olan Dördüncü Kısım'ının Üçüncü Bölümü'nde düzenlenmiştir. Bu sebeple çek, poliçe ve bononun ardından gelen bir kambiyo senedir.

Çek, TTK'nin 780. maddesi ile 823. maddesi arasında öngörülmüştür. Aynı zamanda çek için, TTK m. 818² gereğince poliçeye ilişkin belirlenen hükümlere yollama yapılmıştır. Çek Kanunu (ÇK)³ ile de çeke özel çeşitli ek hususlar öngörülmüştür. Bahse konu edilen çeki düzenleyen hükümlerde, kanun koyucu tarafından açıkça bir tanım yapılmamış olsa da TTK m. 780'de çekin zorunlu unsurları belirlenmiştir.

TTK m. 780 hükmünden yola çıkılarak çek, senet metninde “çek” kelimesini, senet Türkçe’den başka herhangi bir dille yazılmış ise o dilde “çek” karşılığı olarak kullanılan sözcüğü, kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi, ödeyecek muhatap bankanın ticaret unvanını, ödeme yerini, düzenlenme tarihini ve yerini, düzenleyenin imzasını, banka tarafından verilen seri numarasını ve karekodu içermesi gereken bir kıymetli evraktır⁴.

TTK m. 785 doğrultusunda çek, kıymetli bir evrak olarak düzenlenmesinin yanı sıra aynı zamanda kanunen emre yazılı bir senettir. Bu sebeple açıkça emre kaydını içermese dahi belirli bir şahsın adına keşide edilmiş çek, emre yazılı çek olarak kabul edilecektir. Ayrıca çekin nama yahut hamiline şeklinde keşide edilebilmesinin önünde herhangi bir engel mevcut değildir. Hakkında özel hükümler bulunmadığı sürece ve mahiyetine uygun düştüğü ölçüde nama, emre ve hamiline yazılı kıymetli evraka ilişkin genel hükümler çek için de uygulama alanı bulacaktır⁵.

¹ 13 Ocak 2011'de kabul edilen, 14 Şubat 2011'de Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6102 sayılı Kanun.

² Uygulanacak hükümler başlıklı TTK m. 818/1: “Poliçeye ait aşağıdaki hükümler çek hakkında da uygulanır” denilerek atıf yapılan maddeler belirtilmiştir.

³ 14 Aralık 2009'da kabul edilen, 20 Aralık 2009'da Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5194 sayılı Kanun.

⁴ Ali Bozer ve Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024), 239 vd.; Erhan Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 31 vd.; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Yetkin Basımevi, 2024), 225 vd.; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 317 vd.; Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku Bono – Poliçe – Çek* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 647 vd.; Seza Reisoğlu, *Çek Hukuku*, (Ankara: Cemweb Ofset, 2011), 58 vd.

⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 225; Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 44.

Çek hukuki niteliği itibariyle nitelikli bir havaledir. Söz konusu havale; yazılı, belirli şekil şartları içeren, soyut, kayıtsız ve şartsız bir ödeme emri şeklinde olmalıdır. Aynı zamanda ekonomik işlevi gereğince bir ödeme aracı niteliği taşıyan ve çifte yetki veren bir kıymetli evraktır. Çekte üç taraf mevcuttur. Bu taraflar çeki düzenleyen (keşideci), lehtar (çek bedelinin ödeneceği ilk kişi) ile muhatap (çekte yazılmış olan bedeli ödemekle yükümlü bir banka) bankadır⁶.

Günümüzde pek çok ülkede alım satım ilişkilerindeki ödemeler, genellikle nakit ile yapılmaktadır. Ekonomik gelişimini tamamlamış ülkelerde ise nakit ile ödeme yapmanın yanı sıra çekle ödeme yapılması faydalı bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Çekin tedavülünün kolaylığı ve kamu güvenini haiz olması sebebiyle yüksek tutarlı ödemelerde, nakit yerine çek kullanımı yaygınlaşmıştır. Teknolojik ilerlemelerin hız kazanması ve bankacılık hizmetlerinde bu teknolojilerin etkin bir şekilde kullanılması sayesinde, büyük miktardaki ödemeler neredeyse tek bir dokunuşla gerçekleştirilebilmektedir. Bu durum, çekin kullanım alanını daha da genişletmiş ve özellikle büyük hacimli ticari işlemler için vazgeçilmez bir ödeme aracı haline gelmesini sağlamıştır. Çek kullanımının artması, bankalar için nakit rezervlerinin büyümesine ve böylece kredi sağlama kapasitelerinin yükselmesine katkı sağlamıştır.

TTK m. 645 uyarınca, kıymetli evrak bağlamında çek, öyle senetlerdir ki içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemeyeceği gibi, başkalarına da devredilemez. Bu sebeple çekteki hak, çekten ayrı ileri sürülemez ve çek olmadan bu hak bir başkasına devredilemez. Çek ile çekteki mündemiç hak birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağın ayrılamaz oluşunun istisnası ise çekteki hak ile çekin birbirlerinden ayrıldığı çekin iptali müessesesidir.

Çekin, düzenleyen tarafından alacaklıya verilmesi, ödeme yapılması için yeterli değildir. Alacaklının, TTK m. 646 uyarınca çeki muhatap bankaya ibraz etmesi gerekmektedir. Bu sebeple düzenleyen, çek düzenleyerek ilgili banka nezdindeki çek hesabından çek bedelini ödemeyi amaçlarken, alacaklı olan hamil ise elindeki çeki muhatap bankaya sunarak çekteki alacağını tahsil etmeyi hedefler. Hamilin çeki ibraz edememesi durumunda, muhatap banka çekteki bedeli ödemekle yükümlü değildir. Nitekim, hamilin elinde bulunan çekin kaybolması, çalınması gibi insani sebeplerle ya

⁶ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 235; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 183-189; Abuzer Kendigelen ve İsmail Kırcı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024), 284; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 289-293; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 32-40; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya ve N. Füsün Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021), 270-272, 280 vd.

da depreme, sele kapılması gibi doğal afetler sonucu yitirilmesi yahut hamilin elinde bulunmasına rağmen kullanılamaz hale gelmesi durumunda, söz konusu çek muhatap bankaya ibraz edilemez. Çekteki alacağın temini için muhatap bankaya ibrazı zorunluyken, çek hamilinin iradesi dışında gerçekleşen zayi olma hâlinde çekteki alacağına kavuşamaması, hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabilecektir. Çekin, ticari hayatta en yaygın kullanılan kambiyo senetlerinden biri olması ve çeke duyulan güvenin yüksek olması sebebiyle, çekin zayi olması durumunda izlenecek yolun ve bunun kişilere olan etkilerinin tartışılması, öğretide önem arz etmektedir.

Çalışmamızın temelini, Türk hukukunda çekin zayi olması hâlinde iptaline ilişkin usul ve esasların incelenmesi ile bu süreçte verilebilecek ödeme yasağı, tevdi yeri belirlenmesi, iptal ve iade kararlarının sonuç ve etkileri oluşturmaktadır. Çalışmamızda, bono ve poliçenin zayi olması hâlinde uygulanacak hükümlere yer verilmemiştir. Ancak, TTK m. 818/1-s hükmü yollamasıyla poliçenin zayi olması hâlinde iptaline ilişkin hükümlerin, çekin zayi olması durumunda da uygulama alanı bulacağı öngörülmüştür. Ayrıca, öğretide üzerinde görüş birliğine varılamayan hususlara da değinilerek, bu yaklaşımlar yargı kararları ile birlikte ele alınacaktır.

Çalışmamız üç ana kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde, çekin zayi olması hâlinde başvurulabilecek hukuki yollardan bahsedilmektedir. Zayi olma kavramının ne olduğu ile hangi hallerde ortaya çıktığı ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve çekin zayi olmasına yol açan durumlar incelenmiştir. Ayrıca, çekin zayi olmasına ilişkin hükümlerin düzenlenme nedenleri açıklanarak, öğretideki yeri üzerinde durulmuştur. Çekin zayi olması hâlinde iade veya iptal davası açılmadan önce mahkemeden talep edilebilecek hukuki yollardan biri olan ödeme yasağı kararı bu bölümde incelenmiştir. Ödeme yasağı kararının niteliği, bu kararı talep edebilecek kişiler, talebin şekli, görevli ve yetkili mahkeme ve mahkemenin değerlendirme yaparken dikkate alacağı önemli hususlar belirtilmiş; kararın sonuçları ve kanun yolları açıklanmıştır. Ardından, ödeme yasağı kararının devamı niteliğinde olan çek bedelinin tevdi edilmesi konusu ele alınmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, ziyedi bulunduğu çeki rızası hilafına elinden çıkmış hamilin, çekin kimin elinde olduğunu bilmesi hâlinde açması gereken iade davası ele alınmıştır. Bu bölümde, davaya ilişkin genel değerlendirmelerin ardından uygulanacak hükümler, davanın hukuki niteliği, davayı açabilecek kişiler, davanın koşulları, görevli ve yetkili mahkeme ile davanın açılması için öngörülen süre detaylı

bir şekilde incelenmiştir. Son olarak, iade davası sonucunda verilen karar üzerinde durulmuş; iade kararının hüküm ve sonuçları ile karara karşı kanun yolu ele alınmıştır.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde, çeki rızası hilafına elinden çıkmış hamilin, çekin kimin elinde olduğunu bilmemesi hâlinde açması gereken iptal davasına ilişkin hükümler incelenmiştir. İptal davasının hukuki niteliği, açılabilmesi için gerekli şartlar, davayı açmaya yetkili kişiler, görevli ve yetkili mahkeme ile mahkemenin karar verirken yapacağı inceleme üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümün devamında, iptal kararı verilebilmesi için öngörülen ilan süreci, ilanın şekli ve süreleri detaylı bir şekilde açıklanmıştır. İptal kararının hüküm ve sonuçları, ilanın olumlu veya olumsuz sonuçlanmasına göre değerlendirilmiş; yeni bir çek tanzim edilip edilemeyeceği hususu ile iptal kararına karşı başvurulabilecek kanun yolu incelenmiştir. Son olarak, iptal kararının niteliği ve bu kararın çek ile ilgisi olan kişilere etkileri ele alınmıştır.

BÖLÜM 1: ÇEKİN ZAYİ OLMASI HALİNDE BAŞVURULABİLECEK HUKUKİ YOLLAR

1.1 Çekin Zayi Olması Kavramı

TTK’de zayi olma kavramına ilişkin açık bir tanım yapılmamıştır. Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğünde⁷ ise zayi kelimesinin kökeni Arapça olarak belirtildikten sonra “*kaybolma, yitme*”, “*kayıp*”, “*yok olmuş, elden çıkmış, mahvolmuş*” ve “*işe yaramayan, yararsız, boş olan*” olarak tanımlar yapılmıştır. Zayi olmak ise yine aynı sözlükte “*yitmek, kaybolmak*” şeklinde tanımlanmıştır.

TTK’de zayi olma kavramına ilişkin bir tanım yapılmamasına karşın kanun hükümleri içerisinde, “*zayi olduğu*” (TTK m. 651), “*zayi etmiş*” (TTK m. 663) ve “*ziyaa uğradığını*” (TTK m. 759) şeklinde çeşitli kavramlar kullanılmıştır. Aynı zamanda “*iradesi dışında poliçe elinden çıkan kişi*” (TTK m. 757) ve “*hamilin elinden çıkmış bulunursa*” (TTK m. 792) şeklinde ifadelerle de çeki zayi olan kişinin kim olması gerektiği belirtilmiştir.

Kıymetli evrak için genel hüküm olarak öngörülen iptal kararının şartlarının belirtildiği TTK 651. maddede, *kıymetli evrakin zayi olduğu takdirde* mahkemece iptaline karar verilebileceği ve senedin zayi olduğu ya da zayi olma halinin ortaya çıktığı anda senet üstünde hak sahibi kişinin, senedin iptalini mahkemeden talep edebileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, “*kıymetli evrak zayi olduğu takdirde*” ifadesi kullanılarak zayi kavramından bahsedilmiştir. TTK m. 651’in gerekçesinde, zayi ve ziya kelimelerinin tüm anlamlarını kapsayacak uygun bir karşılık bulunamadığı için bu kelimelerin yerine öz Türkçe bir ifade konulmadığı belirtilmiştir⁸. Bu sebeple Arapça kökenli olan zayi ve ziya kelimeleri öğretide kullanılmaya devam etmektedir.

Kıymetli evrakta zayi olma kavramı esasen senedin ibraz edilememesi⁹ ile tedavül imkansızlığı¹⁰ olarak tanımlanabilir. Burada zayi olma sadece senede ilişkindir

⁷ TDK sözlükleri, www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.04.2025).

⁸ TTK m. 651 Gerekçesi.

⁹ Caner Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 7.

¹⁰ Bilge Utkan Mersin, “Kambiyo Senetlerinin Zıyai ve İptali” (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2024), 19.

ve dolayısıyla senedin zayi olması halinde senede bağlı olan hak zayi olmaz¹¹. Senedin üzerinde yazılı metnin, senedi düzenleyen kişi tarafından bilinmesi ya da bir kopyasının kendisinde bulunması, senedin elinden çıkmadan önce ona sahip olduğunu kanıtlaması dışında hukuki bir yarar sağlamayacaktır¹².

1.1.1 Çekin zayi olmasına yol açan haller

1.1.1.1 Genel olarak

Çekin zayi olması, hamilin rızası dışında çekin gasp edilmesi, yırtılması, çalınması, kaybolması gibi insana bağlı fiillerle veya sel, yangın, deprem gibi doğal afetler sonucunda elinden çıkması ya da elinde bulunmasına rağmen bozulma veya yıpranma gibi sebeplerle kullanılamaz hale gelmesidir¹³. Çekin zayi olması halleri sınırlı değildir. Her türlü fiil dolayısıyla zayi olma ortaya çıkabilir¹⁴. Zıyan gerçekleştiğinden bahsedilebilmesi için çek üzerindeki fiili hakimiyetin, sürekli şekilde¹⁵ ve yeniden kurulması imkânsız bir biçimde sona ermesi gereklidir. Çünkü geçici süreli bir kayıpta, çekin zayi olmasından bahsedilemeyecektir¹⁶. Örneğin hamilin çeki bıraktığı yeri hatırlayamıyor olması zayi olma anlamında değerlendirilmez¹⁷.

TTK m. 646'da kıymetli evrak borçlusunun senet kendisine teslim edilmediği müddetçe ödeme ile yükümlü olmadığı düzenlenmiştir. Borçlunun hile ya da ağır

¹¹ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 44; Burhanettin Esenkar, *Çekin Zıyayı Özellikle Çalınma Hali* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2007), 76; Gürühan, *Çekin İptali*, 61; Hanife Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1990), 9; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56.

¹² Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 44; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56.

¹³ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1117; Özkan Gültekin, *Yeni TTK, TBK, HMK ve Çek Kanununa Göre Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali En Son Mevzuat Değişiklikleri ve Yargıtay Kararları Işığında* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 67; Gürühan, *Çekin İptali*, 7; Mehmet Bahtiyar, Nihat Taşdelen, Levent Biçer ve Esra Hamamcıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Beta Yayınları, 2022), 36; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 10 vd.; Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021), 32-34; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 91-92; Fatih Yıldırım, "Çekin Zıyayı ve İptali," *Mali Hukuk Dergisi*, C. 17, S. 196 (2021): 1036.

¹⁴ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 43-44; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 57.

¹⁵ Haluk Nami Nomer ve Mehmet Serkan Ergüne, *Eşya Hukuku*, (Ankara: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 54; Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024), 86-87.

¹⁶ Zeynep Özbay Özdoğru, "Çekin Zayi Olması Durumunda Düzenleyenin Hukuki İmkanları," *Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in Anısına Armağan* içinde, derleyen Abuzer Kendigelen ve Saadet Yüksel (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 804.

¹⁷ Tayfun Ercan ve Leyla Ayan Omuş, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024), 34.

kusuru bulunmadıkça, senedin vadesi geldiğinde, senedin hukuki niteliğine göre belirlenecek olan alacaklıya ödeme yaparak borcundan kurtulabileceği belirtilmiştir.

Kıymetli evrakta ve dolayısıyla çekte, TTK m. 646'ya göre mevcut hakkın borçludan talep edilebilmesi için, söz konusu evrakın hamili olmak ve evrakı niteliğine uygun şekilde alacaklıya ibraz etmek gereklidir. Bu şartlardan herhangi biri yerine getirilmediği takdirde borçlu, çeke bağlı haktan doğan borcunu, çeki sunan kişiye ödemekle yükümlü değildir¹⁸. Çekin hamili olabilmek ve ibraz edebilmek için yetkili kimse aynı zamanda çekin zilyedi konumundaki kişidir. Bu sebeple zilyetlik kavramından bahsedilmesi zayi olma kavramı için önem arz etmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)¹⁹ m. 973'e göre, bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kişi, onun zilyedi haline gelir. Bu sebeple zilyetlik, fiili hakimiyet gerektirir. Fiili hakimiyetin yanında irade unsuru da aranmalıdır; çünkü TMK m. 977'ye göre zilyetliğin devri, hamilin senet üzerindeki fiili hakimiyetini kendi iradesiyle bir başkasının kullanımına bırakmasıdır²⁰. Ancak çek üzerindeki fiili hakimiyetin, irade dışında yitirilmesi halinde çekin zayi olması sebebiyle iptal davası açılabilmesi mümkündür²¹.

Eşyada zilyetliğin kaybedilmesi, iradeye bağlı kayıp ile irade dışı kayıp olarak iki şekilde gerçekleşebilir. Zilyetliğin rızaen kaybedilmesi terk yahut zilyetliğin devridir. Zilyet, eşyanın üzerindeki fiili hakimiyetine bir daha zilyedi olma iradesi taşımayarak son verirse zilyetlik terk sebebi ile kaybedilmiş olur. Aynı doğrultuda zilyet, şeyin mülkiyetini devrederek bir başkasına teslim ederse şey üzerindeki zilyetliği artık iradi olarak son bulacaktır. Zilyetliğin diğer bir kayıp şekli ise, kişinin iradesi dışında zilyetliğin yitirilmesidir. Burada kişinin zilyedi olduğu eşya çalınmakta ya da gasp edilmektedir²². Çekin hamilin elinden rızası dışında çıkarak zayi olması halinde çek üzerindeki zilyetlik bu şekilde sona ermiş olacaktır.

Çeke bağlı olan hak ibra, ifa vb. sebeplerle sona erebilir. Örnek verildiği üzere ifa gerçekleştiği halde söz konusu çekin haiz olduğu kıymetli evrak vasfı

¹⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 54.

¹⁹ 22 Kasım 2001'de kabul edilen, 08 Aralık 2001'de Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4721 sayılı Kanun.

²⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Eşya Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2024), 13-17; Nomer ve Ergüne, *Eşya Hukuku*, 22-23.

²¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 10.

²² Kılıçoğlu, *Eşya Hukuku*, 39-40; Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, (Ankara: Legem Yayınevi, 2025), 86-87; Turhan Esener ve Kudret Güven, *Eşya Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024), 77-78.

kaybolacaktır²³. Diğer yandan çekin kıymetli evrak vasfını oluşturan özelliklerinin yitirilmesi söz konusu olabilir. Burada çekin kendisinin (metnin yazıya döküldüğü kağıdının) kaybolması, çalınması, harap olması, kullanılamaz hale gelmesi vb. haller ortaya çıkar. Metnin yazılı olduğu belgeye ulaşılamaması durumunda, borcun ödenmesi için gerekli iki şarttan biri eksik kalacaktır. Diğer bir ifade ile çekin ibrazı koşulu sağlanamayacaktır²⁴. İşte bu gibi durumlarda şartları oluştuğu takdirde TTK'de ayrıntılı olarak düzenlenen ve çek hukuku yönünden çalışmamızda işleyeceğimiz kıymetli evrakın zayi olması ve iptali gündeme gelecektir. Kıymetli evrakın zayi olması ve iptali, hakkın senetle olan ayrılmazlık ve sıkı sıkıya bağlılık kuralının istisnası niteliği taşımaktadır²⁵.

1.1.1.2 Zayi olma halleri

Rıza dışında gerçekleşen ve zilyetliğin kaybını doğuran çekin zayi olma hali, mutlak ya da nispi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çekin ibraz edilememesi herkes adına imkânsızlaştığı takdirde²⁶ mutlak anlamda zayi olmadan bahsedilecektir. Diğer bir anlatımla objektif ibraz imkansızlığı söz konusu olacaktır²⁷. Çekin denize düşmesi²⁸, yanması, yırtılıp parçalara ayrılması ve bu yırtılmanın senedin geri birleştirilemeyecek derecede meydana gelmiş olması, imha makinesinde diğer evrak ile birlikte sehven öğütülmesi mutlak anlamda çekin zayi olmasına örnektir²⁹.

Çekin zilyetliğinin kaybı, çekin çalınması, başka yerde unutulması, gasp edilmesi gibi şekillerde gerçekleşirse nispi anlamda zayi olma söz konusu olur³⁰. Burada çek, zayi eden hamil dışında üçüncü bir kişi tarafından bulunabilir haldedir. Çeki bulan kişi, çeki haksız olarak zilyetliğine geçirmiş durumdadır³¹. Aynı zamanda

²³ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 54; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 89.

²⁴ Ahmet Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 110; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 54.

²⁵ Şaban Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 69.

²⁶ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 7; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 35; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 113.

²⁷ Ramazan Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması ve Hak Sahibinin Başvurabileceği Hukuki Yollar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 33.

²⁸ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 33.

²⁹ Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 57; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 68; Gürühan, *Çekin İptali*, 7; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 269-270; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 10.

³⁰ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 67; Gürühan, *Çekin İptali*, 7; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 10; Öndül, *Çekin İptali*, 12; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 33.

³¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 10; Öndül, *Çekin İptali*, 12.

çeki rızasıyla veren kimsenin ayırt etme gücünün mevcut olmaması halinde de söz konusu çek, zayi olmuş sayılır³².

Çekin esaslı unsurlarının anlaşılamayacak derecede hasar görmüş olması durumunda örneğin; yıpranma, silinme, kazınma, yırtılma, karalanma, yıkanma, bozulma vb. hallerde çek zayi olmuştur ve çekin iptali davasına konu olabilir³³. Çekin esaslı unsurları hasar gördüğünde, kendisini kıymetli hale getiren tüm zorunlu unsurlarını kaybetmektedir. Bu nedenle, çekiye bağlı olan hakkın talep edilememesiyle ortaya çıkan hak kaybı, iptal yoluna başvurularak giderilebilir³⁴.

Hamilin zilyetliğinde bulunan çekin, yırtılma, yanma veya karalama gibi sebeplerle üzerinde yazılı esaslı unsurlar dışındaki kısımlarının anlaşılamaz hale gelecek şekilde hasara uğraması durumunda, çekin zayi olmuş sayılıp sayılmayacağı ve bu duruma ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanamayacağı öğretide tartışmalıdır.

Öğretideki bir kısım yazarlara göre³⁵ çekin esaslı unsurları dışındaki kısmının, içeriğinin anlaşılamayacak şekilde hasara uğraması, çekin içerdiği hak ve bu hakkın talep edilebilirliğini etkilemez. Bu nedenle, çek metnini taşıyan kâğıdın yıpranması ya da çek metninin ana unsurları korunarak bozulması durumunda, zayi olma ve iptal hükümlerine başvurulamaz. Bu halde yıpranmış pay senetleri başlıklı TTK m. 488³⁶ ile TTK m. 743³⁷ hükümleri gereğince giderleri kendisine ait olmak kaydı ile düzenleyenden yeni bir çek düzenlenmesi talep edilebileceği ileri sürülmektedir.

³² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 11; Gürühan, *Çekin İptali*, 62.

³³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 10-12.

³⁴ Murat Türe, "Yargıtay Kararları Işığında Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali," *Legal Hukuk Dergisi*, S.213, (2020): 4035.

³⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 44; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1118; Diğdem Göç Gürbüz, "Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali," *Legal Hukuk Dergisi* C.15, S.173, (2017), 2243; Erol Ertekin ve İzzet Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler* (Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 1996), 67; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 9; Gürühan, *Çekin İptali*, 11; Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması Türk Ticaret Kanunu Şerhi Cilt 4* (İstanbul: Temel Yayınları, 1990), 43-49; Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 62; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 113; Umur Karakaya, *Güncel Yasal Düzenlemeler ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 27-28; Yıldırım, "Çekin Zıyı ve İptali," 1040; Mersin, çekin kullanılamaz hale gelmesini tedavül imkansızlığı ile ibraz imkansızlığı şeklinde ikiye ayırarak incelemiştir. Yazara göre çek hamilin elinde ancak kullanılamaz hale gelerek tedavül işlevini kaybetmişse TTK m. 743 hükümlerine başvurulmalıdır bk.: Mersin, "Kambiyo Senetlerinin Zıyı," 19.

³⁶ Yıpranmış pay senetleri başlıklı TTK m. 488: "(1) Bir pay senedi veya ilmühaber, tedavülü mümkün olmayacak derecede yıpranmış veya bozulmuşsa ya da içeriği veya ayırt edici özellik ve nitelikleri tereddüde yer bırakmayacak tarzda anlaşılıyorsa, sahibi, giderlerini peşin ödemek şartıyla, şirketten yeni bir senet veya ilmühaber istemek hakkını haizdir." şeklindedir.

³⁷ Polişe nüshaları isteme hakkı başlıklı TTK m. 743/3: "Tek nüsha olarak düzenlendiği kaydını içermeyen bir poliçenin hamili, giderleri kendisine ait olmak üzere birden fazla nüsha verilmesini isteyebilir. Bu amaçla hamil kendi cirantasına başvurduğu takdirde, hamilin cirantası ve daha önceki

Öğretideki diğer yazarlara göre³⁸ ise kanunun herhangi bir yorumu ile yukarıda bahsedilen sonuçlara ulaşılammamaktadır. 743 Sayılı mülga Türk Medeni Kanunu'nun³⁹ 839. maddesine (TMK m. 925) göre; ipotekli borç ve irat senedi veya faiz kuponu, borcu ıskat niyeti olmadan imha edildiğinde, diğer bir söylem ile yakılır, yırtılır veya karalanırsa, senedin iptali için mahkemeye başvurulabilecektir. Bu yazarlara göre TMK m. 925 hükmünün kıymetli evrak hükümlerine de uygulanması gerektiği belirtilir. Böylece çek, esaslı unsurları korunarak hasar gördüğünde TMK m. 925 kıyası ile zayi olmuş sayılarak iptali talep edilebilecektir.

Diğer bir görüşe göre⁴⁰ ise çekin esaslı unsurları mevcut olup çek kullanılamaz hale geldiğinde, TMK m. 990'da düzenlenen genel hükümlere başvurularak borçluya yönelen bir istihkak davası açılmalı ve çeke bağlı olan hakkın varlığının ispat edilmesi gereklidir. Böylece çek iptal edildikten sonra, yeni bir çekin son hamile verilebilmesini talep edebilme hakkı doğacaktır.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, çekin zayi olması ve iptali müessesesi, çekin esaslı unsurlarının anlaşılabilirdiği durumlarda işlememelidir. Çünkü kıymetli evrakta hak ile senet birbirleri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Çek metninin yer aldığı kâğıt parçası yanma, koparılma gibi sebeplerle yıprandığında veya kullanılamaz hale geldiğinde, metindeki hakkın ileri sürülmesi zorlaşacaktır. Çek bedelinin ödenmesi için çekin muhatap bankaya ibraz edilmesi halinde, banka çekin muhtevasını anlayamazsa, yıpranmış veya kullanılamaz hale gelmiş çeki ödemeyi reddeder. Kanaatimizce böyle bir durumda çekin zayi sayılması gereklidir. Buna karşın, esaslı unsurları anlaşılabilen bir çek hasara uğradığında, düzenleyenden TTK m. 488 ve TTK m. 743 hükümleri gereğince yeni bir çek talep edilerek çeke bağlı olan hakkın korunması, çekin iptali hükümlerinin düzenlenme sebeplerine uygun düşecektir.

cirantalar sıra ile birbirlerine ve ilk ciranta da düzenleyene başvurmayaya zorunludurlar. Bundan başka cirantaların, yeni nüshalar üzerine kendi cirolarını yeniden yazmaları gereklidir. " şeklindedir.

³⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 73; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 12.

³⁹ 17.02.1926'da kabul edilmiştir.

⁴⁰ A. Hulusi Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar* (İstanbul: Cem Ofset, 1986), 766-767; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 36; Aksi görüş için bk.: Poroy ve Tekinalp görüşünü, "TTK m. 792 uyarınca kaybolmuş çeki elinde bulunduranın ancak kötüniet veya ağır kusur ile senedi iktisap etmiş olması durumunda geri vermek durumundadır. Bu bağlamda emre yazılı çeklerde açılacak olan senedin geri verilmesi/istirdat davası TMK m. 990'ya göre değil, bu esas dahilinde ikame edilir." şeklinde belirtmiştir: Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 118 dp. no:1.

Yargıtay yırtılarak kullanılamaz hale gelen bir çek için, çekin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanamayacağını belirtmiştir⁴¹. Aynı zamanda Yargıtay, çekin çamaşır makinesinde yıkanarak kullanılamaz hale gelmesi durumunda, çekin iptal hükümlerine konu olamayacağı ve bu tür durumlarda genel hükümlere başvurulması gerektiği yönünde kararlar verirken⁴²; Bölge Adliye Mahkemeleri ise yakın tarihli kararlarında “tüm deliller toplanıp gerekli ilanlar da yapıldıktan sonra bir karar verilmesi gerekirken davanın usulden reddine karar verilmesi doğru olmadığı” gerekçesi ile çamaşır makinesinde yıkanarak kullanılamaz hale gelen çekler hakkında esasa girilerek karar verilmesi yönünde hüküm kurmaktadır⁴³.

Kanaatimizce yukarıda belirtildiği üzere kullanılamaz hale gelmiş çekin esaslı unsurları yönünden bir değerlendirilme yapılmalıdır. Çekin esaslı unsurları halen mevcut ise çekin iptali hükümleri uygulama alanı bulmamalıdır. Çekin muhtevası korunduğu için TTK m. 488 ve TTK m. 743 hükümleri gereğince yeni bir çek talep edilebilmesi söz konusu olmalıdır. Çekin kullanılamaz hale gelişi örneğin çamaşır makinesinde yıkandıktan sonra tüm esaslı unsurlarının yok olması anlamına geldiği takdirde çek zayi sayılarak iptal hükümleri işletilebilmelidir.

⁴¹ Yargıtay 11. HD, 1979/5832 E., 1979/5872 K., 24.12.1979 tarihli kararı aynı yönde, “Kambiyo senedi kaybolmayıp, elde bulunur, fakat kullanılamaz bir duruma gelirse bu halde TTK.nunda uygulanacak bir hüküm vazedilmemiştir. Dava konusu olaya benzer bu durumlarda, genel prensiplere göre borçluya karşı istihkak davası açılması, hakkın mevcudiyetinin ispatı ve yırtılan senedin iptali ile vadesi gelmemişse yenisinin tanzim ettirilmesi gerekmektedir.” şeklindedir. Aynı doğrultuda bk.: Yargıtay 11. HD, 2007/14829 E., 2009/3337 K. 23.03.2009 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

⁴² Yargıtay 11. HD, 2013/14159 E., 2014/2328 K. 11.02.2014 tarihli kararı, “Mahkemece, iddia ve dosya kapsamına göre, TTK’nın 757 ve devamı maddelerinde tanımlanan zayi hükümlerinin çekin tamamen yok olması halini değil, çekin hamilin rızası dışında elinden çıkması halini düzenlemesi nedeniyle davacının bu madde hükümlerine dayalı olarak zayi nedeniyle çek iptali talep edemeyeceği gibi, talebinin niteliği itibarıyla davanın hasımsız olarak açılmayacağı gerekçesiyle, davanın usulden reddine karar verilmiştir. ... Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.” şeklinde hüküm kurulmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

⁴³ İstanbul BAM 43. HD, 2024/1497 E., 2024/1432 K. 09.10.2024 tarihli kararı, “İptal davası açma hakkı hamile ait olup, hamil TTK652 maddesine göre iptal karar ile hakkını çek olmadan ileri sürebilecek ya da borçludan yeni bir senet tanzim edilmesini isteyebileceğinden talep edeninin hamil olduğu çeke ilişkin yayii nedeniyle iptal davası açmakta hukuki yarar bulunmaktadır. Bu durumda mahkemece işin esasına girip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yanılığın değerlendirme neticesinde yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru bulunmamıştır.” şeklinde hüküm kurulmuştur.; İstanbul BAM 43. HD, 2021/39 E., 2021/854 K. 01.07.2021 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

1.1.2 Çekin zayi olma hükümlerinin düzenlenme sebepleri

Kıymetli evrakın tanımı TTK'nin 645. maddesinde yapılmıştır. Bu maddeye göre, kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemeyecektir.

Kıymetli evrakın tanımı başlıklı maddeden anlaşılacağı üzere, kıymetli evrakı dolayısıyla çeki kıymetli yapan unsurlar ikiye ayrılmaktadır. Bunlar çekiye bağlı olan hakkın çek olmadan ileri sürülemediği hususu ile hakkın, çek olmadan bir başkasına devredilemeyeceği hususudur.

Çekte para ile ölçülebilen ve mameleki bir değere sahip olan bir hak mevcuttur⁴⁴. Dolayısıyla hak, devri mümkün olan bir nitelik taşımaktadır⁴⁵. Aynı zamanda bu hak, çek ile birlikte doğmuş ya da çekin doğumundan önce var olmuş olabilir⁴⁶.

Çekte hak, senedi; senet de hakkı izler ve bu birliktelikle birlikte çek artık kıymetli hale gelir⁴⁷. Senede bağlı olan hak, çekten ayrı olarak ileri sürülemez⁴⁸. Çek ile hak arasındaki bağ o kadar sıktır ki çekin devri aynı zamanda hakkın da devralana geçmesi sonucunu doğurur. Böylelikle mülkiyet hakkı da devralana geçer⁴⁹. Bunun sonucu olarak hak, sadece çek ile birlikte var olabilir⁵⁰. Diğer bir deyim ile hak, senede çivilenmiş durumdadır⁵¹. Burada bahsedilen bağıllık hususu adi senetler ile kıymetli evrak arasındaki önemli bir farktır⁵². Adi senet, hakkı ispat etmeye yöneliktir. Kıymetli evrakta ise senedin kendisi, ispat unsuruna yönelik olmasının da ötesinde hakkın ayrılmaz bir parçası durumundadır⁵³.

Kıymetli evrakın içerdigi hak ile senedin birbirlerine sınıksız şekilde bağlı olması ve bu senetlerin tedavülünün güvenli bir şekilde sağlanması, kıymetli evrakın ve çekin zayi olması konusunda kanun tarafından özel bir düzenleme yapılması

⁴⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 35; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 35.

⁴⁵ Önder Mustafa Öndül, *Çekin İptali* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 4.

⁴⁶ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 38.

⁴⁷ Pınar Bahar Doğan, "Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kıymetli Evrak Olarak Değerlendirilmesi Sorunu," *Terazi Hukuk Dergisi* S.27, (2008): 18.

⁴⁸ Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Polisiçe – Bono – Çek Makbuz Senedi – Varant* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 664; Mehmet Özdamar, Kürşat Göktürk, Mehmet Çelebi Can ve Esra Kaşak, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 79.

⁴⁹ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 32-34; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 38.

⁵⁰ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 47; Doğan, "Kıymetli Evrak," 39.

⁵¹ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 38.

⁵² Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 38.

⁵³ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 54; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 32-34; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 38.

gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Çünkü eldeki çekin zayi olması halinde, çekte mündemiç hak, ilgiliden talep edilemeyecektir. Çek ibraz edilemediği müddetçe bağlı olan hak, ileri sürülemeyecektir. İşte bu gibi durumlar için getirilen çözüm, iptal davası açabilme hakkıdır. Böylece çek ile çekin içerdiği hak arasındaki bağ çözülür ve çekteki hak çek olmadan ileri sürülebilir hale gelir⁵⁴.

Çekin yahut kıymetli evrakın zayi olması ve iptali hükümlerinin kanunen düzenlenmediği durumda çekten doğan hakkın talep edilmesi halinde çeki ibraz edemeyen hamilin hak kaybı yaşaması gündeme gelir. Burada hak sahibinin, meşru hamili olduğu çek himayesinde mevcut değilken veya himayesinde bulunan çek, çeşitli sebeplerle kullanılamaz hale geldiğinde çekten doğan hakkının tamamen kaybedilmesini kabul etmek, çekin niteliğine, adalet anlayışına ve sağladığı faydaya aykırılık ortaya çıkarır⁵⁵. Bu sebeple TTK’de belirtilen hükümlerin özel olarak düzenlenme sebebi, ortaya çıkması muhtemel olan adaletsizliklerin önüne geçmektir.

1.2 Çekin Zayi Olması Halinde İade ya da İptal Davasında Başvurulabilecek Hukuki Tedbirler

1.2.1 Genel olarak

TTK m. 651 ile m. 652’de kıymetli evrakın zayi olmasına ve iptaline ilişkin tüm kıymetli evrak türleri için geçerli olmak üzere genel hükümler mevcuttur. Aynı zamanda TTK m. 652/2’de kıymetli evrak türlerine göre özel hükümler saklı tutulmuştur.

TTK m. 652/2’ye göre saklı tutulan hükümler, kıymetli evrakın nama, emre ve hamiline yazılı olmasına göre uygulanacak iptal usulü ile ilgilidir. Buna göre, nama yazılı kıymetli evrakın iptali için düzenlenen özel hükümler TTK m. 657 ve devamında yer alırken; hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin özel hükümler ise TTK m. 661 ve devamında düzenlenmiştir. Emre yazılı senetlerin iptali ile ilgili olarak TTK’de doğrudan bir özel hüküm öngörülmemiştir. Ancak, TTK m. 831/2 uyarınca, varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetler hakkında TTK’nin 757 ila 765. maddelerindeki poliçeye ilişkin hükümler uygulanacaktır. Poliçenin iptaline yönelik düzenlenen TTK m. 757 ve devamındaki maddeler ise, TTK m. 778 ve TTK m. 818 gereğince, çek ve bononun zıya ve iptali hallerine de uygulanacaktır. Çekin zayi

⁵⁴ Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 56.

⁵⁵ Gürühan, *Çekin İptali*, 5.

olması halinde uygulanacak hükümler, TTK m. 818/1-s yollamasıyla TTK m. 757 ile 763. maddeleri ile TTK m. 764/1'dir. Ancak atıflarda, çekler yönünden poliçeye ilişkin olan TTK m. 764/2 ile TTK m. 765 kapsam dışında tutulmuştur⁵⁶.

Herhangi bir kıymetli evrakın zayi olması sonucunda senedin meşru hamilinin zarara uğramasını önlemek amacıyla, iade yahut iptal (istirdat) davası öncesinde ya da davalar devam ederken mahkemeden talep edilebilecek hukuki tedbirler öngörülmüştür. Çekin zıyaı halinde, çekteki hakkın sahibi, iptal yahut iade davası talebiyle mahkemeye başvurmadan önce TTK m. 757/1 uyarınca zayi olmuş olan çek için yalnızca ödeme yasağı talebinde bulunulabilir. Aynı zamanda zayi olan çekin iadesi yahut iptali talebiyle birlikte, davaya konu olan çeke ödeme yasağı konulması mahkemeden talep edilebilecektir. Mahkeme tarafından, ödeme yasağı kararı verilmesinin ardından çek bedelinin tevdiine karar verilmelidir.

Zayi olan çek için açılması gereken dava, çeki elinde bulunduran kişinin kim olduğunun davacı tarafından bilinip bilinmemesine göre değişiklik göstermektedir. Eğer çekin meşru hamili olduğunu iddia eden davacı, çeki elinde bulunduran kişinin kim olduğunu biliyorsa, meşru hamil olarak TTK m. 758 gereği iade davası açmalıdır. Ancak çekin meşru hamili olduğunu iddia eden davacı, çeki eline geçiren kişinin kim olduğunu bilmiyorsa, TTK m. 759'a dayanarak iptal davası açması gerekecektir. İptal davası açıldıktan sonra, çekin mahkemeye getirilmesi amacıyla yapılan ilanlar sonucunda, zayi olduğu iddia edilen çek mahkemeye tevdi edilirse, çekin kimin elinde bulunduğu tespit edilmiş olur. TTK m. 763, mahkemenin davacıya iade davası açması amacıyla uygun süre verilmesi hükmünü düzenlemiştir. Davacı, bu süre içinde iade davası açarak zayi olan çekin kendisine iadesini talep eder. Ancak, çekin iptali için açılmış davada, zayi olduğu iddia edilen çek, ilan aşamasında mahkemeye getirilmezse davaya konu olan çek için iptal kararı verilir.

Aşağıda ayrıntılı olarak değinileceği üzere çeki elinden rızası hilafına çıkmış olan hamil için getirilmiş hukuki tedbirler mevcuttur. Bunlardan ilki ödeme yasağı ikincisi de devamı niteliği taşıyan tevdi yeri belirlenmesidir.

⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bk.: 1.2.2.6 Ödeme yasağında teminat hususu başlığı.

1.2.2 Ödeme yasağı

1.2.2.1 Genel olarak

TTK m. 783/2’de düzenleyenin, muhatap bankadaki çek hesabında çekin bir miktar karşılığını hazır bulundurması halinde, muhatap bankanın bu miktarı ödeme zorunluluğunun bulunduğu belirtilmiştir. İlgili hüküm uyarınca muhatap banka, çeki süresi içerisinde ibraz etmiş hamile ödeme yapmak ile yükümlüdür. Muhatap banka tarafından ödeme yapma yükümlülüğünün kaldırılabilmesi ise ancak TTK m. 757/1 uyarınca mahkeme tarafından verilebilecek ödeme yasağı kararı ile mümkündür⁵⁷.

TTK m. 757/1 hükmünde rızası hilafına poliçe elinden çıkmış kişinin, ödeme yerindeki ya da hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden, muhatapın poliçeyi ödemekten yasaklanmasını talep edebilmesi düzenlenmiştir. Bu hükme göre, hamil elinden rızası dışında çıkan bir çek için, yetkili ve görevli mahkemeden muhatap bankanın çeki ödemesini engellemek amacıyla ödeme yasağı kararı alınması mümkündür.

Mahkemeden ödeme yasağı talep edilmesinin amacı, elden rıza dışında çıkan çekin üçüncü kişilerin eline geçerek muhatap bankaya ibraz edilmesi suretiyle ifa talebinde bulunulmasını engellemektir. Ödeme yasağı bulunmadığı takdirde muhatap banka, TTK m. 783/2’ye göre, süresinde ibraz edilen çekteki bedeli sahtelik veya tahrifat⁵⁸ mevcut değilse ödemek zorundadır. Böylece çekin üzerindeki hakkın meşru ve gerçek hamili hakkaniyete aykırı bir şekilde çekteki alacağına kavuşamayacaktır⁵⁹.

Düzenleyen, çekin elinden rızası hilafına çıkması ile muhatap bankaya bu hususla ilgili bildirimde bulunabilir. Muhatap bankaya yapılan bu bildirimin ardından; çeki elinde bulunduran hamil, çeki muhatap bankaya ibraz edebilir. Bu durumda muhatap bankanın kendisine ibraz edilmiş çeki dikkatli bir şekilde inceleme yükümlülüğü ortadan kalkmaz⁶⁰. Muhatap banka, çekte sahtelik veya tahrifat olduğu

⁵⁷ Halil Ahmet Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 87; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 117; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 39.

⁵⁸ Çekteki bilgilerin veya imzanın senette düzenleyen olarak gösterilen kişiye ait olmaması durumu sahte çek olarak adlandırılır bk.: Ergun Tuna ve Diğdem Göç Gürbüz. *Ticaret Hukuku Prensipleri Kıymetli Evrak* (İstanbul: Beta Yayınları, 2018), 328; Ekleme, çizme, silme gibi fiillerle senedin üzerindeki bedel, kayıt, isim, tarih vb. unsurlarda değişiklik yapılması ise tahrifat olarak adlandırılır bk.: Özgür Doğan, *Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Defileri – Ticaret Hukuku Monografileri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 111-116.

⁵⁹ Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 63.

⁶⁰ Tuna ve Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrak*, 330.

yönünde bir kanaate varırsa ileride sorumluluğunun doğmasını engellemek amacıyla⁶¹ sahtelik defini ileri sürerek ödemede bulunmamalıdır⁶². Eğer muhatap banka, sahte ya da tahrif edilmiş çeki öderse TTK m. 812 gereğince düzenleyenin zararından sorumlu olacaktır⁶³. Ancak ibraz edilen çek üzerinde herhangi bir sahtelik ya da tahrifat mevcut değilse; düzenleyenin yapmış olduğu bildirim, muhatap bankanın çekteki bedeli ödeme zorunluluğu nedeniyle düzenleyene hukuki bir koruma sağlamaz⁶⁴.

Hamilin rızası olmadan elinden çıkmış çeki elinde bulunduran kişinin, kötü veya iyi niyetli olmasının çeki ödeme yasağı konulup konulmayacağı konusunda herhangi bir etkisi mevcut değildir⁶⁵. İyi niyet hususu, meşru hamile sunulan diğer bir hukuki yol olan iade davasında gündeme gelecektir⁶⁶. Hamile yazılı olan çeklerde iptal davası açılmadan önce ödeme yasağı talebinde bulunulamaz. Emre yazılı olan çeklerde ise böyle bir gereklilik mevcut değildir. İade yahut iptal davası ile birlikte ödeme yasağı talebinde bulunulabileceği gibi iade yahut iptal davası açılmadan da ödeme yasağı talebi görevli ve yetkili mahkemeden istenebilir⁶⁷.

Çek, kullanılamaz hale gelmiş, diğer bir deyişle mutlak kayba uğramışsa mahkemeden ödeme yasağı talep edilmesinde bir hukuki yarar mevcut değildir⁶⁸. Böyle bir durumda mahkemeye ödeme yasağı kararı alınması için başvurulmuşsa, mahkeme tarafından bu talep reddedilmelidir⁶⁹. Çekin mutlak kayba uğraması durumunda bir başka kişinin eline geçme ihtimali yoktur⁷⁰.

⁶¹ Düzenleyenin banka ile aralarındaki çek sözleşmesinden doğan hakları saklı kalacaktır bk.: Müge Tekil, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu* (İstanbul: Beta Yayınları, 1997), 84.

⁶² Tekil, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, 84.

⁶³ Hanife Aydın, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu Ticaret Hukuku Monografileri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 119; Özbay Özdoğru, “Çekin Zayi Olması,” 809-810; Aynı doğrultuda Yargıtay da muhatap bankaya çek defterinin alındığını muhatap bankaya bildirmeyen düzenleyenin kusuru paylaşacağını belirtmiştir bk.: Yargıtay 11. HD, 2015/12087 E., 2016/9466 K. 12.12.2016 tarihli kararı ile, “TTK’nın 724. maddesi gereğince sahte çeki ödeyen davalı bankanın sorumlu olacağı, çekin takas merkezince ödenmesinin davalı bankanın sorumluluğunu etkilemeyeceği, ancak davacının da kendi egemenlik sahası içerisindeki çek karnesini saklamada gerekli özeni göstermediği gibi dava konusu edilen çek yaprağının kaybedildiğine dair davalı bankaya yazılı bir bildirimde de bulunmadığı, bu suretle davalı bankanın asli kusurlu olması yanında davacının da takdire %40 oranında müterafik kusurlu olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile” şeklinde hüküm kurulmuştur (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025).

⁶⁴ Özbay Özdoğru, “Çekin Zayi Olması,” 809-810.

⁶⁵ Şafak Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı* (İstanbul: Beta Yayınları, 1999), 95.

⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bk.: 2.1.2.3 Çeki eline geçirenin kötü niyetli olması hususu başlığı.

⁶⁷ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 30; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 40.

⁶⁸ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 27-28; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 117.

⁶⁹ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 39.

⁷⁰ Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 37.

1.2.2.2 Ödeme yasağı talep edebilecek kişiler

1.2.2.2.1 Genel olarak

TTK m. 757'ye göre ödeme yasağı talep etmeye yetkili olan kişi, iradesi dışında çeki elinden çıkmış zilyettir. Ancak yukarıda da ayrıntılı olarak açıklandığı üzere⁷¹ hak çekiye bağlıdır ve çekin üzerindeki hakkın da sahibi olunmadığı müddetçe ödeme yasağı talebinde bulunabilmek mümkün değildir⁷².

Hem çekin zilyedi hem de içerdiği hakkın sahibi olma hususu çekin zayi olduğu veya zayi olma halinin ortaya çıktığı anda mevcut olmalıdır⁷³. Bu sebeple yalnızca iade yahut iptal davası açma hakkı bulunan kişiler, ödeme yasağı talebinde bulunabilecektir⁷⁴. Diğer bir deyişle çek, zayi olmasaydı her kim ödenmesi için muhatap bankaya ibraz edecekse mahkemeye de başvuru için o kişi yetkilidir⁷⁵.

1.2.2.2.2 Düzenleyen yönünden

6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nun (eTTK)⁷⁶ m. 711/3'te çeklere özgü olan hüküm gereğince, düzenleyenin tek taraflı bir irade beyanı ile muhatap bankaya ödeme yapmama talimatı verme yetkisi mevcuttu. Ödeme yasağı talimatının, düzenleyen tarafından kötüye kullanılması sebebiyle 5838 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un⁷⁷ 32. maddesi ile eTTK m. 711/3 yürürlükten kaldırılmıştır. Bu hüküm ilga edilmeden önce düzenleyene, muhatap banka aracılığı ile ödeme yasağı talimatı verebilme hakkı tanındığı için eTTK'de düzenleyene mahkemeden ödeme yasağı kararı talep edebilme hakkı tanınmamıştır. Kötüye kullanma ise eTTK döneminde çeşitli şekillerde ortaya çıkmıştır.

Düzenleyene tanınan ödeme yasağı talimatı verme yetkisi, düzenleyenin bankaya yönelttikleri soyut ödeme yasağı talimatları ile kendileri hakkında karşılıksız çek keşide etme suçundan cezai işlem yapılmasını engelleme amacıyla

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bk.: 1.1.2 Çekin zayi olma hükümlerinin düzenlenme sebepleri başlığı.

⁷² Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 39; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 77.

⁷³ Gürühan, *Çekin İptali*, 27.

⁷⁴ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 39.

⁷⁵ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 33.

⁷⁶ 26 Haziran 1956'da kabul edilen, 09 Temmuz 1956'da Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6762 sayılı Kanun.

⁷⁷ 18 Şubat 2009'da kabul edilen, 28 Şubat 2009'da Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5838 sayılı Kanun.

kullanılmıştır⁷⁸. Aynı zamanda bankalar eTTK yürürlükteyken 3167 Sayılı Kanun'un⁷⁹ bankanın sorumlu olduğu miktar başlıklı 10. maddesine dayanarak karşılıksız kalan her çek yaprağı için hamile ödeme yapma yükümlülüğünden kaçabilmek amacıyla banka hesaplarında ödemeye yeterli miktarda bakiye bulunmayan düzenleyeni, ödeme yasağı talimatında bulunması konusunda teşvik etmiştir⁸⁰. Bununla birlikte düzenleyen ile hamil arasındaki özel ticari ihtilaflar sebebiyle sadece hamili zarara uğratmak maksadıyla, aslında buna yol açan herhangi bir sebep olmamasına karşın düzenleyen, ödeme yasağı talimatı vererek ödeme yasağını konulması talebini muhatap bankaya bildirmiştir⁸¹. Bu hususlar, düzenleyene özel olarak tanınan muhatap bankaya bildirim yaparak ödemeden men kararı alabilme yetkisini olumsuz etkilemiştir. Böylece yürürlükteki TTK ile düzenleyenin muhatap bankaya yöneltebileceği ödemeden men talimatı verme yetkisi mevzuat kapsamından çıkarılmıştır.

TTK m. 757'de mahkemeden ödeme yasağı kararının alınmasını talep edebilecek kişiler arasında düzenleyen yer almamaktadır. Bu sebeple öğretide düzenleyenin, zayi olan çeki ve bağlı olan hakkını koruyabilmesi için duruma göre menfi tespit davası açabileceği, çekin kimin elinde olduğunu biliyorsa istirdat davası açabileceğini ve hatta dolandırıcılık sebebiyle Savcılığa suç duyurusunda bulunma hakkının mevcut olabileceği belirtilmiştir⁸².

Gürühan, düzenleyene, mevzuatta yapılacak bir değişiklik ile muhatap bankaya ödeme yasağı talimatı verebilme hakkının tekrar tanınması gerektiğini belirtir⁸³. Düzenleyenin elinden iradesi dışında çıkan bir çekin, bir üçüncü kişi tarafından bulunarak imzasının taklit edilmesi ve muhatap bankaya ibraz edilmesi durumunda, düzenleyenin zarara uğrama ihtimali mevcuttur⁸⁴. Önerilen yasal değişiklik, çeki kaybetmemiş olmasına rağmen ödeme yasağı talimatı vererek çek

⁷⁸ Bu husus Yargıtay 10. CD, 2007/6016 E., 2007/7436, K., 18.06.2007 tarihli kararı ile, “*Türk Ticaret Kanunu’nun 711. maddesi uyarınca çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesine çekin rızası dışında elinden çıktığı belirtilerek, ödemeden men talimatı verilmesinin, tek başına atılı suçtan ceza sorumluluğunu ortadan kaldırır nitelikte olmadığı,*” şeklinde hüküm kurularak engellenmiştir (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025); Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 75.; Gürühan, *Çekin İptali*, 21 vd.

⁷⁹ 19.03.1985 tarihli ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun.

⁸⁰ Vural Seven, “5838 Sayılı Kanun’un Çek Hukukuna Etkilerinin Değerlendirilmesi,” *İzmir Barosu Dergisi*, Yıl:73, S.1, (2009): 97 vd.

⁸¹ Abuzer Kendigelen, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı Makalelerim Cilt 1* (İstanbul: Arıkan Yayınları, 2001), 111.

⁸² Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 511.

⁸³ Gürühan, *Çekin İptali*, 25-26.

⁸⁴ Merve Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 199.

bedelinin tahsilini engelleyen düzenleyenin, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu⁸⁵ m. 157 ve devamı hükümlerinde düzenlenen dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirilmesi olarak ifade edilmiştir⁸⁶. Ayrıca, çeki rızası hilafına elinden çıkmış düzenleyenin açtığı menfi tespit davalarında, iyi niyeti koruyan hükümlerin getirilmesi önerisi de mevcuttur⁸⁷.

Kanaatimizce, TTK m. 757'ye göre mahkemeden ödeme yasağı talep etme yetkisini haiz kişiler kavramı içinde düzenleyen yer almamaktadır. Bu nedenle, düzenleyenin TTK m. 757 ve devamındaki hükümlerden yararlanması düşünülemez. Ancak, düzenleyenin mahkemeden ödeme yasağı kararı talep edememesi, kendisi için adaletsiz sonuçlar doğurur. Bu sebeple kanun maddesinde yeni bir düzenleme yapılmalıdır⁸⁸. Düzenleyenin tarafı olmadığı bir borcu ödemekle yükümlü kınlanması hakkaniyete aykırılık ortaya çıkarır.

Çekin tedavüle çıktıktan sonra tekrar düzenleyene devredilmesi ve son hamil sıfatıyla elinde bulunan çeki zayi etmesi halinde zayi olma hükümlerini işleterek çekin iadesine yahut iptaline karar verilmesini talep edebilmesi saklıdır⁸⁹.

1.2.2.2.3 Lehtar ve hamil yönünden

TTK m. 757'ye göre, hamil ve lehtar ödeme yasağı talebinde bulunabilecektir. Lehtar ve hamilin yanı sıra çek üstünde intifa hakkı kurulmuşsa intifa hakkı sahibi, rehin hakkı kurulmuşsa rehin hakkı sahibi ve çeki tahsil cirosu⁹⁰ ile devralmış olan vekil de ödeme yasağı talebinde bulunabilecek kişiler arasındadır⁹¹.

Çekin üzerinde elbirliği mülkiyeti mevcut ise tüm malikler hep birlikte ödeme yasağı talebinde bulunmakla yükümlüdür. Eğer malikler aralarından birini seçip seçtikleri kişiye yetki vermişse, o malik diğer tüm malikler adına da ilgili mahkemeden ödeme yasağı talebinde bulunabilecektir. Çek üzerinde paylı mülkiyet bulunması

⁸⁵ 26 Eylül 2004'te kabul edilen, 12 Ekim 2010'da Resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5237 sayılı Kanun.

⁸⁶ Seven, "Çek Hukukuna Etkileri," 97 vd.

⁸⁷ Gürühan, *Çekin İptali*, 26.

⁸⁸ Gürühan, *Çekin İptali*, 26; Narbay, Şafak. "Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz," *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.7, (2005), 218.

⁸⁹ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 511.

⁹⁰ Senedin bedelini bizzat tahsil etmeyen yahut etmek istemeyen hamilin bir başkasını tahsil ile görevlendirmesidir bk.: Erhan Günay, *Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 21.

⁹¹ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 40; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 75; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 102; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 111; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 119.

halinde ise de tüm malikler ayrı ayrı ilgili mahkemeden ödeme yasağı talep edebilirler⁹².

Mahkeme, ödeme yasağı talebinde bulunan kişinin gerçek ve meşru hamil olmadığına kanaat getirirse ödeme yasağı talebinin reddine karar verecektir⁹³. Bu sebeple mahkeme, çekin dilekçe sahibinin elinden rızası ile çıkıp çıkmadığı hususunu resen araştırmalıdır⁹⁴.

Ferî zilyet ile asli zilyet arasında ödeme yasağı talep etme hususunda herhangi bir ayırım bulunmamaktadır. Bu sebeple her ikisi de ödeme yasağı talebinde bulunabilir⁹⁵.

1.2.2.3 Ödeme yasağının hukuki niteliği

Mahkeme tarafından verilen ödeme yasağı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁹⁶ (HMK) m. 389 vd. düzenlenmiş olan teminat amacı güden⁹⁷ ihtiyati tedbirin bir türüdür⁹⁸.

İhtiyati tedbir HMK m. 389-399 hükümleri arasında “Geçici Hukuki Korumalar” başlığı altında düzenlenmektedir. İhtiyati tedbirin tanımını Kuru⁹⁹,

⁹² Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 40-41; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 134; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 33-34; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 111.

⁹³ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 124.

⁹⁴ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 92.

⁹⁵ Göç Gürbüz, Diğdem. *Öğreti, Uygulama ve Yargıtay Kararları Işığında Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali* (İstanbul: Beta Yayınları, 2017), 65; Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 41.

⁹⁶ 12 Ocak 2011’de kabul edilen, 04 Şubat 2011 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6100 sayılı Kanun.

⁹⁷ İhtiyati tedbir talep eden tarafın, tedbir kararı ile ulaşmak istediği amaca göre üç farklı tedbir türü bulunmaktadır. Bunlar teminat, düzenleme ve eda olmaz üzere üç çeşittir. Teminat amaçlı tedbirler, ihtiyati tedbire konu olan mal veya hakkın korunmasını sağlamak, belirli bir yere tevdi edilmesini güvence altına almak ya da bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını temin etmek amacıyla alınan tedbirlerdir. Bu tür tedbirler, doğabilecek muhtemel sakıncaları engellemek veya ortadan kaldırmak için uygulanır bk.: Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 765; Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt II*. (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2022), 215-217; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 43; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 23; Vural Seven ve Gülşah Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı Halinde İptal Talebi Nedeniyle Verilen Ödeme Yasağı Kararı ile İlgili Uygulamada Yaşanan Sorunlar,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S:158, (2022): 261.

⁹⁸ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 51; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 43; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 765; Kendigelen, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 111; Özbay Özdoğru, “Çekin Zayi Olması,” 812; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 40; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 270; (Gültekin, Günay, Pulaşlı ve Sezer, ödeme yasağı talebini önleyici tedbir olarak isimlendirir ve ihtiyati tedbirin özel bir şekli olduğunu belirtir. Ayrıntılı bilgi için bk.: Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 131; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 76; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 111; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 119; İhtiyati tedbir niteliği taşımayan ve özel bir geçici hukuki koruma olduğu görüşü için bk.: Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 203).

⁹⁹ Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü C.1* (İstanbul: Demir Yayıncılık, 2001), 171; Aynı yönde Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *Medeni Usul Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2024), 641.

“davacının davayı kazanması halinde dava konusu mala kavuşmasını hatta davadan önce emniyet altına alınmasına yarayan tedbirlerdir” şeklinde yapmıştır. Erişir¹⁰⁰ de benzer bir tanım yaparak, “Maddi hukuk talebinin gecikmesinde tehlike olan bir halin yaklaşık ispat seviyesinde ispat edilmesi koşulu ile gerektiğinde karşı tarafın hukuki dinlenilme hakkı ertelenerek, para alacağı dışında kalan taleplerin güvence altına alınmasına; istisnaen bütün taleplerin asıl dava için bağlayıcı olmayacak şekilde geçici olarak gerçekleştirilmesine hizmet eden bir geçici hukuki koruma” olarak açıklamıştır.

HMK m. 389-399 hükümlerinden yola çıkılarak ihtiyati tedbir kısaca, davadan önce yahut dava sırasında dava konusu olan şeyin başka birisine devredilmesine engel olmak için mahkemece verilen ve geçici koruma sağlayan bir tedbir şeklinde tanımlanabilir¹⁰¹.

Ödeme yasağı kararı, ihtiyati tedbir olarak adlandırılmasına karşın, ödeme yasağını talep edileceği yetkili ve görevli mahkeme, hasımlı olarak görülüp görülmeyeceği, cezai şart konulup konulmadığı ve dava açma süresinin kesinliği gibi çeşitli yönlerle ihtiyati tedbirden farklı özellikler göstermektedir. TTK’de düzenlenen ödeme yasağı kararı ile HMK’de düzenlenen ihtiyati tedbirin yukarıda bahsedilen farklı özellikler taşıyor olması, ödeme yasağı kararının ihtiyati tedbir olma niteliğini etkilemeyecektir¹⁰². Ödeme yasağı kararı, ihtiyati tedbir olarak düzenlenerek davaya konu olacak hak veya hukuki ilişkinin, taraflarca iade ya da iptal davası sona ermeden ve hatta bu davalar açılmadan önce güvence altına alınmasına hizmet etmektedir¹⁰³.

¹⁰⁰ Erişir, *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri*, 137.

¹⁰¹ Murat Atalı ve İbrahim Ermenek, *Temel Hukuk Dizisi Medenî Usûl Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 368; Pekcanitez, Hakan. Oğuz, Atalay ve Muhammed Özkes. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024), 587.

¹⁰² Ayrıntılı bilgi için bk.: Sezer, *Kıymetli Evrak*, 122; Erişir’e göre, çekişmesiz yargı işlerinde uygulanabilecek bu tür önlemlerin ihtiyati tedbir olarak nitelendirilmemelidir. Çünkü geçici önlemler, ihtiyati tedbirin ona özel olan niteliklerini taşımamaktadır. Ayrıca tedbir bir hakkın icrasını güvence altına almayı amaçlarken, çekişmesiz yargıdaki bu tür geçici önlemler bir hukuki durumu ya da ilgilileri korumayı amaç edindiklerini savunur, bk.: Evrim Erişir, *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık:2013), 334.

¹⁰³ Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 260.

1.2.2.4 Ödeme yasağı talebinin şekli

TTK m. 757 uyarınca ödeme yasağı kararının mahkeme tarafından verilebilmesi için öncelikle başvuran tarafından talep edilmiş olması gerekir¹⁰⁴. Ödeme yasağı talebi, taraf menfaatlerini ilgilendirdiği ve kamu düzenine ilişkin olmadığı için mahkeme resen ödeme yasağı kararı veremez¹⁰⁵.

TTK m. 758/1'e göre, poliçeyi eline geçiren kişi biliniyorsa; mahkeme, dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verir. Burada görüldüğü üzere "*dilekçe sahibi*" kavramı kullanıldığı için ödeme yasağı talebinin bir dilekçe vasıtasıyla mahkemeye bildirilmesi gerekmektedir¹⁰⁶. Dilekçe yolu dışında, mahkeme kâtibine beyan veya hâkime sözlü beyan ile talep edilmesi mümkün değildir¹⁰⁷. Söz konusu dilekçede mahkemenin adı, talepte bulunan gerçek kişi ise ismi soy ismi; tüzel kişi ise ticaret unvanı, adresi ve ödeme yasağının ne sebeplerle istendiği belirtilmelidir¹⁰⁸.

Ödemenin yasaklanması, hasımsız bir dava türüdür ve daha önce belirtildiği üzere, çekin zayi olması nedeniyle açılacak iade ya da iptal davasından önce yahut bu davalar ile birlikte ilgili mahkemeden istenebilecektir¹⁰⁹. Ancak usul ekonomisi ilkesinin¹¹⁰ gözetilmesi için iptal davası veya iade davası ile birlikte aynı davada talep edilmesinin daha uygun olacağı belirtilmiştir¹¹¹. Mahkeme öncelikle dava şartlarının var olup olmadığını ve davanın görülebilmesi için gerekli harç ile gider avansının yatırılıp yatırılmadığını inceler¹¹². Davanın esastan görülerek karara bağlanması için gerekli dava şartları, olumlu dava şartları olarak adlandırılır. Bu şartların herhangi birinin dava açılırken ya da dava açıldıktan sonra varlığının ortadan kalkması durumunda artık dava esastan karara bağlanamayacaktır. Örneğin yargı yolunun caiz olması, davanın görevli ve yetkili mahkemede açılmış olması, davada taraf ve dava

¹⁰⁴ Ertekin ve Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 70-72; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 76,130; Gürühan, *Çekin İptali*, 29; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 60; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 14; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 323; Tekil, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, 66.

¹⁰⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 517; Gürühan, *Çekin İptali*, 29; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 37; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 42.

¹⁰⁶ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 137; Gürühan, *Çekin İptali*, 29.

¹⁰⁷ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 47.

¹⁰⁸ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 121.

¹⁰⁹ Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 46; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 70; Seven ve Yılmaz, "Kambiyo Senetlerinin Zıyaı," 264; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 120.

¹¹⁰ Hukuki uyumsuzlukların en makul sürede, en az emek ve en az gider ile çözülmesi ve bu uyumsuzluklar sonucunda gereksiz yere dava açılmasına engel olunmasıdır bk.: Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 364.

¹¹¹ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 120.

¹¹² Arslan, Yılmaz, Ayvaz ve Hanağası, *Medeni Usul Hukuku*, 332-333.

ehliyetlerinin bulunması (her bir dava arkadaşı açısından taraf ehliyetlerinin varlığı)¹¹³ gibi hususlar mahkeme tarafından öncelikle değerlendirmeye alınacaktır. Aynı doğrultuda kesin hüküm ile derdestlik hususu olumsuz dava şartı olarak adlandırılır ve bu iki durumun dava açılırken bulunmaması gereklidir. Aynı hukuksal nedene dayanan talep ya da dava; aynı taraflar ile daha önceden değerlendirilmiş ya da değerlendirilmekte ise; mevcutta açılmış olan dava, dava şartı yokluğundan usulden reddedilmelidir¹¹⁴. Hâkim, dava şartlarının varlığını davanın her safhasında resen dikkate alacaktır¹¹⁵.

1.2.2.5 Ödeme yasağında görevli ve yetkili mahkeme

Ödeme yasağı talebinde hangi mahkemenin görevli olduğu TTK m. 757’de belirlenmiştir. Burada kanun, asliye ticaret mahkemesini ödeme yasağı kararının verilmesi konusunda görevli kılmıştır. Asliye ticaret mahkemesinin olmadığı yerlerde ise TTK m. 5/4 gereğince asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla ödeme yasağı talepleri ile ilgilenecek görevli mahkeme, asliye hukuk mahkemesi olacaktır¹¹⁶. Tarafların aralarında yapacağı görev yönünden yetki sözleşmesine benzer sözleşmeler geçersiz sayılacaktır¹¹⁷.

Ödeme yasağı talebi, hasımsızdır. Bu sebeple çekişmesiz yargı işi olarak adlandırılmaktadır¹¹⁸. Çekişmesiz yargıda ise yetki hususu, kamu düzenine ilişkin sayılmaktadır. Bu sebeple mahkeme yetki konusunu resen gözetecektir. Aksi düşünüldüğünde yetki itirazını bildirecek bir taraf bulunmadığından, TTK m. 757 hükmü aşılmış olacaktır¹¹⁹.

TTK m. 757’ye göre ödeme yerindeki mahkemenin yanı sıra hamilin yerleşim yerindeki mahkeme de ödeme yasağı kararını vermeye yetkilidir¹²⁰. Ödeme yerinden anlaşılması gereken TTK m. 781/2 hükmüdür. Bu hükme göre, çekte açıklık yoksa, muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Muhatabın ticaret

¹¹³ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 417.

¹¹⁴ Harun Bulut, *Yargıtay İçtihatları Işığında Adli Yargıda Dava Şartları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 21.

¹¹⁵ İlhan Postacıoğlu ve Sümer Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020), 201.

¹¹⁶ Eriş, *Kıymetli Evrak*, 671; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 129.

¹¹⁷ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 96.

¹¹⁸ Levent Börü ve İlker Koçyiğit, “Kıymetli Evrakın İptalinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesi,” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* C.XXVII, S.1, (2012): 315.

¹¹⁹ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 45.

¹²⁰ Eriş, *Kıymetli Evrak*, 681.

unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa, çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir. Hamilin yerleşim yerinin yetkili mahkeme olarak belirlenmesi, hamil için özel olarak getirilen çabukluk ve kolaylık mekanizmasıdır¹²¹.

1.2.2.6 Ödeme yasağında teminat hususu

TTK'de ödeme yasağı kararı alınırken teminat yatırılması ile ilgili olarak çeklere özgü herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. TTK m. 765/1'e göre mahkeme, iptale karar vermeden önce, kabul edene, poliçe bedelini tevdi etme ve yeterli teminat karşılığında bunu ödeme yükümünü getirebilir. Bu hükümde kabul eden ifadesini kullanılmaktadır ancak çeklerde kabul söz konusu olmadığı için TTK m. 765 çeklerde uygulanamamaktadır. Aynı doğrultuda TTK m. 818'de çeklere uygulanacak hükümlerde TTK m. 765/1'e atıf mevcut değildir. Bu sebeple ödeme yasağı kararı ihtiyati tedbir niteliği taşıdığı için genel hükümlere başvurularak HMK'nin ihtiyati tedbirlere ilişkin hükümlerine göre teminat alınabilecektir¹²².

Teminatın amacı ödeme yasağı kararı verilmeden önce korunması gereken üçüncü kişilerin olası zararlarının önüne geçmektir¹²³. HMK m. 392 bu teminat oranını ve cinsini hâkimin takdirine bırakmıştır. Ancak uygulamada teminat oranı, genellikle çek bedelinin %15 veya %20'si olarak takdir edilmektedir¹²⁴. Teminat iyi niyetle çeki iktisap edenin zararına karşılık oluşturduğu için dava süreci sonucunda çek iptal edilir yahut çekten doğan haklar herhangi bir sebeple ortadan kalkarsa teminat geri alınabilecektir¹²⁵.

Dilekçe sahibi, çekteki hakkın sahibi olduğuna ilişkin kuvvetli delilleri mahkemeye sunabilirse mahkeme, kendisini teminat ödeme zorunluluğundan muaf

¹²¹ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 413.

¹²² Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 77; Gürühan, *Çekin İptali*, 36-37; Aynı sebeple TTK m. 764/2 hükmü de TTK m. 818'de atıf yapılan maddeler arasında yer almaması sebebiyle çeklere uygulanamayacak düzenlemeler arasındadır.

¹²³ Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt II*, 120, 219-220.

¹²⁴ İstanbul 10. ATM, 2022/98 E., 2022/589 K., 03.10.2022 tarihli kararı ile, “davacının tedbir talebinin %20 teminat karşılığında kabulü ile çekin dava sonuçlanıncaya kadar ödenmemesine karar verilmiş, davacı tarafça %20 oranında teminat mahkememiz veznesine yatırılmakla ilgili bankaya ödeme yasağı kararı gönderilmiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur. Aynı doğrultuda bk.: Yargıtay 11. HD, 1999/10029 E., 2000/947 K., 10.02.2000 tarihli kararı; İstanbul 12. ATM, 2022/961 E., 2023/602 K., 11.07.2023 tarihli kararı ile, “Mahkememizce dava konusu bonolara ilişkin %15 teminatın mahkeme dosyasına depo edilmesi veya teminat mektubu sunulması halinde ödeme yasağı karar verilmiş olup, ödeme yasağı kararı keşidecilere tebliğ olunmuştur.” şeklinde hüküm kurularak teminat oranı belirlenmiştir (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025).

¹²⁵ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 125.

tutabilir¹²⁶. Ancak dilekçe sahibi, mahkeme tarafından teminat gösterilmesine yer olmadığına ilişkin hüküm kurarsa neden teminat alınmadığına ilişkin sebep, ödeme yasağı kararının gerekçesinde açıkça belirtilmelidir¹²⁷. HMK m. 392/1 uyarınca ödeme yasağı talebinde bulunan kişi, adli yardım talebinde bulunmuş ise talep sahibinden teminat istenemeyecektir. Bu sebeple yargılama giderleri açısından teminat göstermekten muaf tutulmuş olacaktır¹²⁸.

HMK m. 392/2'ye göre, asıl dava hükmünün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren bir ay içerisinde, tazminat davası açılmazsa teminat iade edilir. Bu doğrultuda, ödeme yasağı davası ile bağlantılı olan asıl dava sona erdiğinde, tedbir talep eden taraf davayı kazanmışsa yatırdığı teminat kendisine iade edilecektir. Ancak, ödeme yasağının talep edildiği iade veya iptal davasında ihtiyati tedbiri talep eden davacı, dava sonunda haksız çıkarak davayı kaybedebilir. Bu durumda, davalı, gerekçeli kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde haksız ihtiyati tedbirden doğan tazminat davası açarsa, tazminat davası sonuçlanana kadar ödeme yasağı kararı talep eden kişiye teminat iade edilmez. Davalının tazminat davasını açmaması halinde ise, teminat gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren bir aylık süre sonunda teminatı yatıran ve ödeme yasağı talep etmiş kişiye, talebi üzerine iade edilecektir¹²⁹.

1.2.2.7 Ödeme yasağında ispat ve ferdileştirme

TTK m. 759/2, “İptal isteminde bulunan kişi, poliçe elinde iken ziyaa uğradığını inandırıcı bir şekilde gösteren delilleri mahkemeye sağlamak ve senedin bir suretini ibraz etmek veya senedin esas içeriği hakkında bilgi vermekle yükümlüdür” şeklindedir. Görevli ve yetkili mahkeme, ödeme yasağı talep edenin iddialarını kuvvetli görürse muhatap bankanın ödeme yapmasının yasaklanmasına karar verecektir.

¹²⁶ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 517; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 133; Gürühan, *Çekin İptali*, 36, Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 36.

¹²⁷ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 94.

¹²⁸ Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024), 645.

¹²⁹ Cengiz Serhat, Konuralp, “6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre İhtiyati Tedbirler,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* C.71, S.2, (2013): 240; İstanbul Anadolu 4. ATM, 2021/98 E., 2021/393 K. 10.06.2021 tarihli kararı ile, “Ödemeden Men kararı niteliğindeki ihtiyati tedbirin kararın kesinleşmesine değin devamına ... Ödemeden men niteliğindeki ihtiyati tedbir için davacı tarafından depo edilen teminatın kararın kesinleşmesi sonrası 1 aylık sürede HMK 399 babında tazminat davası açılmaması halinde yatıran davacı tarafa HMK 392/2.Maddesi gereğince iadesine ...” şeklinde hüküm kurulmuştur (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025).

Ödeme yasağı konulmasını talep eden kişi dilekçesinin ekinde çekin gerçek ve meşru hamili olduğu ile kendi elinden iradesi hilafına çıktığını ve çekteki hak sahipliğine kendisinin haiz olduğunu gösteren delilleri belirtmelidir¹³⁰. Burada sunulacak deliller mahkemeyi ikna edecek mahiyette olmalıdır. Mahkeme, dilekçe sahibine çekin elinden rızası hilafına çıktığına dair mutlak ispat talep etmeyecektir¹³¹. İnandırıcı kanaat oluşması yeterli ve gerekli olacaktır¹³². İspatta herhangi bir şekil zorunluluğu öngörülmediği için tanık ile de bu husus mahkemede ispatlanabilecektir¹³³.

Yargıtay da mahkemeye olumlu bir kanaat yaratacak kadar delil bildirilmesini yeterli görmüştür¹³⁴. Aksinin kabul edilmesi halinde çeke ve bu bağlamda kıymetli evraka özel getirilen, TTK m. 757 vd. hükümlerinin uygulanması imkansızlaşacaktır. Bu husus hukuka aykırı ve adaletli olmayan sonuçların doğmasına yol açabilecektir¹³⁵.

Dilekçe sahibi, zayi edilen çekin esaslı unsurlarının hepsini ferdileştirmeli ve varsa çekin bir kopyasını temin etmelidir¹³⁶. Çekin ferdileştirilmesi için talep edenin elinde çekin kopyası bulunmuyorsa, çek bedeli, muhatap bankanın adı, seri numarası veya teşhise yarayan diğer niteliklerin yanı sıra¹³⁷ çekin keşide edildiği tarih, çekin rengi ve boyutları gibi unsurların belirtilmesi gereklidir¹³⁸. Talepte bulunanın bu bilgileri mahkemeye vermesinin yanı sıra, mahkeme de ödeme yasağı talebinin çekişmesiz yargı alanına girmesi sebebiyle ilgili delilleri kendiliğinden araştırmakla yükümlüdür. Sunulan deliller ile birlikte mahkemenin uygun gördüğü deliller toplanarak yaklaşık ispat koşulları çerçevesinde değerlendirilmeli ve ödeme yasağı kararı bu değerlendirme sonucuna göre verilmelidir¹³⁹.

1.2.2.8 Ödeme yasağının sonuçları

Mahkeme, delilleri değerlendirdikten sonra çekin rızası hilafına elinden çıktığına kanaat getirdiği hamilin talebini kabul eder ve ödeme yasağı kararı verir.

¹³⁰ Gürühan, *Çekin İptali*, 29-30; Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 269.

¹³¹ Yargıtay 11.HD. 2013/17456 E., 2014/2805 K., 03.02.2014 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025).

¹³² Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 56, Sezer, *Kıymetli Evrak*, 121.

¹³³ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 96.

¹³⁴ Yargıtay 11. HD. 2014/1130 E., 2014/8954 K., 12.05.2014 tarihli kararı, Yargıtay 11. HD, 2015/14291 E., 2016/2204 K. 29.02.2016 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025)

¹³⁵ Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 270.

¹³⁶ Gürühan, *Çekin İptali*, 37, Öztan, *Kıymetli Evrak*, 60.

¹³⁷ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 41.

¹³⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 136; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 77.

¹³⁹ Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 272-273.

Kararın ilan edilmesi gibi bir yükümlülük TTK’de mevcut değildir ancak dilekçe sahibi dilerse masrafını karşılamak kaydıyla ödeme yasağı kararının ilan edilmesini talep edebilir¹⁴⁰.

Ödeme yasağı kararı verilebilmesi için gerekli koşullar iptal davası ile benzerlik göstermesi sebebiyle sonuçları açısından sınırlı bir iptal kararı olarak nitelendirilebilecektir¹⁴¹. Ödeme yasağı kararı mahkeme tarafından verildiğinde sonuç doğurmaz. Kararın etkilerini doğurabilmesi için ödeme yasağı kararının muhatap bankaya bildirilmesi zorunludur¹⁴². Böylece ödeme yasağı mevcutken, çeki himayesinde bulunduran kişi muhatap bankadan tarafına ödeme yapılması talep edemeyecektir. Muhatap banka böylelikle ödemededen kaçınmış olacak ve muhatap bankanın hak sahibi olmayan kişiye ödeme yapmakla borcu iki kere ödemesi gibi bir durumla karşı karşıya kalması engellenecektir¹⁴³. Aynı zamanda kararın muhatap bankaya tebliği ile çekin teşhis işlevi ortadan kalkar¹⁴⁴. Muhatap bankanın bu bildirimle rağmen ödeme yapması söz konusu olabilir. Böyle bir durum mevcut olduğunda muhatap bankanın, ödeme yasağı talep eden kişinin, aslında gerçek hak sahibi olmadığını ispatlaması gerekecektir. İspatlayamaması halinde ise muhatap banka, çek bedelini iki kez ödemek zorunda kalacaktır¹⁴⁵.

Ödeme yasağı kararı bulunmasına rağmen çek hakkında ihtiyati haciz kararı verilerek senedin icra takibine konu edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır^{146, 147}. Öte yandan ödeme yapmaktan men edilen muhatap bankanın,

¹⁴⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 43.

¹⁴¹ Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 266.

¹⁴² Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 512; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 141; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 78; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 110-111.

¹⁴³ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 43; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 135; Gürühan, *Çekin İptali*, 39; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 43.

¹⁴⁴ Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 46; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 135; Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 266; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 53.

¹⁴⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 56; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 141; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 111; Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 266; Aynı zamanda bu husus hamile yazılı çeklerde ve kıymetli evraklarda uygulanacak olan hükümlerden *ödeme yasağı* başlıklı TTK m. 662/1’de: “Dilekçe sahibinin istemi üzerine mahkeme, senedin borçlusunu, aksine hareket ettiği takdirde iki defa ödemek zorunda kalacağını ihtar ederek bedelini ödemekten yasaklar.” şeklinde vurgulanmıştır.

¹⁴⁶ Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 48; Günay bu durumu, ödeme yasağına ilişkin tedbir kararının tarafının çek hamili olmaması sonucunda icra takibi yapılabilmesine hukuki engel olmadığı şeklinde gerekçelendirir bk.: Günay, *Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil*, 157-158.

¹⁴⁷ İstanbul BAM 14. HD, 2021/2097 E., 2021/1594 K. 16.12.2021 tarihli kararı ile, “Çek konusunda ödeme yasağı kararı bulunması çekin, ihtiyati haciz kararı alınarak takibe konulmasına engel değildir. Çekin kimin elinde olduğunun belirlenmesi üzerine ilk derece mahkemesince, hasımsız açılan davada talep edilen ihtiyati tedbirlere karar verilemeyeceğine ilişkin gerekçesinde bir isabetsizlik bulunmadığından ve talebin açılan veya açılacak menfi tespit/istirdat davalarında ileri sürülebilecek olması karşısında davacı vekilinin tüm istinaf başvuru nedenleri yerinde

ihtiyati haciz kararı yahut icra takibi ile ödeme yapmaya zorlanması ödeme yasağı kurumunun kendisi ile çelişir¹⁴⁸. Bu sebeple ödeme yasağı kararının tevdi yeri belirlenmesi kararı ile birlikte uygulanması hukuki anlamda büyük önem taşımaktadır¹⁴⁹. Yargıtay¹⁵⁰ aynı görüş doğrultusunda TTK m. 757/2 uyarınca bedelin tevdi edilmesi kararının, davacı-borçlu hakkında takip yapılmasını engellediğine hükmederek icra takibinin iptaline karar vermiştir.

Dilekçe sahibi hamil, aslında gerçek ve meşru hamil olmamasına karşın mahkemeden ödeme yasağı kararı alabilir. Bu haksız ödeme yasağı sonucunda gerçek ve meşru hamil, çeke konu bedeli zamanında alamadığı için zarara uğrayabilir. Bu zararın hangi maddelere dayanarak tazmin edileceği öğretide tartışmalıdır.

İlk görüşe göre böyle bir durum mevcut olduğunda zarara uğrayan hamilin, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu¹⁵¹ (TBK) m. 49 vd. hükümlerini işleterek haksız fiil sorumluluğu dolayısıyla tazminat talep etme hakkı saklıdır¹⁵².

Katıldığımız diğer bir görüşe göre ise ödeme yasağı kararı ihtiyati tedbir teşkil ettiği için HMK m. 399 kıyasen uygulanarak kusursuz sorumluluğa gidilmelidir. Bu hükme göre davayı açabilmek için ilgili mahkeme tarafından verilmiş bir ödeme yasağı kararı bulunmalıdır. Aynı zamanda söz konusu olan ödeme yasağı kararı icra edilmiş (diğer bir deyişle karar muhatap bankaya tebliğ edilmiş) ve haksız bir ödeme yasağı kararının verilmiş olması gereklidir. Gerçek ve meşru hamil, ödeme yasağı kararından zarar görmüş ve bu zarar ile ödeme yasağı kararı arasında uygun bir illiyet bağı kurulmuş ise kusursuz sorumluluğa dayanan bir tazminat davası açılacaktır¹⁵³.

görülmemiştir. “ şeklinde hüküm kurularak yargı içtihatlarında da bu husus ayrıca belirtilmiştir (Lexpera İctihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

¹⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bk.: Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 275 vd.

¹⁴⁹ Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 283-284.

¹⁵⁰ Yargıtay 12. HD, 2020/6459 E., 2021/3753 K. 30.03.2021 tarihli kararı ile, “*Borçlu tarafından ... 7. Asliye Ticaret Mahkemesi' ne başvurularak takibe konu çek bedellerinin TTK. 757/2 maddesi uyarınca ileride hak sahibine ödenmek üzere mahkeme vizesine depo edilmesine karar verilmiş, borçlu ise bu karar uyarınca çek bedellerini mahkeme vizesine depo etmiştir. Depo edilmesi kararının varlığı, davacı-borçlu hakkında takip yapılmasına engeldir. Yukarıda anılan yasa maddesi ve mahkemece verilen depo kararı uyarınca davacı-borçlu yönünden yapılan takibin iptaline karar verilmesi gerekirken itirazın reddi yönünde karar verilmesi isabetsizdir.*” şeklinde hüküm kurmuştur (Lexpera İctihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

¹⁵¹ 11 Ocak 2011’de kabul edilen, 04 Şubat 2011 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6098 sayılı Kanun.

¹⁵² Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 125; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 200; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 75; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 198.

¹⁵³ Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 82; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 44-49; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt II*, 233-235; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 58.

Ödeme yasağı kararının verilmesi ile birlikte çeki eline geçiren kişi dilekçe sahibi tarafından biliniyorsa, mahkeme ödeme yasağı talebinde bulunan kişiye TTK m. 758 hükmü uyarınca iade davası açılması için uygun bir süre verecektir. Bu süre içinde iade davası açıldığı takdirde ödeme yasağı, iade davası karara ulaşıncaya kadar sürmeye devam edecektir¹⁵⁴. Ancak mahkeme tarafından belirtilen süre içinde ödeme yasağı talep eden ve çeki elinden rızası hilafına çıkmış olan kişi, iade davası yoluna başvurmazsa TTK m. 758 hükmü uyarınca ödeme yasağı kararı kaldırılacaktır. Ödeme yasağı kararı, kendiliğinden kalkmadığı için mahkemenin bu hususta yeniden bir karar vermesi gerekir¹⁵⁵. Mahkeme, talep üzerine ihtiyati tedbir giderlerini, ödeme yasağı tedbirini istemiş olan tarafa yükletecektir¹⁵⁶.

Yargıtay, iade davası için süre verildikten sonra davanın açılıp açılmamasına göre ödeme yasağı kararının devamına ya da kaldırılmasına yönelik karar kurulması gerektiğini belirtmiştir¹⁵⁷. Mahkemenin bu kararının talebe bağlı olmamasının sebebi, ödeme yasağı kararının kaldırılmasının dilekçe sahibinin aleyhine olması ile çekin zilyetliğini elinde tutan üçüncü kişinin, hakkında iade davası açılıp açılmadığını bilemeyecek durumda bulunmasıdır¹⁵⁸.

Çeki elinde tutan kişinin kimliğinin bilinmemesi durumunda, dilekçe sahibi, TTK m. 759 gereğince çekin iptalini mahkemeden talep edebilecektir. Ödeme yasağı kararının alınmasının ardından iptal davasının açılmasının bir süreye tabi olup olmadığı hususu öğretide tartışmalıdır.

İlk görüşün dayanağı ödeme yasağının alınmasının ardından iptal davasının açılabilmesi için TTK’de herhangi bir süre öngörülmemiş olmasıdır. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, ödeme yasağı kararı ihtiyati tedbir niteliğinde olduğu için, TTK’de bu konuda herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu nedenle, HMK hükümleri

¹⁵⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 43.

¹⁵⁵ Gürühan, *Çekin İptali*, 32,37; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 40 (Sezer eserinde mahkemenin *resen* ödeme yasağını kaldıracağını belirtir. Sezer, *Kıymetli Evrak*, 228; Öndül ise *talep üzerine* ödeme yasağının kaldırılacağını belirtmiştir. Öndül, *Çekin İptali*, 22).

¹⁵⁶ Hüsnü Aldemir, *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık,2012), 287.

¹⁵⁷ Yargıtay 11. HD, 2014/2365 E., 2014/8098 K., 30.04.2014 tarihli kararı ile, “Ancak, 6102 sayılı TTK’nın 818/1-s madde, fıkra ve bendi yollamasıyla çeklerde de uygulanması gereken 758. maddesi uyarınca dava sırasında çeki elinde bulunduranın bilinmesi halinde mahkemece bu kişi aleyhine istirdat davası açmak üzere süre verilip, dava açılması halinde önleyici önlemlerle ilgili bir karar verilmesi gerekmektedir. Bu durumda, mahkemece dava konusu çekleri elinde bulunduranın kimliğinin tespiti ile yukarıda açıklandığı üzere TTK’nın 758. maddesi uyarınca işlem yapılması gerekirken yanlışlıkla değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde hüküm kurmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

¹⁵⁸ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 57.

kıyasen uygulama alanı bulmalıdır. HMK m. 397 gereğince ihtiyati tedbir kararı, asıl dava öncesinde verilmiş olabilir. Bu durumda talep sahibi, kararın uygulanmasını istediği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde esas hakkındaki davasını açmak durumundadır. Aksi bir durumda, ihtiyati tedbir kararının kendiliğinden kalkacağı belirtilmiştir. Bu hüküm, ödeme yasağı kararına da uygulanabileceğinden, ödeme yasağı kararını alan ve çekin kimin elinde olduğunu bilmeyen dilekçe sahibi hamil, kararın verilmesinden itibaren iki hafta içerisinde görevli ve yetkili mahkemeden çekin iptalini talep etmelidir. Belirtilen iki haftalık süre hak düşürücü olmamasına karşın bu sürede asıl dava olan iptal davası açılmadığı takdirde ödeme yasağı kararı kendiliğinden kalkacaktır¹⁵⁹.

Öğretideki diğer bir görüşe göre ise ödeme yasağı kararı herhangi bir süre öngörülmeden verilmelidir. Zira ödeme yasağı kararının verilmesinin ardından böyle bir sürenin verilmesi gereksizdir; çünkü TTK m. 759/1’de, poliçeyi eline geçiren üçüncü kişinin bilinmemesi durumunda herhangi bir süre öngörülmeden poliçenin iptalinin talep edilebileceği düzenlenmiştir. Bu sebeple ödeme yasağı kararı, iptal kararının kabulü halinde borçluya tebliğine; iptal kararının reddi halinde ise kararın kesinleşmesine kadar devam edecektir¹⁶⁰. Bu görüşe, TTK m. 759 hükmünün dayanak yapılması kanımızca çekin kimin elinde olduğu bilinmesi halinde uygulanacak olan TTK m. 758 hükmünde iade davası açılabilmesi için mahkeme tarafından uygun bir süre verilmesi hususu ile bağlantı içerir. İade davasının ödeme yasağını takiben açılmasında TTK m. 758’e göre mahkeme tarafından verilecek uygun bir süre belirlenmişken iptal davasının açılmasında herhangi bir süre belirlenmemesi kanun koyucunun bilinçli olarak iptal davasının açılmasında süre öngörmek istemediği şeklinde yorumlanmıştır. Bu sebeple genel hüküm olan HMK düzenlemelerine gitmek yerine TTK m. 759’un lafzı doğrultusunda ödeme yasağı kararının verilmesinin ardından herhangi bir süre belirlemesine gerek kalmadan iptal davası açılabilme hakkı olduğu ileri sürülmektedir. Ödeme yasağı kararının alınmasının ardından iptal davası açabilmek için herhangi bir süre belirlenmemesi gerektiğini belirten görüşe katılmamaktayız. Dilekçe sahibi hamilin, iddiasını tamamlayarak iptal davası açacağı düşünülse de hamilin, iptal davası açmaması halinde ödeme yasağı kararının ne zamana kadar geçerli olacağı belirsizdir. Hamilin iptal davası açmaması ihtimalinde

¹⁵⁹ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 121.

¹⁶⁰ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 48; Gürühan, *Çekin İptali*, 40; Mersin, “Kambiyo Senetlerinin Zıyaı,” 173.

mevcut olan ödeme yasağının ne zamana dek devam edeceği muğlak hale gelecektir. Ödeme yasağı kararının ardından iptal davasının açılmadığının tespiti ödeme yasağı kararını veren mahkeme tarafından yapılamayacaktır; çünkü mahkemenin böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple yukarıda belirttiğimiz üzere ödeme yasağı kararının verilmesinin ardından iki haftalık bir süre öngörülerek davacı hamile iptal davasının açılması gerektiği aksi takdirde ödeme yasağı kararının kendiliğinden kalkacağı bildirilmelidir.

Ödeme yasağı kararının alınıp, hamil tarafından çekin kimin elinde olduğu bilinmemesi sebebiyle açılmış olan iptal davasının ilan aşamasında çeki elinde bulunduran kişi davadan haberdar olup mahkemeye çeki tevdi edebilir. Bu durumda mahkeme, ödeme yasağı talebinde bulunan kişiye çeki elinde bulunduran kişinin artık biliniyor olması nedeniyle, TTK m. 763 gereğince iade davası açması için makul bir süre verecektir. Bu süre zarfında çek mahkemeye tevdi edilmezse, iptal davası sonuçlanarak çek hakkında iptal hükmü kurulur¹⁶¹.

Ödeme yasağı kararı, dava niteliği taşımadığı ve kesin hüküm oluşturmadığı için çekteki zamanaşımını kesmeyecektir¹⁶².

1.2.1.8 Ödeme yasağı kararında kanun yolu

Ödeme yasağının reddi ya da kabulü kararlarına karşı kanun yoluna gidilip gidilemeyeceği ile ilgili TTK’de herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşın ödeme yasağı kararı niteliği itibariyle ihtiyati tedbir olması sebebiyle HMK’de ihtiyati tedbir kararlarına karşı kanun yollarının düzenlendiği hükümlere kıyasen başvurulabilecektir¹⁶³.

HMK’de ihtiyati tedbir kararlarına karşı kanun yolunu düzenleyen iki hüküm söz konusudur. İlk hüküm olan *ihtiyati tedbir kararı* başlıklı HMK m. 391/3’e göre ihtiyati tedbir talebinin reddine ilişkin gerekçeli olarak verilen karara karşı kanun yoluna gidilebileceği düzenlenmiştir. Ayrıca aleyhine ihtiyati tedbir kararı verilen kişinin ihtiyati tedbir kararına karşı kanun yoluna başvuru hakkının mevcut olduğu, öncelikli olarak inceleneceği ve kesin olarak karara bağlanacağı belirtilmiştir. Burada

¹⁶¹ Gürühan, *Çekin İptali*, 38.

¹⁶² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 44-45; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 210; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 57.

¹⁶³ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 42; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 111; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 52.

ihtiyati tedbir kararlarının reddedilmesi halinde kanun yolunun açık olduğu öngörülmüştür.

İhtiyati tedbirlere karşı kanun yolları için düzenlenen *ihtiyati tedbir kararına karşı itiraz* başlıklı diğer bir hüküm olan HMK m. 394'e göre, ihtiyati tedbir talebinin kabulü halinde verilecek karara karşı, karşı tarafın ya da tedbir kararının uygulanması sebebiyle menfaati açıkça ihlal edilen üçüncü kişiler karara itiraz edebilecektir. Ödeme yasağı konulması, her ne kadar ihtiyati tedbir niteliğinde olsa da bir çekişmesiz yargı işi olması sebebiyle HMK m. 394'te belirtilen *karşı taraf* mevcut bulunmadığı için bu hükmün uygulanamaması gerektiği belirtilmiştir¹⁶⁴. Bu sebeple çeki elinde bulunduran, meşru ve gerçek hamil olduğunu iddia eden kişi ile menfaati ihlal edilen üçüncü kişiler yönünden mahkemenin kabul kararına karşı itiraz edebilme hakkı mevcut değildir¹⁶⁵. Kaldı ki dilekçe sahibinin, talebi doğrultusunda verilen ödeme yasağının kabulü kararına karşı kanun yoluna gitmesinde herhangi bir hukuki yarar yoktur¹⁶⁶.

Yukarıda anılan sebeplerle ödeme yasağı kararının mahkeme tarafından reddedilmesi halinde HMK m. 391 gereğince dilekçe sahibinin ret kararına karşı Bölge Adliye Mahkemesine¹⁶⁷ başvurma hakkı bulunmaktadır¹⁶⁸.

1.2.3 Çek bedelinin tevdi

TTK m. 757/2'de mahkemenin verdiği ödeme yasağı kararında muhataba, vadenin gelmesi ile birlikte poliçenin bedelini *tevdî etmeye izin vereceği ve tevdî yerini göstereceği* düzenlenmiştir. Uygulamada tevdi yeri olarak genellikle bir banka seçilmektedir¹⁶⁹. Tevdi yeri belirlenmesinin, başvurunun talebi üzerine mi

¹⁶⁴ Mersin, "Kambiyo Senetlerinin Zıyayı," 174.

¹⁶⁵ Mersin, "Kambiyo Senetlerinin Zıyayı," 174; Ayrıca itiraz hakkının bulunduğu dair bk.: Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 57; Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 48.

¹⁶⁶ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 41.

¹⁶⁷ YİBK, 2023/1 E., 2014/1 K. 21.02.2014 tarihli kararı. (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025)

¹⁶⁸ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 42; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 111; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayı Olması*, 52; Aksi görüş için bk.: Bozer ve Göle'ye göre, ödeme yasağı kararının kabulü halinde HMK m. 394/5 gereğince itiraz edilebilir ve bu itiraz üzerine verilecek karara karşı da Bölge Adliye Mahkemesine gidilebilecektir bk.: Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 57.

¹⁶⁹ Ankara 1. ATM, 2020/685 E., 2022/186 K., 14.03.2022 tarihli kararı ile "*hak kaybına ve zarara uğramamak adına çek ile ilgili olarak tevdi mahalli tayini talep edilmiş ve Ankara ... Asliye Ticaret Mahkemesi'nin K. Sayılı dosyasına verdiği karar uyarınca çek bedeli keşide tarihinde T.C. Vakıflar Bankası Adliye Şubesi hesabına yatırıldığı...*" şeklinde hüküm kurularak kamu bankalarının tercih edildiği görülmüştür (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

gerçekleşeceği ya da talebe gerek kalmadan mahkeme tarafından resen mi harekete geçilmesi gerektiği konusunda öğretide çeşitli görüşler bulunmaktadır.

Bazı yazarlara göre TTK m. 757/2'nin lafzı, “*tevdi yerini gösterir*” ifadesi sebebiyle emredici nitelik taşır. Bu sebeple mahkemenin, meşru olan hamili koruma amacıyla mağduriyetini önleyerek resen tevdi yerini belirlemesi gereklidir¹⁷⁰. Aynı zamanda banka, çek ilişkisine dahil değildir. Bu sebeple mahkemenin, meşru hamilin haklarını korumak ve oluşacak mağduriyeti engellemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir¹⁷¹.

Diğer yazarlar ve Yargıtay¹⁷² ise mahkemenin kendiliğinden bu kararı veremeyeceğini ancak borçlunun talebi üzerine tevdi yeri kararının verebileceği ileri sürmektedir¹⁷³.

Tevdi yeri kararının, çeklerde vade olmaması ve muhatabın poliçelerden farklı olarak bir banka olması sebebiyle istenememesi gerektiği de öğretide bir başka görüş olarak yer almaktadır¹⁷⁴.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, TTK m. 757/2'de yer alan tevdi yerini gösterir ifadesi emredici nitelik taşımaktadır. Kanun koyucu, ödeme yasağı talep eden ve yaklaşık ispatla mahkemeye kendisini meşru hamil olduğuna ikna eden kişinin haklarını koruma amacı gütmektedir. Bu sebeple, mahkemeye resen harekete geçme yetkisi verilerek, mahkemenin yetkili hamilin korunmasını sağlamakla yükümlü tutulduğu kanaatindeyiz.

Hükmün doğal sonucu olarak mahkemenin, ödeme yasağı kararı vermesini müteakiben tevdi yeri belirlenmesinin ardından çek hamilinin korunması için karşılığı bulunan çek bedeli bir hesaba alınarak bloke altına alınması konusunda karar vermesi

¹⁷⁰ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 104; Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 79; Gürühan, *Çekin İptali*, 41; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 45; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 125; Seven ve Yılmaz, “Kambiyo Senetlerinin Zıyaı,” 274; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 131, Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 60; Türe, “Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali,” 4039.

¹⁷¹ Gürühan, *Çekin İptali*, 41-42.

¹⁷² Yargıtay 11. HD. 1985/3596 E., 1985/3300 K., 27.05.1985 T. Kararı (Ayrıntılı bilgi için bk.: Naklen Gürühan, *Çekin İptali*, 41).

¹⁷³ Domaniç, *Kıymetli Evrak*, (1990), 52; Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 50; Ertekin ve Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 85; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 143; Öndül, *Çekin İptali*, 18; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 45.

¹⁷⁴ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 517.

gereklidir¹⁷⁵. Bu bloke, çek ile ilgili ihtilafın sonuçlanmasına kadar devam eder¹⁷⁶. Tevdi yeri için genellikle kamu bankalarından birinin şubesinde ve vadesiz bir mevduat hesabı açılır¹⁷⁷. Uygulamada çek hesabının bulunduğu banka, en iyi tevdi yeri olduğu gerekçesiyle tercih edilebilmektedir¹⁷⁸. Söz konusu hesapla ilgili bilgilerin, banka şubesinden getirilmesi ile birlikte tevdi yeri belirlenmiş olur¹⁷⁹. Bedelin bloke altına alınması ise özellikle kötü niyetli düzenleyene karşı, davanın sona ermesiyle meşru hamil olduğu mahkeme kararıyla belirlenmiş kişinin korunması amacı taşır¹⁸⁰.

Blokenin konulmasına rağmen çekin ibraz süresinin geçmesi halinde, çek hamili henüz muhatap bankaya başvurmamış olabilir. Muhatap banka herhangi bir başvuru olmadığı için koyulmuş blokeyi kaldırabilir. Zira, çekin kanuni ibraz süresi içinde çek hamilinin muhatap bankaya başvurmaması durumunda düzenleyen çekten cayabilecektir. Bu sebeple bu ihtimal göz ardı edilmemelidir¹⁸¹. Böylece çek hamilinin, çekin ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya başvuruda bulunması önem arz etmektedir.

¹⁷⁵ Gürühan, *Çekin İptali*, 42; Vural Seven, “Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3’e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukuki Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S:70, (2007): 287.

¹⁷⁶ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 512; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 487.

¹⁷⁷ Ankara 1. ATM, 2020/685 E., 2022/186 K., 14.03.2022 tarihli kararı ile “hak kaybına ve zarara uğramamak adına çek ile ilgili olarak tevdi mahalli tayini talep edilmiş ve Ankara ... Asliye Ticaret Mahkemesi’nin K. Sayılı dosyasına verdiği karar uyarınca çek bedeli keşide tarihinde T.C. Vakıflar Bankası Adliye Şubesi hesabına yatırıldığı...” şeklinde hüküm kurularak kamu bankalarının tercih edildiği görülmüştür (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025); Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 45.

¹⁷⁸ Sakarya BAM 7. HD, 2022/823 E., 2022/1403 K., 27.06.2022 tarihli kararı ile “Çekler yönünden tevdi mahalline gerek olmayıp, en iyi tevdi mahallinin çekin ait olduğu banka hesabında yasal ibraz süresinde çek bedelinin hesapta bulundurulması suretiyle borçtan kurtulunması mümkün olduğundan ayrıca, talebin hasımsız olarak açılması, alacaklının kim olduğunun henüz belli olmamasından dolayı alacaklının temerrüde düşüp düşmediği saptanamayacağından, en iyi tevdi mahallinin çekin ait olduğu muhatap banka olması nedeniyle talep edenlerin çekler yönünden tevdi mahalli tayini talep etmelerinde hukuki yararlarının bulunmadığı anlaşıldığından, Tevdi mahalli tayini koşulları oluşmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi karar ve gerekçesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığından talep edenin tüm istinaf başvuru nedenlerinin HMK’nın 353/1-b.1 maddesi uyarınca reddine karar vermek gerekmiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

¹⁷⁹ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 45.

¹⁸⁰ Tekil, *Çekte Muhatap Banka*, 68.

¹⁸¹ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 512.

BÖLÜM 2: ÇEKİN İADESİ DAVASI

2.1 Genel Olarak

TTK m. 758'e göre mahkeme, poliçeyi eline geçiren kişinin bilinmesi halinde, dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verecektir. TTK m. 818/1-s maddesi yollamasıyla çekler için bu hüküm uygulama alanı bulacaktır.

Poliçeyi eline geçiren kişinin bilinmesi başlıklı TTK m. 758 hükmü *“Poliçeyi eline geçiren kişi bilindiği takdirde, mahkeme, dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verir. Dilekçe sahibi verilen süre içinde davayı açmazsa, mahkeme, muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.”* şeklinde düzenlenerek çekin kimin elinde olduğunun bilinmesi halinde açılacak olan dava belirtilmiştir. Belirtilen hüküm uyarınca, elindeki çek zayi olan ve bu sebeple ödeme yasağı kararını alan hamilin, çeki tekrar edinebilmesi için mahkeme tarafından verilecek uygun süre içerisinde iade (istirdat) davası açması gerekir. Ancak maddeden anlaşılabileceği üzere bu davanın açılabilmesinin ön koşulu, çeki eline geçiren kişinin hamil tarafından biliniyor olmasıdır¹⁸².

Hamilin, çeki eline geçiren kişinin kim olduğunu bilmemesi halinde ise iptal davası yoluna gidilmesi gereklidir. İptal davası sürerken, çeki eline geçiren kimsenin mahkemeye söz konusu çeki sunması halinde mahkeme tarafından TTK m. 763 uyarınca iade davası açılması için dilekçe sahibine uygun bir süre verilecektir. İade davası başlıklı TTK m. 763'te, *“Elden çıkan poliçe mahkemeye sunulursa, mahkeme, iade davası açması için dilekçe sahibine uygun bir süre verir. Dilekçe sahibi bu süre içinde dava açmazsa, mahkeme, poliçeyi, sunmuş olana geri verir ve muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.”* şeklinde olmak üzere iade davası niteliğindeki diğer bir hüküm mevcuttur.

Her iki madde de (TTK m. 758 ile TTK m. 763) iptal davasını düzenlemektedir. Aralarında hiçbir fark yoktur. Sadece düzenlenen kanun maddeleri farklıdır. TTK m. 758'de öngörülen halde, çeki elinden rızası hilafına çıkmış kişi konumundaki davacı, çekin kimin elinde olduğunu hakkında bilgi sahibidir. Bu sebeple davacı tarafından, davanın kime yöneltilmesi gerektiğini en başından itibaren bilinmektedir.

¹⁸² Gürühan, *Çekin İptali*, 43; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 126; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 211.

TTK m. 763'e göre açılacak olan iade davasında ise çeki elinden rızası hilafına çıkmış hamil, başından itibaren çekin zilyetliğinin kimin elinde olduğu konusunda bilgi sahibi değildir. Bu sebeple, iade davası yerine zayi olmuş çek için iptal davası yoluna başvurulmuştur. Zayi olmuş çek, iptal davası sürerken usule uygun şekilde ilan edilecektir. Bu ilanlar sırasında, çekin zilyetliğini elinde bulunduran kişi, çeki mahkemeye sunabilir. Mahkemeye zayi olduğu iddia edilmiş çeki sunan kişi, artık çeki elinden rızası hilafına çıkmış hamil tarafından bilindiği için, iptal davasını görmekte olan mahkeme, davacı hamile TTK m. 763'e göre çeki mahkemeye sunan kişiye karşı iade davası açması için uygun bir süre verecektir. Bunun üzerine açılacak iptal davası TTK m. 763'te düzenlenmiştir.

2.1.1 İade davasının hukuki niteliği

İade davası, TMK m. 989'da düzenlenen taşınır davası niteliği taşımaktadır¹⁸³. Ancak bu şekilde nitelendirilmesine rağmen aralarında çeşitli yönlerden farklar bulunmaktadır¹⁸⁴. TMK m. 989'da düzenlenen taşınır davası, çalınma kaybolma veya çeşitli sebeplerle taşınırın zilyedin elinden iradesi dışında çıkması hallerinde iyi ve kötü niyetli zilyetlere yöneltilir¹⁸⁵. Buna karşın TTK m. 792'ye göre iade davası sadece kötü niyetli ya da çeki iktisapta ağır kusurlu kişilere yöneltilecektir¹⁸⁶. Böylece çeki eline geçiren kişinin iyi niyetli olup olmaması davanın ikamesinde etkili olduğu için iyi niyetle çeki devralan kişiye karşı iade davası açılamayacaktır¹⁸⁷. Genel düzenlemeden uzaklaşılmasının sebebi ticari hayattaki işlem güvenliğini güvenceye alarak¹⁸⁸ ticari hayatın devamını sağlamaktır¹⁸⁹.

TMK m. 989'da belirlenen taşınır davasında iyi niyetli kimseye karşı, zilyetliğin rıza dışında kaybedilmesinden itibaren beş senelik hak düşürücü sürede dava yoluna gidilmesi gereklidir¹⁹⁰. Ancak çekin zayi olması kapsamında değerlendirilen iade davasında herhangi bir zamanaşımı süresi yer almamaktadır¹⁹¹.

¹⁸³ Eriş, *Kıymetli Evrak*, 702; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 150; Gürühan, *Çekin İptali*, 44; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 131; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 61; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 93; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 212.; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 63.

¹⁸⁴ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 126.

¹⁸⁵ Mehmet Ayan, *Eşya Hukuku – I Zilyetlik ve Tapu Sicili* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 153 vd.

¹⁸⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 61.

¹⁸⁷ Gürühan, *Çekin İptali*, 45.

¹⁸⁸ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 65; Gürühan, *Çekin İptali*, 45; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 66.

¹⁸⁹ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 64.

¹⁹⁰ Eraslan Özkaya, *Eşya Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 89.

¹⁹¹ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 150.

2.1.2 İade davasının şartları

2.1.2.1 Çekin elden irade dışında çıkmış bulunması

TTK m. 757’de bahsedildiği üzere, önleyici tedbirler de dahil olmak üzere iptal ve iade davasına başvurulabilmesi için gereken koşul, çekin iradesi dışında zilyedin elinden çıkmış olmasıdır. Yalnızca zilyetliğin kaybedilmesi burada yeterli değildir. Önemli olan, zilyetlik kaybının irade dışında gerçekleşmesidir. Bu sebeple, zilyetliğin iradi şekilde yitirildiği terk ve zilyetliğin devri gibi durumlarda iade davası açılmayacaktır¹⁹².

İade davasının söz konusu olabilmesi için çekin nispi anlamda zayi olmuş olması gereklidir; çünkü çekin yanması yahut geri dönülemez şekilde parçalara ayrılması halinde çekin zilyetliğinin başka kimselere geçmesi mümkün olmadığı için çek mutlak anlamda zayi olmuş olur. Bu sebeple davacı tarafından çekin mutlak anlamda zayi olduğu bilinmesine rağmen iade davası açılmış olursa iade davasının sonuçlarından fayda sağlanamayacaktır¹⁹³.

2.1.2.2 Çeki eline geçiren kişinin biliniyor olması

TTK m. 758/2’ye göre çeki eline geçiren kişi bilindiği takdirde iade davası açılabilecektir. Bu sebeple iade davası, özelliği itibariyle ödeme yasağı talebinin aksine hasımlı bir dava türüdür; çünkü çekin iade edilmesi hususunda husumetin yöneltilmesi gereken bir taraf bulunmalıdır¹⁹⁴. Aksi düşünülüp iade davasının hasımsız açılması halinde husumet yokluğu sebebiyle davanın reddi söz konusu olacaktır¹⁹⁵.

Çeki eline geçiren kimsenin bilinebilmesi hususu değerlendirilirken, kişinin açık kimlik ile adres bilgilerinin biliniyor olması ve kişiye hukuken başvurunun mümkün olması aranır¹⁹⁶. Ayrıca husumet kişiye yöneltilebiliyor olmalıdır¹⁹⁷. Örneğin çekin hamilin elinden çıkması hırsızlık sonucunda gerçekleştiğinde, çeki bu şekilde zilyetliğine geçiren kişinin, hamil tarafından sadece gözü ile görülmüş olması yeterli olmayacaktır; çünkü kendisinin sadece görülmesi, husumetin yöneltilmesi imkanını

¹⁹² Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 118; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 59.

¹⁹³ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 149; Gürühan, *Çekin İptali*, 46; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 217; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 66.

¹⁹⁴ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 215.

¹⁹⁵ Gürühan, *Çekin İptali*, 46; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 66.

¹⁹⁶ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 59; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 215.

¹⁹⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 53.

doğurmaz¹⁹⁸. Kişinin açık kimlik bilgileri bilinmediği müddetçe, hamilin çeki eline geçirenin kim olduğunu bildiği sonucuna varılamayacaktır¹⁹⁹.

Kişinin yerleşim yeri tespit edilemiyor yahut o kişi aleyhine dava açma imkânı yoksa veya yerleşik durumda olduğu yabancı ülkenin hukuk düzeninde bu konuda hukuki bir düzenleme yoksa kendisine iade davası yöneltilemeyecektir²⁰⁰.

Çeki eline geçirmiş bulunan kişi, iade davası açılmadan önce biliniyor olabileceği gibi iptal davası sırasında yapılacak ilanların sonucunda da öğrenilebilir. Çeki eline geçiren kişi ortaya çıkmış ve çeki mahkemeye ibraz etmiş olabilir. Ancak çekin mahkemeye getirilip sadece gösterilmesi yeterli değildir. Çeki eline geçirmiş olan kişi, makbuz karşılığında çeki mahkemeye tevdi etmelidir²⁰¹. Bu durumda TTK m. 763 gereğince mahkeme, dilekçe sahibine iade davası yoluna gitmesi için makul bir süre verecektir. Bahsedilen sürede, dilekçe sahibinin iade davası açmaması halinde ödeme yasağı kararının kaldırılacağı ihtar edildikten²⁰² sonra halen iade davası açılmamış ise derdest halde bulunan iptal davasının reddine karar verilmesi gerekecektir²⁰³. Yargıtay'ın içtihatları da aynı doğrultudadır²⁰⁴.

2.1.2.3 Çeki eline geçirenin kötü niyetli yahut ağır kusurlu olması

Elden çıkan çek başlıklı TTK m. 792'ye göre çek, herhangi bir şekilde hamilin elinden çıkmışsa ister hamile yazılı olsun ister ciro yoluyla devredilebilen bir çek olsun, hamil hakkını 790. maddeye göre ispat etse bile çeki elinde bulunduran yeni hamil, yalnızca çeki kötü niyetle edindiği veya ediniminde ağır bir kusuru bulunduğu durumlarda çeki iade etmekle yükümlüdür.

Yargıtay da elden çıkan çekin, yeni hamil tarafından iktisabı halinde çeki kötü niyetle edindiği ya da edinimde ağır bir kusuru bulunması halinde çeki iade ile

¹⁹⁸ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 215.

¹⁹⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 53.

²⁰⁰ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 152.

²⁰¹ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 66-67.

²⁰² Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 138.

²⁰³ Gürühan, *Çekin İptali*, 46; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 128.

²⁰⁴ Yargıtay 11. HD, 2018/2811 E., 2019/4422 K., 17/06/2019 tarihli kararı ile, “Çek iptali davaları, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardan olup, yargılama sırasında çek hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek hamiline karşı çek istirdadı davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması halinde, davanın konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına, açılmaması halinde ise çek iptali davasının reddi yönünde karar verilmelidir.” şeklinde hüküm kurulmuştur. Aynı doğrultuda bk.: Yargıtay 11.HD, 2016/10292 E., 2018/2763 K. 16.04.2018 tarihli kararı ve Yargıtay 11. HD, 2016/3781 E., 2017/5696 K. 25.10.2017 tarihli kararı (Lexpera İctihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

yükümlü olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda çeki iyi niyetle iktisap eden kişinin korunacağını belirterek kişinin iyi niyetli olup olmadığına dair ispatın her türlü delil ile yapılabileceği yönünde karar vermiştir²⁰⁵. Yargıtay, kötü niyetli olmayı, *senedin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıktığını bilmek veya bilebilecek durumda olmak* olarak açıklarken; ağır kusurlu olmayı ise, *hamilin hüviyetinin sorulmaması veya senedin iktisabında olağan özenin gösterilmemesi* olarak açıklamıştır²⁰⁶.

TTK m. 792 sadece hamile ve emre yazılı olan çekler için öngörülmüştür. Bu sebeple nama yazılı çeklerde söz konusu hükme gidilemeyecektir. Nama yazılı çeklerin TMK m. 989'a göre taşınır eşya olarak değerlendirilmesi sebebiyle iade davasının açılması TMK m. 989 hükümlerine göre gerçekleşecektir. Burada çeki eline geçiren kişinin iyi ya da kötü niyetli olup olmadığına bakılmadan çek elinden rızası hilafına çıkmış olan hamilin, iade davası açılabilme hakkı mevcut olacaktır²⁰⁷.

2.1.3 İade davasının tarafları

İade davasında, çeki iradesi dışında elinden çıkan meşru hamil, davacıdır²⁰⁸. Eğer çekin üstünde müşterek zilyetlik mevcut ise, TMK m. 693'e göre her bir zilyet ayrı ayrı dava açabilecektir. Ancak çekin üzerinde elbirliği zilyetliği mevcut olursa TMK m. 702 uyarınca bütün zilyetler birleşerek dava açabilirler. Her iki durumda da zayi olunan çekin, tüm zilyetlere iadesinin gerçekleştirilmesi talep olunmalıdır²⁰⁹. Çek, ferî zilyedin elinde bulunabilir²¹⁰. Zilyetlik ferî zilyedin rızası hilafına yitirilmişse ise dava hem ferî hem de asli zilyet tarafından açılabilir. Asli zilyet ise kural olarak malın ferî zilyede verilmesini mahkemeden isteyecektir²¹¹.

²⁰⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 06.04.2021 tarihli ve 2017/159 E., 2021/417 K. sayılı kararı ile “*Davalı bankanın 6102 sayılı TTK’nın 790. maddesine göre hak sahipliğinin belirlenmiş olması karşısında, çeki istirdadına ilişkin talebin kabulü için davalı bankanın çeki iktisabında TTK’nın 792. maddesi anlamında kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğunun ispatı gerekmekte olup bu hususta ispat yükü davacı üzerindedir. Zira TTK’nın 792. maddesi içeriği itibarıyla önceki hamilin elinden herhangi bir şekilde çıkan çeki iktisap eden yeni hamilin, TMK’nın 3. maddesi anlamında iyi niyetli olduğunu kabul etmiştir. Burada ispat yükü üzerinde olan davacının, kötü niyete veya ağır kusura dair iddialarını her türlü delille ispat etmesi mümkündür. Bunun yanında kötü niyeti yahut ağır kusuru ispatlanması gereken kimse çeki hamil olarak elinde bulunduran ve işbu davada taraf olan davalı bankadır.*” şeklinde hüküm kurulmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

²⁰⁶ Yargıtay HGK, 2012/19-185 E., 2012/386 K. 13.06.2012 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

²⁰⁷ Gürühan, *Çekin İptali*, 48; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 68.

²⁰⁸ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 63; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 213.

²⁰⁹ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 63, Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 79; Gürühan, *Çekin İptali*, 47.

²¹⁰ Asli ve ferî zilyetlik başlıklı TMK m. 974: “*Zilyet, bir sınırlı aynî hak veya bir kişisel hakkın kurulmasını ya da kullanılmasını sağlamak için şeyi başkasına teslim ederse, bunların ikisi de zilyet olur. Bir şeyde malik sıfatıyla zilyet olan asli zilyet, diğeri fer’î zilyettir.*” şeklindedir.

²¹¹ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 151.

Mahkeme, iade davasını açan kişinin davacı sıfatının²¹² olup olmadığını resen araştıracaktır²¹³. TTK m. 763'te, "dilekçe sahibi" ifadesi kullanıldığı için dilekçe sahibi kavramı, TTK m. 757'den hareketle *iradesi dışında poliçe elinden çıkan* kişidir. Bu sebeple düzenleyen ya da muhatap banka çekin kendilerine ciro edilmesi ile hamil konumuna gelmedikleri müddetçe iade davası açamayacaktır²¹⁴.

İade davasında TTK m. 792'ye göre meşru hamilin iradesi dışında elinden çıkan çeki kötü niyetle edinen ya da iktisapta ağır kusuru bulunan kişi, davalıdır²¹⁵. Bu sebeple çeki iyi niyetle iktisap etmiş kişiye karşı iade davası açılmayacaktır. Söz konusu iyi niyetin, çeki iktisap ederken mevcut olması gereklidir²¹⁶. Çeki iyi niyetle edinen kişinin iktisap sonrasında çekin aslında hamilin elinden iradesi dışında çıktığını öğrenmesi, kendisinin iyi niyetini etkilemeyecektir²¹⁷.

Çek, meşru hamilin zilyetliğinden birden fazla kişinin zilyetliğine geçmiş olabilir. Bu durumda iade davası, iktisap eden tüm zilyetlere karşı açılmalıdır²¹⁸. Eğer aralarından bir veya birkaçına karşı iade davası açılmışsa mahkeme, davacıya makul bir süre vererek diğer davalıları dâhil etmesini talep eder. Burada zorunlu dava arkadaşlığı mevcut olduğu için mahkemenin verdiği uygun süre içinde davalıları dâhil etmeyen davacının davası reddedilecektir²¹⁹.

Dava, çeki elinde bulunduran son konumdaki haksız hamile karşı açılmalıdır. Önceki sıradaki kötü niyetli hamilere karşı iade davası açılmayacaktır²²⁰. Aynı doğrultuda çekin zilyetliğini kazanmadan sadece saklama amacı ile himayesinde tutan hamile iade davası yöneltilemeyecektir²²¹.

²¹² Dava ehliyeti kişinin kendisinin ya da yetkili kılacağı bir vekil ile davayı davacı yahut davalı olarak takip etme ve davada usul işlemlerini yapabilme ehliyetidir. Baki Kuru ve Burak Aydın, *Medeni Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023), 114; Dava ehliyeti yokluğunun, esasen maddi hukukun özüne ilişkin bir sorun konumunda bulunması sebebiyle esastan ret kararı niteliği taşıdığı hakkında bk.: Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 591.

²¹³ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 134; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 213; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 591.

²¹⁴ Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 187; Öndül, *Çekin İptali*, 22.

²¹⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 57.

²¹⁶ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 63; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 151; Gürühan, *Çekin İptali*, 49; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 214.

²¹⁷ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 135; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 214.

²¹⁸ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 63; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 214.

²¹⁹ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 214.

²²⁰ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 136; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 71.

²²¹ Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 124.

2.1.4 İade davasında görevli ve yetkili mahkeme

Görevli mahkemenin belirlenmesine ilişkin TTK’de herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple genel düzenleme olan TTK m. 5’e başvurularak görevli mahkeme belirlenmelidir²²². TTK m. 5/1’de aksi belirtilmediği müddetçe dava konusunun değerine ya da tutarına bakılmaksızın tüm ticari davalar ve ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu düzenlenmiştir.

Hamilin elinden rızası hilafına çıkan çeki geri almak için açacağı iade davasında görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemesi; asliye ticaret mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise TTK m. 5/4 uyarınca asliye hukuk mahkemesidir²²³. İade davasına konu olan çeke bağlı hakkın değeri, görevli mahkemenin tespiti için bir önem arz etmez²²⁴.

Yetkili mahkemenin belirlenmesine ilişkin olarak görevli mahkemenin belirlenmesi hususundaki gibi TTK’de açıkça düzenlenmiş bir hüküm mevcut değildir. Bu sebeple öğretide yetkili mahkeme konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bazı yazarlara²²⁵ ve Yargıtay’a²²⁶ göre TTK’de özel kural düzenlenmediği için genel yetki kuralı olan HMK m. 6 gündeme gelecektir. Bu hükme göre *genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir*. Yerleşim yerinden anlaşılması gereken TMK m. 19 vd. maddeleridir. TMK m. 19’a göre ise yerleşim yeri, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir.

²²² Eriş, *Kıymetli Evrak*, 688; Gürühan, *Çekin İptali*, 50; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 71.

²²³ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 156-157; Gürühan, *Çekin İptali*, 51; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 133; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 223.

²²⁴ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 52; Gürühan, *Çekin İptali*, 51; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 132; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 71.

²²⁵ Eriş, *Kıymetli Evrak*, 688; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 153; Gürühan, *Çekin İptali*, 51-52; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 61; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 219-220; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 72.

²²⁶ Yargıtay 11. HD, 2015/5017 E., 2015/12023 K., 16.11.2015 tarihli kararı ile, “Dava; davacının rızası dışında elinden çıkan çeklerin istirdatı istemine ilişkindir. Dosya kapsamından dava konusu yapılan çekler nedeniyle taraflar arasında kambiyo ilişkisi bulunmadığı anlaşılmaktadır. Gerek HMK’da gerekse 6102 sayılı TTK’da çek istirdatı davalarında yetkili mahkemeye ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Bu durumda açılan davanın HMK’nın 6.maddesi uyarınca genel yetkili mahkeme olan davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinde görüleceği kuşkusuzdur. Davalı vekilince süresinde ve usulüne uygun biçimde yetki itirazında bulunulması davalı şirketin merkezinin ... olması karşısında mahkemeye yetkisizlik kararı verilmesi gerekirken işin esasının incelenip yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde hüküm kurmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

Bizim de katıldığımız diğer görüşteki yazarlara göre²²⁷ ise, yetkili mahkemenin belirlenmesinde, TTK m. 661/2, TTK m. 757 ve TTK m. 758 hükümleri göz önüne alınmalıdır. Bu hükümler doğrultusunda, iade davasında yetkili mahkeme ödeme yeri mahkemesidir. İade davasının, ilgili maddelerde düzenlenen iptal davası ile dolaylı da olsa bağı bulunduğu için, delillerin en az masrafla toplanması ve yargılamanın sağlıklı ilerlemesi, bu görüşün dayanağıdır²²⁸.

2.1.5 İade davasında ispat yükü

Mahkeme öncelikle dava şartlarının var olup olmadığını ve davanın görülebilmesi için gerekli olan harç ile gider avansının yatırılıp yatırılmadığını inceler²²⁹. Hâkim, dava şartlarının varlığını davanın her safhasında resen dikkate alacaktır²³⁰.

İade davasında iddia sahibi kişi, çeki iradesi dışında elinden çıkan davacı olduğu için ispat yükü kendisine aittir. Çünkü TMK m. 6'ya göre, aksi kanunda belirtilmedikçe taraflar, haklarına dayanak gösterdiği olguların mevcudiyetini ispatla yükümlüdür²³¹. Çekin zilyedi olduğu için mülkiyet karinesinden yararlanan davalıya, ispat yükü yüklenemeyecektir²³². Aksinin kabulü kıymetli evrak kavramının soyutluluk ilkesini ortadan kaldırmış olacaktır²³³. Burada davacı, aslında meşru hamil olduğunu, çekin kendi elinden iradesi olmadan çıktığını ve çeki iktisap eden kişinin kötü niyetli yahut ağır kusurlu olduğunu ispatlayacaktır²³⁴. Davacı bu hususu ispat etmedikçe, çek hamili kişi iyi niyetli sayılacaktır²³⁵. Davalı çeki iktisap ederken iyi

²²⁷ Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1975), 61.; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 131; Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 1999), 73; Eleştirisi için bk.: Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 72-73.

²²⁸ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 134.

²²⁹ Arslan, Yılmaz, Ayvaz ve Hanağası, *Medeni Usul Hukuku*, 332-333.

²³⁰ Postacıoğlu ve Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 201.

²³¹ Gürühan, *Çekin İptali*, 52-53; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 225.

²³² Domaniç, *Kıymetli Evrak*, (1975), 60; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 157; Gürühan, *Çekin İptali*, 52; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 73.

²³³ Yargıtay HGK, 2013/19-1362 E., 2015/826 K., 18.02.2015 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025).; Poroy ve Tekinalp'e göre soyutluluk, temel ilişkideki hak sakatlınsa dahi kıymetli evraka bağlı olan hak sakatlıktan etkilenmemesi ve varlığını sürdürmesidir, bk.: Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 37; Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk.: Nurettin Ceylan, *Kambiyo Senetlerine Dayalı Olarak Açılan Menfi Tespit Davası* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 40 vd.

²³⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 157; Gürühan, *Çekin İptali*, 53; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62.

²³⁵ Gürühan, *Çekin İptali*, 53.

niyetli olduğunu iddia ediyorsa bu hususu ispat etmelidir²³⁶. Taraflar ispatı, tanık dahil her türlü delille gerçekleştirebilir²³⁷.

2.1.6 İade davasının açılması için mahkeme tarafından verilecek olan süre

İade davasının açılabilmesi için TTK m. 758 ve m. 763 hükümlerinde mahkeme tarafından uygun bir süre verileceği belirtilmiştir. Bahsedilen sürenin ne kadar olması gerektiği, TTK m. 758 ve m. 763'te açıkça düzenlenmemiştir.

TTK m. 758'e göre, çek elinden rızası hilafına çıkmış hamil, ödeme yasağı kararını aldıktan sonra çekin zilyetliğini elinde tutan kişiyi biliyorsa, mahkeme tarafından verilecek olan uygun süre içerisinde iade davasını açmalıdır. İade davası, verilen süre içerisinde açılmadığı takdirde ödeme yasağı kalkacaktır.

TTK m. 763'e göre, çek elinden rızası hilafına çıkmış hamil, çeki eline geçiren zilyedi bilmediği için iptal davasını açtıktan sonra ilan aşamasında çeki eline geçiren kişiyi öğrenirse, mahkeme kendisine iade davası açması için makul bir süre öngörür. Belirlenen uygun süre içinde iade davasının açılmaması halinde, çek getirene iade edilerek ödeme yasağı kaldırılır.

Uygun süre kavramının belirlenmesinde mahkeme, davanın mahiyetini, çeklerin fazlalığını ve yetki ile görev²³⁸ unsurlarını dikkatlice incelemelidir. Örneğin davanın yurt dışında açılma gerekliliği mevcut ise mahkeme tarafından daha uzun bir süre öngörülmalıdır²³⁹. Ancak uzun bir süre belirlenmesi ödeme yasağının var olduğu ihtimâlde, hamilin çeki borçluya ibraz ederek çekiye bağlı hakkını kullanamaması gibi ağır bir sonuç ortaya çıkarabilecektir. Bu sebeple mahkeme tarafından tayin edilecek iade davasının açılması için öngörülecek uygun süre, kapsamlı bir şekilde değerlendirilmelidir²⁴⁰.

2.1.7 İade davasının hüküm ve sonuçları

İade davasının kabulüne karar verilmesiyle birlikte davacının bahse konu çek üzerindeki hak sahipliği belirlenmiş olur. Mahkeme, meşru hamil olarak belirlenen

²³⁶ Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 76; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 226; Eriş, tanıkla ispatın tartışmalı olduğunu belirtmiştir bk.: Eriş, *Kıymetli Evrak*, 702.

²³⁷ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 157; Gürühan, *Çekin İptali*, 53; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 127; Aynı yönde bk.: Yargıtay HGK, 06.04.2021 tarihli ve 2017/159 E., 2021/417 K. sayılı kararı (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025).

²³⁸ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 228.

²³⁹ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 158.

²⁴⁰ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 74.

davacıya çeki iade eder ve ödeme yasağını kaldırır²⁴¹. Eğer TTK m. 757/2 gereğince çek, tevdi yerine (mahkeme kararı doğrultusunda belirlenen banka) tevdi edilmiş ise davacı kabulü içeren mahkeme ilamı ile birlikte tevdi yerinden çek bedelini alabilecektir²⁴². Ancak ibraz karşılığında bedelin alınabilmesi için öncelikle mahkeme tarafından ödeme yasağının kaldırılmış olması gereklidir²⁴³.

İade davasının sonucunda mahkeme tarafından ret kararı verilirse davaya konu çekin hamilinin davacı olmadığı belirlenmiş olacaktır. Davanın kabulünde olduğu gibi mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı kaldırılır ve mahkeme çeki davalıya iade eder. Çek bedeli tevdi yerine bırakılmış ise davalı, mahkeme ilamını sunarak söz konusu bedeli tahsil edebilir²⁴⁴.

Çekin sahibinin bilinmemesi sebebiyle açılmış olan iptal davası sırasında çeki eline geçiren kişinin öğrenilmesiyle birlikte iade davası açılmış ise derdest durumda bulunan iptal davası artık konusuz kalacak ve mahkeme esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin hüküm kuracaktır²⁴⁵. Bu hususta Yargıtay²⁴⁶ aynı görüş doğrultusunda iade davası için verilen uygun sürede dava açılmaması halinde iptal davasının reddedileceğini belirtmiştir.

İptal davasının görüldüğü mahkemece verilen sürenin sonunda hamil tarafından iade davası açıldığı takdirde, daha önce alınan ödeme yasağı kararı, iade davası sonuçlanıncaya kadar geçerliliğini koruyacaktır.

Mahkeme tarafından tayin edilen sürenin sonunda iade davası açılmazsa; mahkeme ödeme yasağı kararını kaldıracaktır²⁴⁷. Çekin elinden rızası hilafına çıktığını iddia eden kişi, verilen süre içinde iade davası açmadığında çek üzerindeki hak sona ermeyecektir. Burada mahkeme tarafından iade davası açılabilmesi için tayin edilmiş

²⁴¹ Gürühan, *Çekin İptali*, 55; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 67; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 228.

²⁴² Öndül, *Çekin İptali*, 22.

²⁴³ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 67; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 79; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 73.

²⁴⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 158; Gürühan, *Çekin İptali*, 55.

²⁴⁵ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 228-229.

²⁴⁶ Yargıtay 11. HD, 2016/9815 E., 2018/2583 K., 11.04.2018 tarihli kararı ile, “Dava, zayi nedeniyle çek/bonoların iptali istemine ilişkin olup, bu davalar, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardandır. Yapılan yargılama sırasında çek/bono hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek/bono hamiline karşı istirdat davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması halinde, çek/bono iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığı, istirdat davası açılmaması halinde ise davanın reddi yönünde hüküm kurulmalıdır.” şeklindeki hükmü bu doğrultudadır (Lexpera İçtihat Bankası, E.T.: 01.04.2025).

²⁴⁷ Sezer eserinde, mahkemenin resen ödeme yasağını resen kaldıracağını belirtir bk.: Sezer, *Kıymetli Evrak*, 228; Öndül ise talep üzerine ödeme yasağının kaldırılacağını belirtmiştir bk.: Öndül, *Çekin İptali*, 22.

olan süre, hak düşürücü nitelik taşımaz²⁴⁸. Sürenin hak düşürücü nitelikte olmamasının sebebi, çeki eline geçirenlerin, gerçek hak sahiplerine karşı zamanaşımı iddiasında bulunarak gerçek hak sahiplerini mağdur etmelerini engellemektir²⁴⁹. Bu sebeple genel zamanaşımı süresi dahilinde çekin iadesi davası açabilme hakkı saklıdır²⁵⁰. TBK m. 77 vd. uyarınca sebepsiz zenginleşme davası yoluna dahi başvurulabilecektir²⁵¹.

2.1.8 İade davasında kanun yolu

İade davası çekişmeli bir yargı işidir. Bu sebeple iade davası sonunda verilen karar, davacı ve davalı yönünden kesin hüküm ifade eder. İade davasının kabulüne yahut reddine ilişkin mahkeme kararı, kesinlik sınırı dikkate alınarak hem davacı hem davalı tarafından istinaf ve temyiz yoluna başvuruya açıktır²⁵².

²⁴⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 159; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 57.

²⁴⁹ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 159; Gürühan, *Çekin İptali*, 54; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 144; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 57; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 75.

²⁵⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 55.

²⁵¹ Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 193; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 228.

²⁵² Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 125; Gürühan, *Çekin İptali*, 55; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 229; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 77.

BÖLÜM 3: ÇEKİN İPTALİ DAVASI

3.1 Genel Olarak

Kıymetli evrakı oluşturan senet ve buna bağlı hak arasındaki bağ o kadar kuvvetlidir ki, senedin herhangi bir sebeple ibraz edilememesi durumunda hak, artık kullanılamaz hale gelir. TTK m. 645'e göre kıymetli evrak ibraz edilmeden üzerindeki hak talep edilemez. Ancak ilgili hak hâlâ varlığını sürdürdüğü için senedi zayi olan ve hakkına kavuşamayan kişileri korumak amacıyla iptal davası müessesesi düzenlenmiştir.

İptal davasının sonucunda çalınan, kaybolan, tahrif edilen, gasp edilen, yanan veya benzeri sebeplerle zayi olan çek, bağlı olduğu haktan ayrılır ve çekin ibraz edilmesine gerek kalmadan çekteki hak talep edilebilir. Diğer bir deyişle, iptal davası sonucunda zayi olan çekin tedavülden kaldırılması amaçlanmaktadır²⁵³. İptal kararı sonucunda çek ile senet arasındaki bağ çözülmüş olur²⁵⁴.

TTK'de iptal hükümleri m. 651 ilâ 669 arasında yer almaktadır. Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere²⁵⁵, TTK'nin 651. ve 652. maddeleri kıymetli evrak statüsündeki tüm senetlerin zayi olması ve iptaliyle ilgili genel hükümleri içerirken, TTK m. 653'te özel hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. Aynı doğrultuda, TTK m. 657'de nama yazılı kıymetli evrakın iptali için aksine özel bir hüküm bulunmadıkça, hamile yazılı senetlere uygulanacak hükümlere göre hareket edilecektir.

Hamile yazılı senetlerin iptalini düzenleyen maddeler TTK m. 661 vd. iken, TTK m. 667'de kuponların; TTK m. 668'de banknotlar ve buna benzer kağıtların iptaline ilişkin hükümler mevcuttur. TTK m. 669'de ise hamile yazılı olan ipotekli borç senetleri ile irat senetlerinin iptali için özel hükümlerin saklı olduğu öngörülmüştür.

Emre yazılı senetlerin iptali için ise TTK m. 757 ilâ 765 arasında düzenlenen hükümler mevcuttur. Bu husus, TTK m. 831/2 ikinci cümlesinde “*varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetlere poliçelere ilişkin hükümler uygulanır.*” şeklinde yapılan yollama ile emre yazılı senetlere poliçenin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanacağını ortaya koyar.

²⁵³ Öndül, *Çekin İptali*, 25.

²⁵⁴ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 119.

²⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bk.:1.2.1 Genel olarak başlığı.

Çekin iptali için uygulanacak hükümlerin belirlenmesine ilişkin öğretide farklı görüşler bulunmaktadır. Baskın görüşe göre, çekin nama, hamiline veya emre yazılı olması durumunda uygulanacak hükümler arasında bir fark mevcut değildir. TTK’de çeke özgü iptal hükümleri sevk edilmediği için TTK m. 818/1-s bendindeki yollama ile poliçenin iptali için öngörülen hükümlerin, çeklerin iptali için de uygulanacağı ifade edilmektedir²⁵⁶.

Öğretide bir diğer görüşe göre, hamiline yazılı çeklerin iptali söz konusu olduğunda, poliçenin iptaline ilişkin hükümler yerine, hamiline yazılı kıymetli evrakın iptaline uygulanan genel hükümlere (TTK m. 661 ve devamı) başvurulması gerekmektedir. Aynı şekilde, nama yazılı çeklerin iptali durumunda da nama yazılı kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği belirtilmektedir²⁵⁷.

Kanun koyucu, kanaatimizce TTK m. 818/1-s bendinde yaptığı atıfla iradesini; çeklerin nama, emre veya hamiline yazılı olup olmadığına bakılmaksızın, her bir çek için poliçelere ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği yönünde ortaya koymuştur. Çalışmamızın devamında yer alan açıklama ve tartışmalar anılan doğrultuda şekillendirilmiştir.

3.1.1 İptal davasının hukuki niteliği

Çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davası TTK m. 757 vd. düzenlenmiştir. İptal davası, çeki sonradan eline geçiren kişi bilinmediği için hasımsız olarak açılır. Bu sebeple çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davası çekişmesiz yargı alanında görülecektir²⁵⁸. Yargıtay aynı görüşte iptal davasının hasımsız

²⁵⁶ Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 147; Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 62; Özbay Özdoğru, “Çekin Zayi Olması,” 809; Özdamar, Göktürk, Can ve Kaşak, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 81; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 78.

²⁵⁷ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 509; Aynı doğrultuda bk.: Celal Göle, *Çek Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, 1989), 224-225; Turgut Kalpsüz, “Çek Hukukuna İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlili,” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C.11, S.2, (1981), 40.

²⁵⁸ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 56; Börü ve Koçyiğit, “Kıymetli Evrakın İptalinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesi,” 315; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1133; Filiz, Berberoğlu Yenipınar, *Uygulamada Çek Davaları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 452; Özdamar, Göktürk, Can ve Kaşak, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 83; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 323; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 82; Ayrıntılı bilgi için bk.: Nezih Sütçü ve Yusuf Ulutaş, “Kıymetli Evrakın Zıyı Nedeniyle İptal Davasının Hasımlı Açılıp Açılmayacağının Tartışılması,” *Legal Hukuk Dergisi* S.68, (2008): 1239-1252.

yürütüleceği konusunda kararlar vermektedir²⁵⁹. Husumet ehliyeti mahkeme tarafından resen gözetilir²⁶⁰.

İptal davası açıldığı sırada çeki elinde bulunduran kişinin ortaya çıkması durumunda iptal davası hasımsız davadan hasımlı davaya dönmez. Davayı açan kişiye, mahkeme tarafından uygun bir süre verilerek kişinin iade davası açması beklenmelidir. Davanın hasımlı açılması halinde davanın reddine karar verilmesi, davaların hızlı ve en masrafsız şekilde bitirilmesi hususu ile bağdaşmaz. Bu sebeple usul ekonomisi düşünülerek iade davası açılması için uygun süre verilmelidir²⁶¹.

İptal davası açılırken davacıdan maktu bir harç olan başvurma harcı alınır²⁶². İptal davasının hasımsız olması sebebiyle bu davalarda karar harcı ile ilam harcı, maktu olarak tahsil edilir. Davanın sonucunda verilecek olan kabul ya da ret hükmünde davacının yaptığı yargılama giderlerine kendisinin katlanacağı belirtilir²⁶³.

Kıymetli evrakın zayi olması sonucunda açılacak iptal davaları isim benzerliği sebebiyle bedelsizlik nedeniyle açılan iptal davası ile karıştırılabilmektedir²⁶⁴. Bedelsizlik sebebiyle açılacak iptal davası, kambiyo senedinin tanzimine bağlı temel ilişkinin yanılma, aldatma, korkutma gibi sebeplerle sakatlanması durumunda, senedin bedelsiz hale gelmesi nedeniyle, senedin borçlusunun şahsi defilerini ileri süremeyeceği bir kişiye devriyle doğacak ödeme zorunluluğundan kurtulmak amacıyla mahkemeden senedin iptalini talep ettiği bir dava türüdür²⁶⁵.

Bedelsizlik davası, TBK m. 77’de düzenlenmiş olan sebepsiz zenginleşme ve aynı zamanda 2004 Sayılı İcra İflas Kanunu²⁶⁶ m. 72’de düzenlenen menfi tespit

²⁵⁹ Yargıtay 11. HD, 2018/2811 E., 2019/4422 K. 17.06.2019 tarihli kararı ile “...ancak çek iptali davaları, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardan olup...” şeklinde belirtilmiştir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

²⁶⁰ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 81.

²⁶¹ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 122; Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 65; Aksi yönde görüş için bk.: Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 94.

²⁶² Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 1210.

²⁶³ Aldemir, *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri*, 633; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 1219-1224.

²⁶⁴ Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 41; Gürühan, *Çekin İptali*, 60; Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 60.

²⁶⁵ Gürühan, *Çekin İptali*, 60; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 64; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 83.

²⁶⁶ 9 Haziran 1932’de kabul edilen, 19 Haziran 1932 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2004 sayılı Kanun.

davasının özel bir görünümü niteliği taşımaktadır²⁶⁷. Kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler ise TTK’de düzenlenmektedir.

Bedelsizlik sebebiyle açılan iptal davasında, senet hamilin elindedir ancak senedin bağlı olduğu temel hukuki ilişkideki hak, çeşitli sebeplerle sona ermiş veya hiç doğmamıştır. TTK’de düzenlenen iptal davasında ise davanın açılabilmesi için çekin zayi olması gereklidir. Davayı açabilecek kişiler bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Bedelsizlik nedeniyle iptal davalarında davayı borçlu açabilecekken; zayi olma nedeniyle iptal davalarını, çeki iradesi dışında elinden çıkan hamil açabilecektir²⁶⁸.

Bedelsizlik sebebiyle açılan iptal davası hasımlıdır ve davalı taraf mevcuttur. Dava, sebepsiz zenginleşen kişi veya kötü niyetli hamile yöneltilecektir. Zayi sebebiyle açılan iptal davasında ise davanın yöneltileceği bir taraf bulunmamaktadır; bahis konusu dava açıklandığı üzere hasımsızdır²⁶⁹.

3.1.2 İptal davasının şartları

3.1.2.1 Çekin zayi olmuş olması

Çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davasında gerekli olan ilk şart, davaya konu çekin TTK’nin aradığı tüm zorunlu unsurlarını içeren bir çek niteliğinde olmasıdır²⁷⁰. Çek zayi olmadığı halde açılmış bulunan iptal davasında, dilekçe sahibinin herhangi bir hukuki yararı yoktur²⁷¹. Çek, hak sahibi kişinin elinden iradesi dışında çıktığında zayi olmuş olur. Çek, zayi olduğunda ise artık ibraz edilebilir halde değildir²⁷². Çekin kopyasının ibrazı, çekin aslının ibrazı gibi sonuç doğurmaz; bu nedenle çek, meşru hamilin elinde maddi olarak bulunmadığı için iptal davası açılması gerekecektir²⁷³. Çekin hamilin elinden rızası dışında çıkarak zayi olmasının ardından, çekin zilyetliğini elinde bulunduran kişinin bilinmemesi durumunda iptal davası açılabilir hale gelecektir²⁷⁴.

²⁶⁷ Gürühan, *Çekin İptali*, 60; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 20; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 84.

²⁶⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 86; Gürühan, *Çekin İptali*, 60.

²⁶⁹ Gürühan, *Çekin İptali*, 60; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 65.

²⁷⁰ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 513.

²⁷¹ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 77.

²⁷² Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 92.

²⁷³ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 91.

²⁷⁴ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 110; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62.

İptal davasında zayi olma hali, herkese karşı, objektif olarak ibraz edilememesi durumudur. Burada çek, son hamilin elinden rızası dışında çıkmış haldedir²⁷⁵. Ancak çek, hamilin elinde olup içeriği tam anlamıyla anlaşılamayacak şekilde yıpranmaya ya da bozulmaya maruz kalmış olabilir. Burada çekin içeriğinin bilinmesi ya da bir kopyasının son hamilin eline bulunmasının, iptal davasının açılıp açılmayacağına dair herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. İptal davası, bu şekilde hasar görmüş çekler için de açılabilir²⁷⁶. Çekin mahkeme ya da icra dairesine tevdi edilmesinin ardından ilgili resmî kurumlarda zayi olması halinde ise iptal davası açılmayacaktır. Çünkü burada çek, hamilin zilyetliğindeyken zayi olmamış; resmi makamların elindeyken zayi olmuştur²⁷⁷. Uygulamada bu doğrultuda verilen kararlar mevcutsa da²⁷⁸; tam tersi şekilde icra müdürlüğünde kaybolmuş çek için hamili tarafından açılan çekin iptali davasının kabul edildiğine ilişkin kararlara rastlanmaktadır²⁷⁹. Kanaatimizce TTK m. 757 gereğince iptal davasını açabilmek için hak sahibi kişinin elinden rızası hilafına çıkmış bir çek söz konusu olmalıdır. Bu sebeple resmi makamların himayesindeyken zayi olmuş bir çek hakkında; makamların hak sahibi olup olmadığı değerlendirilmelidir. Örneğin icra dairesinde muhafaza edilen çek üzerindeki hak sahipliği halen icra takibi başlatan kişiye aittir. Burada icra dairesi hukuki işlemleri gerçekleştirebilmek için çeki himayesinde bulundurmaktadır. Bu sebeple icra dairesi, çekteki hakkın sahibi değildir ve dolayısıyla iptal davası açamayacaktır. Resmî kurumların elinde zayi olan çek için hamilin iptal davası açabilmesi düşünülse de TTK m. 757 doğrultusunda çekin hamilin elinden rızası hilafına çıkarak zayi olduğu sonucuna gidilemeyecektir; çünkü çek artık hamilin himayesinde değil, resmî makamların himayesindedir. Böyle bir durumda hamilin çekin düzenlenmesine

²⁷⁵ Gürühan, *Çekin İptali*, 60; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 88.

²⁷⁶ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 78; Gürühan, *Çekin İptali*, 60.

²⁷⁷ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 110; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 47.

²⁷⁸ İstanbul Anadolu 10. ATM, 2021/647 E., 2022/40 K., 18.01.2022 tarihli kararı ile, “çekin, ... sayılı dosyası ile takibe konulduğu ve çekin icra müdürlüğü tarafından kaybedildiği dava dilekçesi ekine eklenen icra müdürlüğünün bankaya yazısından anlaşılmıştır. Senet mahkeme veya icra dairelerine tevdi edildikten sonra zayi olursa yani kaybolursa iptal davası açılmayacaktır. Keza Yargıtay da kıymetli evrakın iptali davasının senet, hamili elinde iken kaybolduğu takdirde açılmasının gerektiğini, resmi mercilerde kaybolan senetler için hamile dava açmak külfetinin yükletilemeyeceğini belirtmiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur (Uyap Emsal Karar Arama İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

²⁷⁹ İzmir 3. ATM, 2021/37 E., 2021/641 K., 17.09.2021 tarihli kararı ile, “daha sonra ödeme emri çıkartılması aşamasında çeklerin icra müdürlüğünde olmadığına anlaşıldığı, böylelikle çeklerin icra takibi açılması aşamasında icra müdürü tarafından görüldükten sonra kaybolduğu anlaşılmakla, yapılan ilana rağmen 3. şahıslar tarafından hak iddiası ileri sürülmediğinden zayi nedeniyle iptaline karar vermek gerekmiştir.” şeklinde hüküm kurularak çekin, icra müdürlüğüne tevdiinden önce yetkili son hamil olan davacının çekin iptali talebini kabul etmiştir. (Uyap Emsal Karar Arama İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025)

veyahut ciro edilmesine neden olan temel ilişkiye dayanan bir alacak davası açabileceği kanaatindeyiz.

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, esaslı unsurları zarar görmemiş ancak yıpranmış olan çekler, zayi olmuş sayılmadığından iptal hükümlerinin kapsamına girmez. Bu nedenle, bu şekilde hasar görmüş çekler için iptal davası açılamaz²⁸⁰.

Çekin zayi olmasına ilişkin hükümler, kanuni unsurları tam ve imzalanmış, tedavüle sokulmuş çekler için düzenlenmiştir. Kanuni unsurları tam olmadan tedavüle çıkan çeklerin zayi olması durumunda nasıl bir yol izleneceği ise TTK'de belirlenmemiştir. Açık poliçe başlığı taşıyan TTK m. 680, *“Tedavüle çıkarılırken tamamen doldurulmamış bulunan bir poliçe, aradaki anlaşmalara aykırı bir şekilde doldurulursa, bu anlaşmalara uyulmadığı iddiası, hamile karşı ileri sürülemez; meğerki, hamil poliçeyi kötü niyetle iktisap etmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı mümkün bulunmuş olsun.”* şeklindedir. TTK m. 818/1-c bendine göre ilgili hüküm, çekler için de uygulama alanı bulacaktır. Bu hükme göre, çek tedavüle çıkarılırken unsurları tamamen doldurulmamış olabilir. Bu durumda çek, açık çek olarak adlandırılır²⁸¹. Yargıtay da kısmen doldurulmuş ya da imzalanmış çeklerin iptalinin istenebileceğini belirtmiştir²⁸². Bu sebeple tedavüle çıkmadan önce sadece düzenleyenin imzasını taşıyan veya zorunlu unsurları tam olmayan çekler, iptal talebine ilişkin diğer koşulların da mevcut olması halinde iptale konu edilebilecektir²⁸³. Burada amaç, çekin yetkisiz şekilde doldurularak kötüye kullanılmasını engellemektir²⁸⁴.

²⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bk.: 1.1.1.2 Zayi olma halleri başlığı.

²⁸¹ Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 161-162.

²⁸² Yargıtay 11. HD, 2014/17740 E., 2015/3428 K. 12.03.2015 tarihli kararı ile *“6102 sayılı TTK'nın 818/1-a-s bentleri yollamasıyla aynı Yasa'nın 680. madde hükmü uyarınca bir çekin kısmen doldurulmuş ya da sadece imzalanmış olması halinde, tedavüle çıkarılması mümkün ve geçerli olup, böyle bir çekin 757. madde uyarınca iptalinin istenmesinde yasaya aykırılık yoktur. Bu durumda mahkemece işin esasına girilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, davanın yazılı gerekçeyle reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”* şeklinde hüküm kurulmuştur; Aynı doğrultuda bk.: Yargıtay 11. HD. 18.03.2013 tarihli ve 2012/5461 E., 2013/5215 K. sayılı kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

²⁸³ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 514; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 203; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 80; Göç Gürbüz, *“Kıymetli Evrak,”* 2249; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 93; Gürühan, *Çekin İptali*, 63; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 48; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 27, Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 92; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 322; Sefer Oğuz, *“Zayi Edilen Boş Çek Yapraklarının Mahkeme Tarafından İptaline Karar Verilip Verilmeyeceği Üzerine Bazı Düşünceler,” TBB Bankalar Dergisi* S.90, (2014), 42; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 92; Türe, *“Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali,”* 4051.

²⁸⁴ Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 58.

Boş çek defteri yahut yaprağı, tüm kanuni unsurları taşıyan bir çek olarak nitelendirilemeyecektir. TTK'nin iptal hükümlerinin düzenlendiği maddelerde boş çek yapraklarına ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Bu sebeple boş çek defteri yahut yaprakların zayi olması halinde, bizim de katıldığımız öğretideki çoğunluğun görüşüne göre TTK m. 757 vd. maddeleri uygulanamayacaktır²⁸⁵. Yargıtay da boş çek yaprağı ya da defterlerinin çekin zayi olması hükümleri kapsamında olmadığı yönünde karar vermiştir²⁸⁶.

Öğretide aksi yönde görüş belirten yazarlar tarafından boş çek yaprağı yahut defterinin zayi olması halinde iptal davasının açılabilmesi ifade edilmektedir²⁸⁷. Boş çek yaprağı, çekin kanuni unsurlarını taşımadığı için geçerli bir çek olarak kabul edilmese de içeriği sahte olarak doldurulduğunda şeklen çek haline gelir²⁸⁸. Bu durumda çek, sahibine zarar verebilecek nitelik taşır; çünkü çeki elinde tutan kişi, çeki dilediği miktarı yazarak çeki işleme koyabilir. Bu husus ticari hayatta büyük bir sorun ve risk yaratmaktadır. Gerekçesi belirtildiği üzere boş çek yaprakları ya da defterinin, iptal davasına konu olabileceği ileri sürülmektedir.

Yargıtay'ın boş çek yaprakları ya da defterinin iptal davasına konu olmaması gerektiği görüşü doğrultusunda hesap sahipleri uygulamada, bir çabanın varlığını kanıtlamak amacıyla²⁸⁹ kaybolan ya da çalınan boş çek defteri veya yaprakları için çekin iptali davası yoluna başvurmaktadırlar²⁹⁰. Burada, boş ve imzasız çek defteri ya

²⁸⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 513; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 203; Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 58; Mustafa Yavuz, “Boş Çek Defterinin veya Yaprığının Zayi Olması Halinde Başvurulabilecek Hukuki Yollar,” *Terazi Hukuk Dergisi*, C: 14, S: 149, (2019): 96; Oğuz, “Zayi Edilen Boş Çek Yaprakları”, 44; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 94,484; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 322; Türe, “Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali,” 4053.

²⁸⁶ Yargıtay'ın 11. HD, 2014/5764 E., 2014/11817 K., 23.06.2014 tarihli kararı ile “Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, dava konusu iptali istenen boş çek yapraklarının kambyo senedi vasfı taşımadığı gibi 6102 sayılı TTK'nın 780. maddesinde yazılı unsurları ihtiva etmediğinden TTK'nın 818/S maddesi yollamasıyla TTK'nın 757. maddesi gereğince dava açılmasında davacının hukuki yararı bulunmadığı” şeklinde hüküm kurulmuştur; Aynı doğrultuda Yargıtay 11. HD, 2016/429 E., 2017/3300 K., 01.06.2017 tarihli kararı ile “Mahkemece tüm dosya kapsamına göre, TTK'nın 651. maddesinde genel hüküm ve özel hüküm niteliğindeki TTK'nın 818/s maddesi yollamasıyla 757. maddesi uyarınca ancak hamilin zayi nedeniyle çek iptal davası açabileceği ve keşideci olan davacının dava açma (aktif husumet) ehliyeti olmadığı ve dava konusu 10 adet çekin çek vasfında olmayıp, tüm hanelerinin boş ve düzenleyenin imzasını içermediği anlaşılmakla, davacının davasının reddine karar verilmiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur. (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

²⁸⁷ Gürühan, *Çekin İptali*, 71; Özbay Özdoğru, “Çekin Zayi Olması,” 818; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 412.

²⁸⁸ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 412.

²⁸⁹ Yavuz, “Boş Çek Defterinin veya Yaprığının Zayi Olması,” 96.

²⁹⁰ Yargıtay 11. HD, 2024/4081 E., 2024/8452 K., 28.11.2024 tarihli kararı ile, “çekin iptali yönünden ise çekin iptalini istemeye son yetkili hamilin yetkili olduğu, düzenleyenin çekin iptalini talep edemeyeceği, davacı yanın kötü niyet tazminat talepleri imzanın davacı yana ait olması sebebi ile yerinde görülmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş...İlk Derece Mahkemesince verilen

da yaprağının, çek hesabı sahibinin rızası hilafına zayi olması durumunda iptal hükümlerinin işletilememesi ihtimali göz önünde bulundurularak, muhatap bankanın ilgili şubesine (çeklerin alındığı şubesine) gecikmeden, söz konusu çek yapraklarının kaybolduğuna veya çalındığına dair bildirimde bulunulabilir²⁹¹. Bildirim, herhangi bir şekilde yapılabilir de noter vasıtasıyla ihtarname gönderilmesi ispat hukuku açısından önem taşımaktadır²⁹². Boş çek yapraklarının ya da defterinin düzenleyenin elindeyken zayi olması durumunda, muhatap bankaya en azından kaybolan çek yapraklarının seri numaraları gibi önem taşıyan bilgilerin verilmesi önerilir. Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere bu bildirim sonucunda muhatap banka sahte yahut tahrif edilmiş olduğu bildirilen çeki ödemekten sahtelik def'ini ileri sürerek kaçınır²⁹³. Böylece, bu çeklerin üçüncü bir kişinin eline geçip bankaya ibraz edilmesi halinde muhatap banka, ibrazın gerçekleştiğine dair düzenleyene bildirimde bulunabilir. Düzenleyen, zayi olan boş çek yaprakları ve defterlerinin ibraz edilmiş olduğu bilgisine erken ulaşabilir²⁹⁴. Aynı zamanda ön yahut arka yüzüne iptal olduklarına dair kaşe vurulmuş olan çekler de kendilerini kıymetli evrak yapan niteliklerini kaybedecekleri için iptal davasına konu olamazlar²⁹⁵.

3.1.2.2 Çekte mündemiç hakkın varlığını sürdürmesi

Çekte mündemiç hak, herhangi bir sebeple sona ermişse ya da hiç doğmamış veya doğması mümkün değilse açılmış iptal davası reddedilmelidir²⁹⁶. Çünkü çekin iptaline karar verilmesi halinde çekte mündemiç hak mevcut olmadığı için iptal kararı hukuki bir yarar sağlamayacaktır. Çek henüz alacaklıya verilmemiş yahut ifa sonucunda borç sona ermiş ise çekteki hakkın varlığını sürdürmesinden söz

kararın 6100 sayılı Kanun'un 370 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca ONANMASINA, " şeklinde hüküm kurulmuştur; Aynı doğrultuda Ankara BAM 22. HD, 2024/655 E., 2025/301 K., 17.03.2025 tarihli kararı ile, "Mahkemece, davacının iptalini istediği çeklerde keşideci konumunda olduğu, meşru hamil sıfatının bulunmadığı, yasanın açık düzenlemesi karşısında düzenleyenin çekin iptalini isteme hakkına haiz olmadığı, TTK'nın aradığı şartların sağlanmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir...ileri sürülen istinaf sebepleri dikkate alındığında mahkeme kararında usul ve esas yönünden hukuka aykırılık olmadığından" şeklinde hüküm kurulmuştur; Benzer kararlar için bk.: İzmir BAM 20. HD, 2023/1860 E., 2023/1473 K. 05.10.2023 tarihli kararı, Adana BAM, 9. HD, 2024/2213 E., 2025/197 K., 06.02.2025 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

²⁹¹ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 412.

²⁹² Yavuz, "Boş Çek Defterinin veya Yaprığının Zayi Olması," 95.

²⁹³ Ayrıntılı bilgi için bk.: 1.2.2.1 Genel olarak başlığı.

²⁹⁴ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 88.

²⁹⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 47.

²⁹⁶ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 48; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1120; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 93; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 47; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56; Yıldırım, "Çekin Zıyı ve İptali," 1044.

edilemeyecektir²⁹⁷. Örneğin çekteki alacak ödenmiş ise iptal davası açılmasında hukuki bir yarar mevcut değildir²⁹⁸. Çekin zayi olması nedeniyle iptal davası açılabilmesi için öncelikle çekin zayi olduğu sırada ya da çekin zayi olduğu öğrenildiği sırada çekte mündemiç hakkın sahibi, çeki ibraz edememiş olan meşru hamil olmalıdır²⁹⁹.

Mahkeme tarafından verilecek iptal kararının sonucunda hak sahipliği teşhis edilecektir. Bu sebeple, iptal kararına konu çekte mündemiç hak halen mevcutsa, iptal kararı anlamlı olacaktır. Aynı doğrultuda, emre yahut hamile yazılı bir çekin, borç sona erdiği halde muhatap bankaya verilmemesi durumunda da çekin iptalinin söz konusu olması gerektiği belirtilmektedir³⁰⁰.

Çekte yer alan hak, TTK hükümlerine göre³⁰¹ zamanaşımına uğramış olabilir. Çekteki hakkın zamanaşımına uğraması ilgili çekin iptaline karar verilmesini engellemeyecektir³⁰². Zamanaşımı, bir defli olup kendiliğinden borcu erdiren bir husus olmadığı için çekin zayi olma davası bu gerekçe ile reddedilmemelidir³⁰³. Çünkü bu sürelerin geçmesinin ardından çek hamili çeki dayanan alacağını talep edebilir, takip talebine bu alacağını konu edebilir ya da ilgili mahkemelerde alacak davası açabilir³⁰⁴. Çek borçlusunun hamile ödemeyi yapması halinde geçerli bir borç ödenmiş sayılır ve

²⁹⁷ Gürühan, *Çekin İptali*, 62; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 89.

²⁹⁸ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 111.

²⁹⁹ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 115; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 80; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 56; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56-57.

³⁰⁰ Göç Gürbüz, "Kıymetli Evrak," 2249; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 89.

³⁰¹ TTK m. 814'e göre hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır. Maddenin devamında da çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma haklarının, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı belirtilmiştir.

³⁰² Berberoğlu Yenipınar, *Uygulamada Çek Davaları*, 453; Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 48; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1120; Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali*, 775; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 205; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 378; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali," 4055-4056.

³⁰³ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 49.

³⁰⁴ Reşit Sökmen, *Çekte Zamanaşımı*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 174; Çekin zamanaşımına uğramasının kıymetli evrak vasfına etki etmeyeceğine yönelik görüşler için bk.: Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 48; Mersin, "Kambiyo Senetlerinin Zıyayı," 95 vd.; Öndül, *Çekin İptali*, 27; Çekin zamanaşımına uğramasıyla artık kıymetli evrak vasfını haiz olmadığı yönündeki görüşler için bk.: Sökmen, *Çekte Zamanaşımı*, 175; Şafak Narbay ve Ferhat Çelik, "Süresi İçinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği" *Legal Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 167, (2016): 6067-6069. 6073, İstanbul 2016.

bu ödeme geri alınamaz³⁰⁵. Yargıtay aynı yönde zamanaşımına uğramış çekin zayi olması nedeniyle iptal davasına konu olabilmesi gerektiğini belirtmiştir³⁰⁶.

Çekin kanunen belirlenmiş ibraz süresinin geçmesi halinde zayi olmuş çekin iptal davasına konu edilip edilmeyeceği hususu öğretide ve yargıda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Öğretide ibraz süresi geçmiş çekin iptal davasına konu edilebileceği belirtilir³⁰⁷. Yargıtay da düzenleyenin ibraz süresi geçtikten sonra TTK m. 799 gereğince çekten cayabileceğini gerekçe göstererek aynı doğrultuda karar vermiştir³⁰⁸. Yargıtayın bu yaklaşımı uygulamadaki kararların bir kısmında benimsenmemiş olsa da³⁰⁹ yakın tarihli ilk derece mahkemesi kararlarında Yargıtay'ın ilgili kararına atıf yapılarak ibraz süresi geçmiş çekin iptal davasına konu edilebileceği belirtilmektedir³¹⁰.

³⁰⁵ Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 309.

³⁰⁶ Yargıtay 11. HD, 2015/2628 E., 2015/7588 K., 01.06.2015 tarihli kararı ile, “*Dava, 6102 sayılı TTK’nın 818/1-s maddesi atfıyla 757/1 maddesi gereği açılan zayi olduğu iddiasıyla çekin iptali istemine ilişkindir. Davacı çeklerin yasal hamili olduğunu ve çeklerin babası tarafından keşide edilerek tarafına verildiğini, ancak çekleri bulamadığını ileri sürerek, davayı açmıştır. Mahkemece, çeklerin TTK’nın 814. maddesi yönünden 10 yıllık zamanaşımına uğramış olmasından dolayı davanın reddine karar verilmiş ise de hasımsız açılan işbu davada zamanaşımı defî mahkemece resen nazara alınamayacağından yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.*” şeklinde hüküm kurulmuştur; Aynı doğrultuda bk.: Yargıtay 11. HD, 2013/8335 E., 2013/21886 K. 02.12.2013 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁰⁷ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 79; Gürühan, *Çekin İptali*, 62; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 27.

³⁰⁸ Yargıtay 11. HD, 2013/5237 E., 2013/20173 K., 11.11.2013 tarihli kararı ile “*...çekin rızası hilafına elden çıktığı iddiasına dayanan iptal davası, çekin ibraz süresi içinde açılabilir. Keşideci ibraz süresi geçtikten sonra 6102 Sayılı TTK’nın 799. maddesi gereğince çekten cayabileceğinden hamilin bu tür bir davayı açmada hukuki bir yararı olmadığı söylenebilir ise de TTK m. 799/2 gereğince keşideci ibraz süresinden sonra da çekin kendisine verilmesi karşılığında ödeme yapabileceğinden hamilin iptal davası açmakta hukuki yararı mevcuttur.*” şeklinde hüküm kurmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁰⁹ Adana BAM, 9. HD, 2024/2480 E., 2025/18 K., 09.01.2025 tarihli kararı ile “*... dava konusu çeklerden 30/11/2024 tarihli çek yönünden ibraz süresinin geçtiği, ancak 28/02/2025 ve 31/03/2025 tarihli çekler yönünden ise ibraz süresinin dolmadığı hususu dikkate alınarak, davacının tedbir talebinin 2 çek yönünden kabulü ile dava konusu 28/02/2025 ve 31/03/2025 tarihli çekler yönünden %15 teminat karşılığı ödeme yasağı kararı verilmesine, 30/11/2024 tarihli çek yönünden ibraz süresi geçmiş olmakla hukuki yarar bulunmadığından talebin reddine karar vermek gerekmiş ...*” şeklinde hüküm kurulmuştur. Söz konusu yargı kararına göre ibraz süresi geçmiş olan çeklerin iptal edilmesinde hukuki herhangi bir yarar mevcut bulunmamıştır. Bu sebeple yargı kararları arasında çelişkiler bulunmaktadır (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³¹⁰ İzmir 6. ATM, 2023/640 E., 2024/24 K., 15.01.2024 tarihli kararında “*Keşideci ibraz süresi geçtikten sonra 6102 sayılı TTK’nın 799. maddesi gereğince çekten cayabileceğinden hamilin bu tür bir davayı açmada hukuki yararı olmadığı söylenebilir ise de aynı maddenin 2. fıkrası gereğince keşideci ibraz süresinden sonra da çekin kendisine verilmesi karşılığında ödeme yapabileceğinden hamilin iptal davası açmakta hukuki yararı mevcuttur.*” şeklinde hüküm kurularak, 11.11.2013 tarihli Yargıtay kararına atıf yapılmış ve bu doğrultuda, çekin ibraz süresinin geçmiş olmasının çekin iptali davası açılmasına engel teşkil etmediği belirtilmiştir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

3.1.2.3 Çekin iptalini talep eden kimsenin çekteki mündemiç hakkın sahibi olması

TTK m. 651/2’de, kıymetli evrakın zayi olduğu ya da zıyain ortaya çıktığı anda senet üstünde hak sahibi kişinin, senedin iptalini mahkemeden talep edebileceği düzenlenmektedir. Bu sebeple davacının, çekin zayi olduğu veya zayi olma hali öğrenildiği anda çekin üzerindeki hakkın gerçek hamili ve alacaklısı olması gereklidir³¹¹.

Çekin üzerinde hak sahibi olma kavramı, sadece çekin zilyedi olmakla sınırlanmayacaktır. Çekin malikinin yanında çekte mündemiç hakkın alacaklısı, intifa hakkı sahibi, çeki rehin alan hamil ile sayılan kişilerin vekilleri de bu kavramın içindedir³¹².

3.1.2.4 Çekin zilyetliğinin yeniden iktisap edilmesinin mümkün olmaması

Çekin iptali hükümlerine başvurulabilmesi için çekin zilyetliğinin yeniden iktisap edilememesi gereklidir³¹³. Çekin zilyetliği geçici sebeplerle ortadan kalkmışsa iptal davası yoluna başvurulamayacaktır³¹⁴. Çekin zıyayı hali, geçici nitelik taşırsa ve kaybın sonrasında çek yeniden iktisap edilebilecekse³¹⁵ iptal davası açılmasında ve mahkeme tarafından iptal kararı verilmesinde hukuki bir yarar mevcut değildir³¹⁶.

Çeki eline geçiren kişinin bilindiği ancak kişinin, açık adres ya da kimlik bilgilerinin belirlenememesi ya da kendisine hukuken dava yöneltilemiyor olması halinde iade davası açmakta hukuki yarar yoktur. Bu durumda iade davası yerine iptal davası açılabilecektir³¹⁷. Gerçek ve meşru hamilin elinden rızası hilafına çıkarak zayi olan çekin iptalini mahkemeden talep edilebilmesi için haksız şekilde çeki eline geçiren kişinin bilinmiyor olması gereklidir³¹⁸.

³¹¹ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 92.

³¹² Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali*, 776; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 92; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 22.

³¹³ Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 80.

³¹⁴ Öztan, “*Senedin borçlusunun seyahatte bulunması dolayısıyla senedin kendisine ibraz edilememesini objektif anlamda imkânsızlık olarak değerlendirilmez.*” şeklinde bu hususu somutlaştırmıştır bk.: Öztan, *Kıymetli Evrak*, 56.

³¹⁵ Hak üzerindeki hakimiyetin kullanılmasına engel teşkil eden durum, geçici nitelik taşırsa burada zilyetlik sona ermiş sayılmayacaktır bk.: Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, 86.

³¹⁶ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 94; Gürühan, *Çekin İptali*, 63-64; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 57; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 90.

³¹⁷ Gürühan, *Çekin İptali*, 64; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 91.

³¹⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62.

3.1.3 İptal davasını açabilecek kişiler

3.1.3.1 Genel olarak

Çekin zayi olması ve iptal davasının açılması için gereken şartların gerçekleşmesi halinde davanın kim tarafından açılacağı TTK’de açık bir biçimde ifade edilmemiştir. Ancak iptal kararının şartlarının öngörüldüğü TTK 651. maddede, kıymetli evrakın zayi olduğu takdirde mahkemece senedin iptaline karar verilebileceği ve evrakın zayi olduğu ya da zayi olma halinin ortaya çıktığı anda senet üstünde hak sahibi kişinin, senedin iptalini mahkemeden talep edebileceği düzenlenmiştir. Bu hükme göre, çeki muhatap bankaya ibraz ederek hakkını talep edebilecek kişi, çekin zayi olmasından dolayı iptal davası açmaya yetkili olan taraftır³¹⁹.

Senet üzerinde hak sahibi olan kişi tabiri, senedin maliki ile sınırlı hak sahibini örneğin intifa hakkı sahibi, çeki rehin alan hamil ile bu kişilerin vekillerini içerir³²⁰. Nama yazılı düzenlenen çeklerde, çeki devir beyanı ile teslim alan kişi, emre yazılı düzenlenen çeklerde ciro ile çekin zilyedi olmuş kişi ile hamiline yazılı düzenlenen çeklerde salt zilyetliğin devri suretiyle çekin hamili olan kişi hak sahibidir. Zayi olmuş çeki ister hamiline ister emrine isterse de nama yazılı olsun, TTK m. 818 atfı gereği polişe hükümleri uygulanacak olup TTK m. 757 gereğince de *iradesi dışında çek elinden çıkan kişi* çekin zayi olması sebebiyle iptal davasını açabilecektir³²¹.

Çek üzerinde kişisel hak sahibi kişi ile çek borçlusu konumundaki muhatap bankanın istisnalar dışında³²² çekin iptalini talep etme yetkisi yoktur³²³. İptal davasının bu kişilerce açılması halinde, mahkeme tarafından husumet yokluğu sebebiyle iptal davası reddedilmelidir. Bu sebeple davayı açan kişinin, dava açma hakkını haiz olup olmadığı mahkeme tarafından resen araştırılmalıdır³²⁴.

³¹⁹ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 232.

³²⁰ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 92.

³²¹ Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 62.

³²² Muhatap bankaya tahsil cirosu sonucunda devredilip kaybolan ya da çalınan çekler için hamil adına vekâlet ilişkisi sebebiyle muhatap banka, çekin zıya ve iptal davasını hamil sıfatıyla açabilecektir bk.: 3.1.3.3 Lehtar ve hamil yönünden başlığı.

³²³ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 116, 122; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 82; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 24.

³²⁴ Gürühan, *Çekin İptali*, 65,67; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 231.

3.1.3.2 Düzenleyen yönünden

Düzenleyene tanınan, muhatap bankaya verilen bir talimat ile ödeme yasağı konulabilmesi hakkı, eTTK m. 711/3 hükmünde “*Keşideci çekin kendisinin veya üçüncü bir kimsenin elinden rızası olmaksızın çıkmış olduğu iddiasında ise muhatabı çeki ödemededen menedebilir.*” şeklinde düzenlenmişti. Buna göre düzenleyen, kendisinin ya da üçüncü bir kişinin elinde bulunan çekin rızası hilafına elinden çıkmış olması halinde çekin ödenmesini muhatap bankaya yaptığı bir bildirim ile engellemekteydi. Bu doğrultuda düzenleyene muhatap bankaya ödeme yasağı talimatı verebilme hakkı tanındığı için eTTK’de, düzenleyene mahkemeden ödeme yasağı kararı talep edebilme hakkı tanınmamıştır³²⁵. Çünkü düzenleyene özel bir düzenleme eTTK m. 711/3’te mevcut durumdaydı. Ancak ödeme yasağı talimatı, düzenleyen tarafından kötüye kullanılması sonucunda 5838 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un³²⁶ 32. maddesi ile eTTK m. 711/3 ilga edilmiştir³²⁷. Bu durumda düzenleyenin, muhatap bankaya yaptığı bir bildirim ile ödeme yasağı koyabilme hakkı elinden alınmıştır. Aynı zamanda iptal davasının düzenlendiği eTTK m. 669 vd. maddelerinde iptal davası açabilecek kişiler arasında düzenleyenin sayılmaması böylelikle iptal davası açabilme yetkisinin olmaması hususu 6102 Sayılı TTK döneminde de değişikliğe uğramamıştır.

Kıymetli evrakın iptali için düzenlenen hükümlerden TTK m. 651’e göre, senet üzerinde hak sahibi kişi tabiri kullanılarak düzenleyenin bu kapsamda değerlendirilmediği görülmüştür. Aynı yönde TTK’de çekler için uygulanacak özel hükümler arasında olan TTK m. 757 vd. hükümlerinde düzenleyenin iptal davasını açabilecek kişiler arasında yer almaması sebebiyle, düzenleyenin rızası hilafına elinden çıkan çekin iptali için mahkemeye başvuru hakkı bulunmadığı belirtilir³²⁸. Yargıtay da kıymetli evrakın zayi olduğu veya zıyın ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi kişinin senedin iptalini talep edebileceğini, zayi nedeniyle

³²⁵ 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu İptal Başlıklı m. 669: “*Rızası olmaksızın poliçe elinden çıkan kimse, ödeme yerindeki mahkemeden, muhatabın poliçeyi ödemekten menedilmesini isteyebilir.*” şeklindedir.

³²⁶ 18 Şubat 2009’da kabul edilen, 28 Şubat 2009’da Resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5838 sayılı Kanun.

³²⁷ Ayrıntılı bilgi için bk.: 1.2.2.2.2 Düzenleyen yönünden başlığı.

³²⁸ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 115; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1122; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 206; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 67; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 120; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 94, 484.; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 233; Türe, “*Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali*,” 4059.

iptal davasını yalnızca son hamilin açabileceğini ve bu nedenle düzenleyenin iptal davası açma hakkının bulunmadığını ifade eder³²⁹.

Düzenleyenin iptal davası açmaya yetkili kişi olarak öngörülmemesi, öğretide eleştirilmektedir. Çekin, düzenleyenin elinde bulunurken zayi olması durumunda, gerçekte borçlu olmadığı kişilere ödeme yapmak zorunda kalması veya bankaların sorumluluğu altındaki bedel doğrultusunda konan blokelerin çözülememesi, bankadaki hesabın kapatılamaması gibi hakkaniyete aykırılık doğuracak durumlar ortaya çıkabilir³³⁰. İptal kurumunun esas itibarıyla hamili koruma amacı güden bir müessese olduğu kabul edilse de kanun değişiklikleri ile birlikte muhatap bankaya ödeme yasağı talimatı veremeyen düzenleyenin, hukuki korumadan yoksun kalması nedeniyle rızası hilafına elinden çıkmış çekler yönünden iptal davası açabilme hakkının mevcut olması gerektiği belirtilmektedir³³¹. Düzenleyenin çek yaprağının yahut defterinin rızası hilafına elinden çıkması halinde iptal davasından yararlanmasında hukuki yararı olmadığı düşüncesi kanaatimizce yerinde değildir. Düzenleyenin yargılaması uzun süren menfi tespit davasını açarak hukuken korunmayı beklemesinin çeşitli mağduriyetlere sebep olması, çekin kendine özgü niteliği olan güvenilirliğini sarsacaktır. Bu sebeple zayi edilen boş çek yaprakları yahut defteri başkalarının eline geçirilip doldurulduğunda düzenleyenin iptal davasını açabilmesi gerektiği savunulmaktadır³³².

Diğer bir görüşe göre boş çek yaprağı ya da defterinin düzenleyenin elinden çıkması halinde iptal davası yoluna gidilemez³³³. Düzenleyenin hakları, mevcut TTK kapsamında tam anlamıyla korunamadığı için, düzenleyene çek yapraklarının boş olarak kaybedildiğinin tespitine yönelik bir hukuki müessesenin öngörülmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu müessesenin, bir çeşit tespit davası niteliği taşıması gerektiği ifade edilmektedir. Söz konusu tespit davası sonucunda verilecek hüküm, maddi hukuk

³²⁹ Yargıtay 11. HD, 2020/4911 E., 2021/1702 K. ve 25.02.2021 tarihli kararı; Aynı doğrultudaki kararlar için bk.: Yargıtay 11. HD, 2014/15283 E., 2015/46 K., 12.01.2015 tarihli kararı, Yargıtay 11. HD, 2014/18156 E., 2015/2531 K., 25.02.2015 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³³⁰ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 88; Özbay Özdoğru, *Çekin Zayi Olması*, 816; Oğuz, "Zayi Edilen Boş Çek Yaprakları," 40.

³³¹ Gürühan, *Çekin İptali*, 69-70; Muhammet Emin, Bingöl. "Çekin Zayi Olması Durumunda Düzenleyenin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına İlişkin Bir Değerlendirme," *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.XXVIII*, S.1 (2024): 96-97; Özbay Özdoğru, *Çekin Zayi Olması*, 816; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 97.

³³² Gürühan, *Çekin İptali*, 71; Özbay Özdoğru, *Çekin Zayi Olması*, 818; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 412,413.

³³³ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 511; Kendigelen, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 332; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 94, 484.

açısından kesin hüküm niteliği taşımamalıdır³³⁴. Davada, seri numaraları belli olan çek defterinin geçerli olmadığına ilişkin bir tespit yapılması gerektiği ileri sürülmektedir³³⁵.

Yargıtay ise düzenleyenin iptal davası açmaya yetkili kişiler arasında yer almaması sebebiyle elinden rızası hilafına çeki çıkmış düzenleyenin, bu gibi durumlarda çözüme ulaşmasına yönelik çözümü menfi tespit davası açılmasında bulmuştur. Kaybolan ya da çalınan çek yaprağının üçüncü kişilerce imzalanıp doldurulması durumunda, çeke dayalı menfi tespit davası açılabilceği önerilmektedir³³⁶. Diğer bir deyişle, boş ve imzasız çek defterinin veya yaprağının, çek hesabı sahibinin rızası hilafına elden çıkmasının ardından çek yapraklarının doldurulup ibrazı halinde, hak iddia eden kişiye karşı düzenleyen konumundaki çek hesabı sahibinin hakkını koruyabilmesi için menfi tespit davası açması gerekecektir³³⁷. Menfi tespit davası yerine, çekin düzenleyenin elindeyken kaybaldığının tespitine yönelik açılan davalar, konusunun hukuki ilişkiler olması ve maddi olayların tek başına tespit davasına konu edilememesi gerekçesiyle reddedilmektedir³³⁸.

Öğretide menfi tespit davasının düzenleyenin ihtiyacını sağlayacak oranda bir yarar sağlamadığı belirtilmiştir. Menfi tespit davası konusunun para ile

³³⁴ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 134; Oğuz, “Zayı Edilen Boş Çek Yaprakları,” 48.

³³⁵ Öndül, *Çekin İptali*, 26.

³³⁶ Yargıtay 11. HD, 2013/17219 E., 2014/5164 K. 17.03.2014 tarihli kararı ile, “davacının kaybolan çeklerin boş olduğunu ve yazılı bir ibarenin bulunmadığını beyan ettiği, çek vassında olmayan, tamamen boş çek yaprakları tedavüle konmuş sayılamayacağından hesap sahibi tarafından zayı nedeniyle iptal davası açılmayacağı, ele geçirenlerce imzalanıp doldurulması sonrasında, çeke dayalı hak iddia edene karşı TTK’nin 792. maddeye göre menfi tespit davası açılabilceği, bu nedenle boş çek yapraklarına dayanarak iptal isteminde bulunmakta hukuki yarar bulunmadığı gerekçesiyle davanın dava şartı yokluğundan HMK’nın 114/1-h ve 115/1-2 maddesi uyarınca reddine karar verilmiştir.” şeklinde hüküm kurarak TTK m. 792’ye göre menfi tespit davası açılabilceği belirlenmiştir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³³⁷ Reisoglu, *Çek Hukuku*, 321; Yavuz, “Boş Çek Defterinin veya Yaprakının Zayı Olması,” 97.

³³⁸ Yargıtay 11. HD, 2012/17380 E., 2013/15456 K. 11.09.2013 tarihli kararı ile, “Mahkemece, dosya üzerinde tensiben yapılan inceleme sonunda, HMK’nın 106/3 maddesine göre; tespit davasının konusunun hukuki ilişkiler olduğu, maddi olayların tek başına tespit davasına konu yapılamayacağı, davacının davaya konu çeklerin kaybaldığının tespitini istemekle maddi bir olayı dava konusu yaptığı, bu durumda tespit davasının dinlenilme imkanının olmadığı gerekçesi ile davacının yokluğunda davanın reddine karar verilmiştir... yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına...” şeklinde hüküm kurmuştur ; Aynı doğrultuda bir başka karar için bk.: Yargıtay 11. HD, 2015/5214 E., 2015/12366 K., 23.11.2015 tarihli kararı; Ayrıca Yargıtay 11. HD, 2015/1554 E., 2015/6181 K., 04.05.2015 tarihli kararı ile, “davacının çekin keşidecisi olduğu, çekin zayı olması nedeniyle düzenleyenin tespit davası açamayacağı ancak düzenleyenin menfi tespit davası açma hakkı bulunduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.” şeklindeki hükümde düzenleyenin tespit davası açamayacağını belirtmiştir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 24.03.2025).

değerlendirilmesi mümkün olduğu için nispi harca tabidir³³⁹. Bu nedenle yüksek miktarda harç ödemeleri düzenleyen tarafından karşılanacaktır³⁴⁰. Aynı zamanda İİK m. 72 uyarınca düzenleyen teminat ödemekle yükümlü olacak ve uzun süren yargılama süresi ile karşı karşıya kalacaktır³⁴¹. Menfi tespit davasının açılabilmesi için çekin muhatap bankaya ibraz edilmesi koşulunun aranması, ileri tarihli düzenlenebilecek çekler açısından uzun sürebilecek ibraz süreleri de nazara alındığında düzenleyenin çeki zayi ettiği anda derhal başvurabileceği bir hukuki çare olarak değerlendirilmemektedir³⁴².

Kanaatimizce, eTTK m. 711/3 hükmünün kaldırılmasından sonra süregelen düzenleyenin mahkemeden ödeme yasağı talep edememesi veya iptal davası yoluna başvuramamasına ilişkin tartışma, kanunda yeni bir düzenleme yapılarak giderilmelidir. Düzenleyenin elinden rızası hilafına çıkan boş çek yaprakları veya defterinin, kötü niyetli üçüncü kişilerin eline geçerek hak kayıplarına yol açma ihtimali bulunmaktadır. Düzenleyen, elindeki çeki zayi ettikten sonra, çek ibraz edilmedikçe, icra takibine konu olmadıkça veya dava açılmadıkça herhangi bir hukuki işlem başlatamaz. Bu durumda düzenleyen sadece muhatap bankaya, kanunen dayanağı olmayan bir bildirimde bulunmaktan başka bir adımda bulunamayacaktır. Dolayısıyla düzenleyenin, zayi olan çekin maddi bir vakıya konu olmasını beklemekten başka çaresi yoktur³⁴³. Anılan zaman aralığında düzenleyeni koruyan herhangi bir kanuni düzenleme mevcut değildir. Bu sebeple, çeki elinden rızası hilafına çıkarak zayi olmuş düzenleyene yönelik koruyucu nitelikte bir hüküm getirilerek, yetkili ve görevli mahkemede ödeme yasağı talebiyle iptal davası açabilme hakkı kanunda düzenlenmelidir.

Düzenleyenin TTK m. 818/1-a yollaması sebebiyle uygulanabilen TTK m. 673'e göre kendisinin emrine çek keşide etmesi mümkün olabilir. İşte bu gibi,

³³⁹ Aldemir, *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri*, 638; Postacıoğlu ve Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 250.

³⁴⁰ Özbay Özdoğru, "Çekin Zayi Olması," 810.

³⁴¹ Gürühan, *Çekin İptali*, 23.

³⁴² Gürühan, *Çekin İptali*, 23.

³⁴³ HMK m. 106/3'e göre, maddi vakıalar tek başına tespit davasına konu olmayacaktır. Maddi vakıalar, ancak bir hakkın veya hukuki bir ilişkinin varlığının ya da yokluğunun belirlenebilmesi amacıyla tespit davasına konu edilebilir. Sadece maddi vakıaların tespitinin talep edilmesi, hukuki niteliği itibarıyla delil tespiti mahiyetinde sayılacaktır bk.: Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024), 264; Açık bir kanun hükmü olduğu halde maddi vakıanın tespiti için ayrı bir tespit davası açılabilir bk.: HMK m. 208/3 vb. Ayrıntılı bilgi için bk.: Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Hukuku*, 141.

düzenleyenin çeki kendisini hamil göstererek keşide etmesi durumunda yahut çekin kendisine sonradan devredildiği durumlarda düzenleyen, hamil sıfatı ile çekin zayı olması sebebiyle iptal davası açabilecektir³⁴⁴.

Yargıtay düzenleyenin, çek hesabı sahibi olsa dahi iptal davası açabilme hakkının olmadığını belirtmiştir³⁴⁵. Öğretide çekin iptali davasını düzenleyenin açabileceğini belirten görüşe göre, ÇK m. 5/1'e göre çekin karşılığını ilgili bankanın hesabında bulundurma yükümlülüğünde çek hesabı sahibinin gerçek veya tüzel kişi olması sebebiyle hesap sahibi ya da yasal temsilcisinin de iptal davası açabileceği savunulmaktadır³⁴⁶. Yukarıda ayrıntılı şekilde belirttiğimiz üzere mevcut kanuni düzenlemede düzenleyen iptal davası açamaz. Kanaatimizce düzenleyenin çek hesabı sahibi olması kendisini TTK m. 757 kapsamında hak sahibi kişi yapmayacağı için iptal davası açabilecek kişiler arasında değerlendirilmesine yol açmamalıdır.

3.1.3.3 Lehtar ve hamil yönünden

TTK m. 651'de bahsedilen senet üzerinde hak sahibi ifadesi hamil ile lehtar ve mirasçılarını, çekin maliki olmayı ya da çek üzerindeki sınırlı ayni hakkın sahibi olmayı kapsamaktadır³⁴⁷. Diğer bir anlatım ile, çekin zilyedi olmanın yanında çekte mündemiç hakkın alacaklısı, intifa hakkı sahibi, çeki rehin alan hamil ile sayılan kişilerin temsilcileri hak sahibi olma kavramı içinde yer almaktadır³⁴⁸. Ancak iptal davasında asli ya da ferî müdahale, iptal davasının hasımsız bir dava olması sebebiyle mümkün değildir³⁴⁹.

³⁴⁴ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, 115; Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 48; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 202; Gürühan, *Çekin İptali*, 68; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 59; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 412; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 233; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali," 4058-4060.

³⁴⁵ Yargıtay 11. HD, 2016/1678 E., 2017/4470 K. 18.09.2017 tarihli kararı ile, "*Mahkemeye iddia ve tüm dosya kapsamına göre; davanın zayı nedeniyle çeklerin iptali istemine ilişkin olduğu, çekin iptalini ancak yetkili hamilin isteyebileceği, talep edenin çek hesap sahibi olması, çeklerin hukuki niteliği ve ekonomik fonksiyonu da göz önüne alındığında iptal davası açma hakkı bulunmadığı, kaldı ki çekin unsurlarının bilinmemesi dolayısıyla kıymetli evrak niteliğinin tartışmalı olması nedeni ile iptal davası açılmayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.*" şeklinde hüküm kurarak çek hesap sahibinin iptal davasını açma hakkının bulunmadığını belirtmiştir. (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁴⁶ Gürühan, *Çekin İptali*, 71.

³⁴⁷ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1133; Gürühan, *Çekin İptali*, 65; Yargıtay da zayı nedeniyle iptal davası açma hakkının lehtar ve hamile tanınmış bir hak olduğunu belirtmiştir bk.: Yargıtay 11. HD, 2015/15721 E., 2017/2751 K., 09.05.2017 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁴⁸ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali*, 776; Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 62, 63; Özdamar, Gökürk, Can ve Kaşak, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 83; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 22; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 92.

³⁴⁹ Berberoğlu Yenipınar. *Uygulamada Çek Davaları*, 455; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali," 4045.

Muhatap bankaya tahsil cirosu sonucunda³⁵⁰ devredilip kaybolan yahut çalınan çekler için hamil ile aralarındaki vekâlet ilişkisi sebebiyle muhatap banka, çekin zıyı ve iptal davasını açabilecektir³⁵¹. Ancak muhatap banka, bastırmış olduğu çek defterini ve defter içindeki boş çek yapraklarını henüz çek hesabını açtığı müşterilerine teslim etmeden önce ilgili şubeye gönderirken yahut ilgili şubeye gönderildikten sonra zayi ederse iptal davası açamaz. Bu gibi durumlarda kötü niyetli kişiler tarafından çek defteri yahut boş çek yaprakları doldurulabileceği için muhatap banka, önlem olarak menfi tespit davası ya da çeklerin kimin elinde olduğunun bilinmesi halinde iade davası açabilir³⁵². Aynı zamanda çekin üzerinde asli zilyet olan kişi yahut ferî zilyet, çekin iptali davasını ikame edebilecektir³⁵³.

Zayi olan çeki tahsil cirosuyla devralan hamil ile çek, tahsil cirosuyla devredilmişse, çeki ciro eden ciranta da TBK m. 502 uyarınca vekil sayılır. Bu nedenle, her ikisi de çekin iptali davasını açabilecek kişiler arasında yer alır³⁵⁴.

İptal davasına konu çek üstünde elbirliği mülkiyeti mevcut olması halinde ortaklardan birine, diğer ortakları temsil etme yetkisi verilmediği müddetçe, çekin zayi olması nedeniyle iptali davası tüm ortaklar tarafından birlikte açılmalı ya da bir ortağın açtığı davaya diğer ortakların muvafakat etmeleri gerekmektedir. İptal davasına konu çek üstünde paylı mülkiyet bulunması halinde ise paydaş olan kimselerden her biri ayrı ayrı şekilde çekin zayi olması nedeniyle iptali davasını açabilirler³⁵⁵. Ortaklardan sadece birinin dava açmış olması halinde dava hemen reddedilmeden, diğer ortakların davaya onay vermeleri yahut davaya katılmaları için mahkeme süre verecektir³⁵⁶.

TTK m. 702 gereğince avalistin³⁵⁷, çekin iptali davasını açıp açamayacağı konusunda avalistin, kimin borcunu üstlenerek çek ilişkisinde yer almaktaysa o kişi

³⁵⁰ Çek burada muhatap bankaya tahsil için verilmiş olabilir. Banka bu durumda vekil hamil sayılacaktır. Artık banka çeki veren kişi adına çek bedelini tahsil etmekle yetkili kişidir bk.: Günay, *Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil*, 22.

³⁵¹ Aydın, *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, 147; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 82; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 80; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 412; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 484; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 324; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 232.

³⁵² Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 510.

³⁵³ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 94.

³⁵⁴ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 79; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 91; Gürühan, *Çekin İptali*, 66; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 24; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 93.

³⁵⁵ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 82; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 205; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 59-60; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 94; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali," 4057.

³⁵⁶ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 94.

³⁵⁷ Kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olan kişiye aval veren ya da avalist denir. Ayrıntılı bilgi için bk.: Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 195-196.

gibi sorumlu olacağı için öğretide kendisine müracaat borçlusu sıfatıyla³⁵⁸ başvurulmasının ardından çekin kendi elinde zayi olması halinde çekin iptali davasını açabileceği belirtilir³⁵⁹. *Poroy ve Tekinalp* ise cirantanın ve aval şerhi verilmesinin ardından çeki teslim eden avalistin, çekin iptalini istemeye yetkili kişi olmadığını ifade eder³⁶⁰.

Yargıtay ise avalistin iptal davasını açmakta yetkili olup olmadığına dair verdiği bir kararda, “*davacı tarafın dava konusu poliçede aval veren taraf olduğu ve dava konusu poliçeden kimin için taahhüt altına girmiş ise onun gibi sorumlu olduğu ancak poliçedeki aval şerhi nedeniyle sorumlu olan davacı tarafın hamil sıfatı bulunmadığı, TTK 757. maddesi kapsamında zayi nedeniyle iptal davası açma sıfatının bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.*” şeklinde değerlendirme yaparak³⁶¹ avalistlerin, düzenleyen lehine aval vermeleri sonucunda düzenleyenin hamil sıfatını haiz olmaması sebebiyle iptal davası açamayacaklarını belirtmiştir³⁶². Çalışmamızda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere TTK m. 757 vd. maddelerine göre çekin iptali davasını, iradesi dışında çeki elinden çıkan kişi açabilecektir. Avalist, TTK m. 702/1’e göre kimin için taahhüt altına girmişse aynı onun gibi sorumlu olan kişidir. Bizim de katıldığımız görüşe göre aval veren, kendisine karşı müracaat hakkının kullanılmasının ardından çek kendisinin elindeyken, elinden rızası hilafına çıkarsa iptal davası açabilecek kişi sıfatını haiz olabilecektir. Ancak elbette ki aval veren, çeki devrettikten sonra çekin zayi olması halinde, iradesi dışında

³⁵⁸ Çekin muhatabı ya da düzenleyeni çekteki borcu ödemezse çek hamili, çekte imzası bulunan diğer kişiler olan cirantalara veya avalistlere başvurabilecektir. Bu kişilere başvurma hakkı müracaat hakkı olarak adlandırılır bk.: Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 54 vd., 119.

³⁵⁹ Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 62; Öndül, *Çekin İptali*, 31; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 92-93.

³⁶⁰ Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 99; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 126; Mersin’e göre bu görüşü benimseyenlerin avalistin iptal davasını açamamasındaki temel sebebi, çekin zayi olduğu sırada avalistin çek üzerinde hak sahibi olmamasıdır bk.: Mersin, “Kambiyo Senetlerinin Zıyatı,” 185.

³⁶¹ Yargıtay 11. HD, 2016/6884 E., 2018/593 K., 24.01.2018 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁶² Yargıda ilk derece mahkemeleri de, Ankara 4. Asliye Ticaret Mahkemesi, 18.01.2023 tarihli ve 2023/42 E., 2023/33 K. sayılı kararı ile “*dava konusu çekte aval veren taraf konumunda olup avalci keşideci olan diğer davacı Şirket lehine verdiği ve dava konusu çekte kimin için taahhüt altına girmiş ise; onun gibi sorumlu olduğu, bu nedenle de çekteki aval şerhi nedeniyle sorumlu olan davacı tarafın meşru hamil sıfatının bulunmadığı ve keşideci gibi sorumluluğunun bulunduğu, 6102 sayılı TTK 757. M. kapsamında düzenleyenin de zayi nedeniyle iptal davası açma sıfatının bulunmadığı*” gerekçesiyle avalisti düzenleyen gibi görerek düzenleyenin hamil sıfatını haiz olmaması gerekçesiyle aval veren tarafından açılan çekin iptali davalarını reddetmektedir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

çeki elinden çıkan kişi konumunda bulunmadığı için çekin iptali davasını açma imkanından mahrum olacaktır³⁶³.

3.1.4 İptal davasında görevli ve yetkili mahkeme

Çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davası hükümleri, emredici niteliği haiz bulunmasının yanında iptal davasının hasımsız bir dava olması sebebi ile çekişmesiz yargı işleri arasında sayıldığı için kamu düzenine ilişkin bir dava niteliği taşır. Bu sebeple mahkemenin yetkili ve dava şartı olması sebebiyle görevli olup olmadığı mahkeme tarafından resen gözetmelidir³⁶⁴.

Çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davasında, görevli mahkemenin nasıl belirlenebileceği konusunda TTK’de açık herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple ticari davalar için öngörülen genel hüküm niteliği taşıyan TTK maddelerinin incelenmesi gereklidir.

TTK m. 4/1-a’da, *“Her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın a) Bu Kanunda ... öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılır.”* hükmü yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre, iptal davası ticari nitelikte çekişmesiz bir yargı işi sayılır. Ayrıca TTK m. 5/1’de, aksi belirtilmediği müddetçe dava konusunun değerine ya da tutarına bakılmaksızın tüm ticari davalar ve ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, iptal davası çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğu için asliye ticaret mahkemeleri görevli mahkemedir³⁶⁵. Genel düzenlemenin dışında, özel nitelik taşıyan TTK m. 818/1-s bendindeki atıf kapsamında, çekler için de uygulanacak TTK m. 757/1 hükmü uyarınca, iradesi dışında poliçe elinden çıkmış kişi, ödeme yeri veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden muhatabın poliçeyi ödemekten menedilmesini talep edebilir. TTK m. 757’ye göre alınan ödeme yasağı kararı, çekin iadesi veya iptali davası aşamalarından biridir. Bu nedenle, kıyasen, iptal davasında görevli mahkemenin belirlenmesinde bu hükmün uygulanabileceği

³⁶³ Mersin, “Kambiyo Senetlerinin Zıyayı,” 185; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 412.

³⁶⁴ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 122; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 162; Gürühan, *Çekin İptali*, 75; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 75; Öndül, *Çekin İptali*, 35.

³⁶⁵ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1139; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 81; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 234-240.

değerlendirilmektedir³⁶⁶. Çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davasında görevli mahkeme, çekişmesiz yargı işleri için HMK m. 382/2-e'ye göre belirlenen genel görevli mahkeme olan sulh hukuk mahkemesi değil, TTK m. 757/1'e göre asliye ticaret mahkemesi olacaktır. Yargıtay aynı yönde iptal davalarında görevli mahkeme için asliye ticaret mahkemelerini belirlemiştir³⁶⁷. TTK m. 5/4'e göre asliye ticaret mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemeleri, ticaret mahkemesi sıfatıyla çekin iptali davalarına bakmaya yetkilidir.

Çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davası için yetkili mahkemenin nasıl belirleneceği konusunda TTK'de açık bir hüküm bulunmamaktadır. Genel yetki kuralının düzenlendiği HMK m. 6 çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davasında uygulama alanı bulamayacaktır. Zira, ilgili maddede, davalı gerçek yahut tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yerinin mahkemesinin yetkili olduğu düzenlenmiştir. Ancak çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davası hasımsız olarak görülen bir davadır bu sebeple iptal davasında davalı taraf olmadığı için HMK m. 6'nın uygulanması uygun düşmeyecektir³⁶⁸.

İptal davasında görevli mahkemenin belirlenmesinde yapılan kıyasın aynısı, yetkili mahkemenin belirlenmesinde de yapılabilecektir. Bu sebeple yetkili mahkeme belirlenirken TTK m. 757/1'e göre hareket edilir. İlgili hükme göre, çekin zayi olması sebebiyle açılacak iptal davasında yetkili mahkeme, ödeme yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesidir³⁶⁹. Hamilin yerleşim yerinden anlaşılması gereken TMK m. 19 vd.

³⁶⁶ Berberoğlu Yenipınar. *Uygulamada Çek Davaları*, 452; Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 55; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1139; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 163; Gürühan, *Çekin İptali*, 72; Öndül, *Çekin İptali*, 32-33; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 240.

³⁶⁷ Bulut, *Adli Yargıda Dava Şartları*, 263; Yargıtay 5. HD, 2021/10196 E., 2021/13170 K., 15.11.2021 tarihli kararı uyarınca "Dava tarihinden önce 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 818/I-s. maddesi, poliçenin iptale ilişkin 757 ilâ 763. madde hükümlerinin çek yönünden de uygulanacağı yönünde düzenleme sevk etmiş olup, aynı Kanunun 757/I. maddesi ve 30.06.2012 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren ve 6102 sayılı TTK'nın 4 ve 5. maddelerinde değişiklik öngören 6335 sayılı Kanun gereğince kıymetli evrakın zayii nedeniyle iptali isteminde görevli mahkemenin Asliye Ticaret Mahkemesi olduğu düzenlenmiştir. Aynı Kanunun 757/I. maddesinde iradesi dışında poliçe elinden çıkan kişinin, ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden, muhatabın poliçeyi ödemekten menedilmesini isteyebileceği, 759/I. maddesinde ise poliçeyi eline geçiren kişi bilinmiyorsa, poliçenin iptaline karar verilmesi istenebileceği hususu düzenlenmiştir. Somut olayda davacı vekilinin, iptali istenen çekin davacının elinde iken zayi olduğunu beyan etmesine ve talepte bulunanın yerleşim yerinin de .../ ... olmasına göre, uyuşmazlığın ... I. Asliye Hukuk (ticaret mahkemesi sıfatıyla) Mahkemesince görülüp, sonuçlandırılması gerekmektedir." denilerek görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemeleri olarak belirlenmiştir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁶⁸ Gürühan, *Çekin İptali*, 74; Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 68; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 236.

³⁶⁹ Berberoğlu Yenipınar. *Uygulamada Çek Davaları*, 452; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1137; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 81; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 236.

maddeleridir³⁷⁰. TMK m. 19/1'e göre yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yer şeklinde tanımlanmıştır.

TTK m. 757 gereğince, ödeme yerinde dava açılmasının yanında davacıya hamilin yerleşim yerinde iptal davası açabilme hakkı tanındığı için³⁷¹ ödeme yerleri farklı olan birden fazla çekin zayi olması halinde, tek bir yerden dava açma imkânı verilerek³⁷² usul ekonomisi ilkesi gözetilmiştir. Aynı zamanda yetkili mahkemenin ödeme yeri olarak düzenlenmesi, iptal talep eden kimsenin iddia ve beyanlarının doğru olup olmadığına ilişkin delillere en basit ve güvenilir şekilde ulaşılabilmesi açısından olumlu bir niteliğe sahiptir³⁷³.

Çekin ödeme yerinin belirlenmesi TTK m. 781/2'ye göre gerçekleşecektir. Bu hükme göre, çekte açıklık yoksa, muhatap bankanın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Muhatap bankanın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa, çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir. Bu sebeple çekin zayi olması nedeniyle açılacak olan iptal davasında muhatabın ticaret unvanının bulunduğu yahut merkezinin bulunduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır³⁷⁴.

3.1.5 İptal davasında ispat ile ferdileştirme

Çekin zayi olması halinde açılacak iptal davasında, TTK m. 759/1'e göre poliçeyi eline geçiren kişi bilinmiyorsa, poliçenin iptaline karar verilmesi talep edilebilir. TTK m. 818'de yapılan atıfla, bu hüküm çekler için de geçerli kılınmıştır. İptal davası öncelikle dilekçe sahibi hamil tarafından açılmalı ve elinden rızası hilafına çıkmış çekin zayi olduğu belirtilerek iptali talep edilmelidir. Mahkemenin, talep

³⁷⁰ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 516; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 688; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 61; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 219-220.

³⁷¹ Yargıtay 11. HD, 2013/18022 E., 2014/239 K., 08.01.2014 tarihli kararı ile, “dava konusu çekte ödeme yerinin ve hamilin ikametgahının Ankara olduğunun anlaşılmış olması sebebiyle, 6102 S. TTK'nın 757. maddesi gereğince yetkili mahkemenin Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi olduğu gerekçesiyle davanın yetkisizlik nedeni ile reddine, dosyanın yetkili ve görevli Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verilmiştir....Mahkemeye de bu hükme dayalı olarak yetkisizlik kararı verilmiş ise de 757nci maddede bahsedilen hamil, zayi nedeniyle çekin iptalini talep eden kişidir. Davacı, kendi ikametgahında işbu davayı açtığına göre davanın esasına girilip görülmesi gerekirken yazılı gerekçeyle yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş, yerel mahkeme kararının bu nedenle bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁷² Gürühan, *Çekin İptali*, 74.

³⁷³ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 161; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 108.

³⁷⁴ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1138; Gürühan, *Çekin İptali*, 74.

olmaksızın kendiliğinden çekin zayi olduğuna karar vermesi mümkün değildir³⁷⁵. Rızası dışında çeki elinden çıkan meşru ve gerçek hamil, dilekçe ile bu talebini görevli ve yetkili mahkemeye iletmelidir. Talebin içeriği, zayi olan çekin iptali ile çek bedelinin tahsiline yönelik olabilir³⁷⁶. Mahkeme öncelikle dava şartlarının var olup olmadığını ve davanın görülebilmesi için gerekli olan harç ile gider avansının yatırılıp yatırılmadığını inceler³⁷⁷. Hâkim, dava şartlarının varlığını davanın her safhasında resen dikkate alacaktır³⁷⁸.

Dilekçe sahibi, zayi olan çekini ferdileştirerek mahkemeye delil olarak sunmalıdır. Çekin ferdileştirilmesi için öncelikle, elinde varsa zayi olan çekin bir kopyası dilekçeye eklenmeli; ardından çeki düzenleyen kişinin gerçek kişi ise ismi ile soy ismi; tüzel kişi ise ticaret unvanı, çekin üzerindeki hesap numarası, düzenlenme yeri ve tarihi, muhatap bankanın ticaret unvanı ile ciro zinciri gibi çekin tanımlanmasında önemli diğer hususlar belirtilmelidir³⁷⁹. Burada amaç çekin mahkemeye ibraz edilememesi sebebiyle en azından tanınabilmesi olduğu için ayırt edici her türlü unsur mahkemeye sunulabilecektir³⁸⁰. Çekin boyutu ya da üzerindeki yazının şekli dahi önem arz edebilir³⁸¹. Ancak çekin zayi olduğu yerin neresi olduğuna dair bir ispat, mahkeme tarafından aranmaz³⁸².

Çekin zayi olması nedeniyle açılmış iptal davası hasımsız ve çekişmesiz yargı işi olduğu için ispat yükü, iptal talebinde bulunan kişiye aittir³⁸³. Bu husus TMK m. 6 hükmüne de uyumluluk gösterir³⁸⁴.

Genel düzenleme TTK m. 661/3'e göre, dilekçe sahibinin senedin zilyedi olduğunu ve senedi zayi ettiği iddialarının mahkeme tarafından inandırıcı bulunması gereklidir. Özel düzenleme niteliğindeki TTK m. 759/2'ye göre poliçenin iptalini talep

³⁷⁵ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 516; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 160; Gürühan, *Çekin İptali*, 75; Öndül, *Çekin İptali*, 38; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 58; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali," 4045; Yıldırım, "Çekin Zıyı ve İptali," 1046.

³⁷⁶ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 160; Öndül, *Çekin İptali*, 49; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 58.

³⁷⁷ Arslan, Yılmaz, Ayvaz ve Hanağası, *Medeni Usul Hukuku*, 332-333.

³⁷⁸ Postacıoğlu ve Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 201.

³⁷⁹ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 126; Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 516; Domaniç, *Kıymetli Evrak*, (1990), 441; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 83; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 104; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali," 4044.

³⁸⁰ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1133; Gürühan, *Çekin İptali*, 76; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 127.

³⁸¹ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 168.

³⁸² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 63.

³⁸³ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1133; Domaniç, *Kıymetli Evrak*, (1990), 60.

³⁸⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 164; Gürühan, *Çekin İptali*, 76; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 242.

eden kişi, poliçe elindeyken zayı olduğunu inandırıcı delillerle mahkemeye ibrazla, ayrıca senedin bir örneğini sunmak ya da senedin esas içeriğı hakkında bilgi sağlamakla yükümlüdür. Çekler hakkında da uygulama alanı bulan bu hüküm doğrultusunda dilekçe sahibi hamil, öncelikle çekin zayı olduğu anda kendisinin çek üzerinde hak sahibi olduğunu ve söz konusu çekin kendisinin elinden rızası hilafına çıkarak zayı olduğunu ispatlamalıdır³⁸⁵.

İptal davasında önemli olan husus, çekin iptalini talep eden kişinin, çekin iradesi dışında kendi elinden çıktığını ispat etmesidir. Davacı, mahkemeye çekin maddi olarak var olduğunu ispatla yükümlü değildir. Mahkeme, çek zayı olmadan önce davacının elinde bulunduğuna dair olumlu bir kanaat oluşturacak yeterlilikte delillerin varlığını arar. Aksinin düşünülmesi, çekin zayı olması nedeniyle iptal davası açma hakkının engellenmesine ve sonuçta hak kaybının yaşanmasına yol açar³⁸⁶. Bu sebeple kesin ispat aranmaz³⁸⁷. Ancak mahkeme, çekin iptalini talep eden hamilin talebinin haklılığına kanaat getirinceye kadar araştırma yapmakla yükümlüdür³⁸⁸. Yargıtay aynı görüş doğrultusunda olumlu bir kanaat yaratma kıstasını kabul etmiştir³⁸⁹. Bu sebeple davacı, çek üzerinde hak sahibi olduğunu ve bu çekin zayı olduğunu yaklaşık ispat doğrultusunda kanıtlamalıdır³⁹⁰.

Talep eden, iddiasını tanık dahil olmak üzere her türlü delille kanıtlayabilir³⁹¹. Ancak çekin iptali davasının çekişmesiz yargı işi olması sebebiyle anlamına uygun düşmediğı için yemin ispat için kullanılamayacaktır. Düzenleyenin, söz konusu

³⁸⁵ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, 125; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 160; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 89; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 127; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 324; Türe, “Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali,” 4044.

³⁸⁶ Gürühan, *Çekin İptali*, 76; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 91; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayı Olması*, 105.

³⁸⁷ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1140; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 91; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 242.

³⁸⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 167.

³⁸⁹ Yargıtay 11.HD, 2016/11761 E., 2018/3544 K., 14.05.2018 tarihli kararına göre, “Dava, zayı nedeniyle çek iptali istemine ilişkin olup, mahkemeye davacının iptali istenen çekte yetkili hamil olduğunu kanıtlayamadığı ve çekin elinde iken zayı olduğunu gösterir inandırıcı delilleri sunamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliğı de taşımayacak olan bu tür davalarda, davacının yetkili hamil olduğu konusunda mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunmasını yeterli saymak gerekir... Davacı, iptalini talep ettiğı çekin keşidecisinin kim olduğunu, verildiğı banka ve şubesini, çek numarasını ve çek tutarını mahkemeye bildirmiş olup, davacının daha fazlasını ispata zorlanması, zayı nedeniyle çek iptali hükümlerini uygulanmaz hale getirecektir.” şeklinde hüküm kurulmuştur; Aynı yönde bk.: Yargıtay 11. HD, 2013/18310 E., 2014/6984 K. 09.04.2014 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁹⁰ Kendigelen ve Kırcı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 68.

³⁹¹ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1140; Esenkar, *Çekin Zayı Olması*, 84; Günay, *Uygulamalı Çek Rehberi*, 81; Gürühan, *Çekin İptali*, 78; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 87; Öndül, *Çekin İptali*, 44; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 242; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayı Olması*, 105.

davadaki çekin varlığına ve talepte bulunan kişinin bu çek üzerindeki hakkına dair ikrarı, ispat aracı olarak sunulamaz³⁹². Mahkemeye olumlu kanaat sağlayan hamil, henüz ödeme yasağı kararı almamış ve iptal davası ile birlikte bu talebini sunmuş ise mahkeme ödeme yasağı kararı vererek bu kararı muhatap bankaya tebliğ eder³⁹³.

3.1.6 İptal davasında ilan aşaması

3.1.6.1 Genel olarak

TTK m. 760 hükmü, “*mahkeme, dilekçe sahibinin, poliçe elinde iken ziyaa uğradığına dair verdiği açıklamaları inandırıcı bulursa, verilecek ilanla, poliçeyi eline geçireni, poliçeyi belirli bir süre içinde getirmeye davet ve aksi takdirde poliçenin iptaline karar vereceğini ihtar eder.*” şeklindedir. Bu hüküm TTK m. 818/1-s bendindeki atıf gereğince çeklere de uygulanacaktır. İlgili madde çerçevesinde, mahkeme, öncelikle muhatap bankadan çekin ibraz edilip edilmediğine dair bilgi alır. Eğer muhatap bankadan çekin ibraz edildiğine dair bilgi alınırsa, iptal davasının sonuçlanmasında hukuki bir yarar olmayacaktır; çünkü çek ibraz edilmiş ve karşılığı varsa muhatap banka tarafından çek bedeli ödenmiş olacaktır. Böylece çek tedavülden kalkar³⁹⁴. Muhatap bankadan gelen cevapta çekin ibraz edilmediği belirtilirse, mahkeme, çekin iptali davasını açan dilekçe sahibinin, çek kendi elindeyken zayi olduğuna ilişkin verdiği beyanlar ve sunduğu delilleri inandırıcı bulması halinde, çekin ilanına karar verir. Bu surette, çeki eline geçiren kişiye belirli bir süre içinde çeki mahkemeye getirmesi doğrultusunda ilan yoluyla çağrıda bulunulur. Bu davete icap edilmemesi halinde ise mahkeme, çekin iptaline karar verileceğini ihtar eder³⁹⁵. İlan yapılmasının amacı, muhtemel hak sahiplerinin ortaya çıkmasını sağlayarak iyi niyetli olan üçüncü kişilerin mağdur olmalarının önüne geçmektir³⁹⁶.

TTK m. 760 hükmü “*ihtar eder*” ifadesi gereğince, niteliği itibariyle emredicidir. Bu sebeple mahkemenin çekin bedeli ne olursa olsun ilan yoluna gitmesi gereklidir. Ancak zayi olması sebebiyle iptal davasına konu çekin bedeli düşükse, ilanın ulusal gazetelerde yayımlanması için yüklü bir miktar ödeme yapılması

³⁹² Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 125; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 84; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 167; Gürühan, *Çekin İptali*, 78.

³⁹³ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 516.

³⁹⁴ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 87.

³⁹⁵ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 63; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 243.

³⁹⁶ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 85; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 170; Gürühan, *Çekin İptali*, 79; Öndül, *Çekin İptali*, 40; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 107.

gerekecektir. Bu durum hem usul ekonomisine hem de çekin iptalinden beklenen faydaya aykırılık teşkil edeceği için çekin değeri, çeki elinden rızası hilafına çıkmış kişinin menfaati ve çekteki mevcut hakkın türü mahkeme tarafından göz önünde bulundurularak ilan için gereken bedel belirlenmelidir³⁹⁷. İlan etme zorunluluğuna uyulmadan verilen kararlar bozma nedenidir³⁹⁸.

3.1.6.1 İlanın şekli

Çekin zayi olması nedeniyle açılmış iptal davasında yapılacak ilanın şekli TTK m. 762’de, “*Poliçenin getirilmesine ilişkin ilan, 35 inci maddede yazılı gazete ile üç defa yapılır. Özellik gösteren olaylarda, mahkeme, uygun göreceği daha başka ilan önlemlerine de başvurabilir.*” şeklinde belirlenmiştir. Bu hüküm emredici nitelik taşıdığı için ilanın TTK m. 35 uyarınca Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi vasıtası ile yapılması gereklidir³⁹⁹. Burada amaç, çeki elinde iyi niyet ile bulunduran hamili korumaktır⁴⁰⁰.

İlanın içeriğinde çekin iptali davasına konu çekin tam ve açık olarak tanımlanmış olması gereklidir⁴⁰¹. Çekin ayrıntılarının yeterince belirtilmemesi halinde üçüncü kişileri aydınlatıcı bir özelliği bulunmayacağı için bu hususa dikkat edilmelidir⁴⁰². Çekin iptali davasına birden fazla çek konu olmuşsa, çeklerin her birine teker teker değil tek bir ilan ile tüm çeklere yönelik duyuru yapılacaktır⁴⁰³. Çekin ilan sonucunda getirilmemesi halinde iptal edileceği ihtarını içeren davet, TTK m. 762

³⁹⁷ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 85; Gürühan, *Çekin İptali*, 79; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 90; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 75; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 68; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 243.

³⁹⁸ Yargıtay 11. HD, 2005/10040 E., 2006/10358 K., 16.10.2006 tarihli kararı ile, “*TTK.’nın 674. maddesi uyarınca, çekin getirilmesine müteallik ilan, 37. maddede anılan gazete ile üç kere yapılır. Hususiyet arzeden durumlarda, mahkeme, uygun göreceği daha başka ilan tedbirlerine dahi müracaat edebilir. Anılan madde hükmünden açıkça anlaşılacağı üzere, çek iptali davalarında, ilanın yapılıp yapılmaması veya sayısı konusunda mahkemeye takdir hakkı tanınmamış, en az üç kere ilan yapılması istenmiştir. Zira, ancak bu şekilde bir ödeme vasıtası olan çekin zayii halinde ekonomik hayatta güven sağlanıp, üçüncü kişilerin menfaatleri korunmuş olur. Dolayısıyla bu hükme uyulup uyulmadığının da re’sen denetlenmesi gerekir. Bu durum karşısında mahkemece, anılan maddeye uygun bir ilan yapılmadan yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir*” şeklinde hüküm kurularak bozma nedeni olarak ilanın düzenlendiği hükme uyulmaması gösterilmiştir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

³⁹⁹ Gürühan, *Çekin İptali*, 79.; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 74; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 63; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 243; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 107.

⁴⁰⁰ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 129; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 243.

⁴⁰¹ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 85; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 62-63; Türe, “*Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali*,” 4071.

⁴⁰² Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 75.

⁴⁰³ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 129; Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 113; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 698; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 90.

hükmüne göre üç kez yapılır. İkinci fıkrada belirtilen, özellik gösteren hallerde ise ilan sayısı artırılma gibi yahut ilanın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nin yanında yerel ya da ulusal gazetelerde yapılması, radyo televizyon⁴⁰⁴ aracılığıyla duyurulması gibi çeşitli seçenekler öngörülebilir⁴⁰⁵. Mahkeme, ilanın şekli ve hangi araçla yapılacağını belirlerken iptal talep eden kişinin menfaatinin ön planda tutar⁴⁰⁶. İlanın sadece bir mahalli gazetede yayımlanması ise yeterli değildir⁴⁰⁷.

3.1.6.2 İlanın süresi

Süreler başlıklı TTK m. 761'e göre,

“(1) Poliçeyi getirme süresi en az üç ay ve en çok bir yıldır.

(2) Vadesi gelmiş poliçelerde zamanaşımı, üç ayın geçmesinden önce gerçekleşirse, mahkeme üç aylık süre ile bağlı değildir.

(3) Süre, vadesi gelen poliçeler hakkında birinci ilan gününden, vadesi gelmeyen poliçeler hakkında vadenin gelmesinden itibaren işler.” şeklinde hüküm düzenlenerek çekin zayi olması sebebiyle açılan iptal davasında yapılacak ilanın süreleri belirlenmiştir. Belirtilen süreler, hak düşürücü değildir⁴⁰⁸. Kanun maddesindeki vade kelimeleri, poliçe için öngörülmüştür. Bu sebeple TTK m. 761 anlamında vade çekin ibraz süresinin hitamı olarak anlaşılmalıdır⁴⁰⁹.

TTK m. 795 uyarınca⁴¹⁰ çekler görüldüğünde ödenir. Bu sebeple çek ödeme vasıtası olduğu ve çekte vade olmadığı için çekin mahkemeye getirilme süresi ilk ilan gününden itibaren başlayacaktır⁴¹¹. Mahkeme tarafından ilk ilan gününden itibaren en az üç ay ve en çok bir yıl süre verilecektir. TTK m. 761 hükmü emredici nitelik taşıdığı için yazılı sürelerin dışına çıkılamaz⁴¹². Bu doğrultuda uygulamada ileri tarihli düzenlenen çekler için ilan süresinin başlangıcı belirlenirken öncelikle çekin ibraz

⁴⁰⁴ Öndül, *Çekin İptali*, 40.

⁴⁰⁵ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 85.

⁴⁰⁶ Gürühan, *Çekin İptali*, 80.

⁴⁰⁷ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 245; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 90.

⁴⁰⁸ Özdamar, Göktürk, Can ve Kaşak, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 91; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 63; Türe, “Kıymetli Evrakın Zıya ve İptali,” 4071; Yıldırım, “Çekin Zıya ve İptali,” 1047.

⁴⁰⁹ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 518.

⁴¹⁰ Muacceliyet başlıklı TTK m. 795'e göre, “(1) Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir. (2) Düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çek, ibraz günü ödenir.” şeklinde düzenleme mevcuttur.

⁴¹¹ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 244.

⁴¹² Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 518; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 86; Gürühan, *Çekin İptali*, 81; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 75; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 68.

süresinin dolmasının beklenmesine karar verilmektedir. İleri tarihli düzenlenen çekin ibraz süresinin bitimi ile çekin iptal edilebilmesi için mahkeme tarafından verilmesi zorunlu olan ilanın süresi başlayacaktır⁴¹³.

Kanun koyucunun öngördüğü sürelerin, teknolojik gelişmelerin yarattığı dinamizm, ticari hayatın ihtiyaçları ve hukuki güvenlik gerekçeleri doğrultusunda, en az iki hafta ve en çok üç ay arasında olacak şekilde yeniden düzenlenmesinin faydalı olacağı yönünde görüş mevcuttur⁴¹⁴. Mahkeme, çekin yok olduğunu bilse dahi ilanın emredici nitelik taşıması sebebiyle çek ile ilgili ilanda bulunmak zorundadır ancak yukarıda anlatıldığı üzere masrafları göz önünde tutmalıdır⁴¹⁵.

3.1.7 İptal davasının hüküm ve sonuçları

3.1.7.1 İlanın olumlu sonuçlanması

Çalışmamızda ayrıntılı olarak bahsedildiği üzere⁴¹⁶ yapılan ilanlar sonucunda zayi olan çek mahkemeye getirildiğinde mahkeme, TTK m. 763 uyarınca dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verir. Dilekçe sahibi bu süre içinde iade davasını açarsa, iptal davasıyla birlikte veya öncesinde talep ettiği ödeme yasağı kararı geçerliliğini sürdürür. İade davasının kabul edilmesi ve çekin, davacının rızası hilafına elinden çıktığının tespit edilerek kendisine iadesine hükmedilmesi halinde, karar taraflar arasında kesin hüküm niteliği taşır. Bu durumda iade davası sonucunda

⁴¹³ Antalya BAM, 11. HD, 2024/669 E., 2024/1126 K., 25.06.2024 tarihli kararında, ilk derece mahkemesinin hükmünde “...TTK'nın 761/3. maddesi gereğince çekin ibraz süresi 3 ay olup, 3 aylık süre vadesi gelen çeklerden ilk ilan tarihinden itibaren, vadesi gelmeyen çeklerde ise vade tarihinden itibaren başlayacak olup ... vadesi gelmeyen ve yasal 3 aylık bekleme süresi dolmayan davaya konu ... tarihli çekler yönünden ise bu davadan tefrik edilerek süresinin dolmasının beklenmesine” şeklinde karar verilmiştir. Söz konusu karar, belirtilen istinaf mercii tarafından incelenmiş, deliller değerlendirilmiş ve maddi olay ile hukuki incelemede usul ve kanuna aykırı bir husus tespit edilmemiştir; İstanbul Anadolu 5. ATM, 2024/644 E., 2025/13 K., 08.01.2025 tarihli kararında, “TTK m. 761'e göre, poliçeyi getirme süresinin en az üç ay olacağını hükme bağlanmıştır. Aynı yasa maddesinin 2.fıkrası vadesi gelmiş poliçelerde zaman aşımı 3 ayın geçmesinden önce gerçekleşirse mahkeme 3 aylık süre ile bağlı değildir, 3.fıkrası ise süre vadesi gelen poliçeler hakkında 1. ilan gününde vadesi gelmeyen poliçeler hakkında vadenin gelmesinden itibaren işlemeye başlar hükmüne yer vermiştir; bu yasa maddeleri TTK'nın 818/s maddesi uyarınca çeklerde de uygulanacaktır ve çek hamillerinden 3 aylık ilan süresi ibraz süresinin bitiminden sonra başlayacaktır.” şeklinde hüküm kurarak 3 aylık olan ilan süresinin çeklerde ibraz süresinin bitimi itibarıyla başlaması gerektiğini belirtmiştir. Söz konusu mahkeme, aynı gerekçe ile süregelen kararlar vermektedir. Aynı doğrultudaki kararları için bk.: İstanbul Anadolu 5. ATM, 2021/63 E., 2021/547 K., 01.06.2021 tarihli kararı; İstanbul Anadolu 5. ATM, 2020/112 E., 2020/916 K., 25.12.2020 tarihli kararı (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

⁴¹⁴ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 109.

⁴¹⁵ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 170; Türe, “Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali,” 4071, Yıldırım, “Çekin Zıyayı ve İptali,” 1047.

⁴¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bk.: 2.1. Genel Olarak başlığı.

gerçek ve meşru hamil kesin olarak belirlenir. Buna bağlı olarak, çekin zayi olması nedeniyle açılmış iptal davası konusuz kalır ve iptal davasının esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin hüküm kurulur⁴¹⁷.

Mahkeme tarafından davacıya iade davası açması için verilen makul süre içinde iade davası açılmadığı ya da davacı açtığı iade davasını takip etmeyerek davanın açılmamış sayılmasına neden olduğu takdirde, mahkeme iptal davasını reddeder ve daha önce verdiği ödeme yasağı kararını kaldırır⁴¹⁸.

İade davası, belirlenen süre içinde açıldıktan sonra davacının çekin elinden rızası hilafına çıktığını kanıtlayamaması durumunda yahut davalının çekin gerçek ve meşru hamili olduğunu ispatlamasının ardından reddedilebilir. Ret sonucunda iptal davasına konu çek, getiren kişiye iade edilir. Dava sonucunda, davacının meşru ve gerçek hamil olmadığı tespit edilmiş olur ve iptal davası konusuz kalır. Öncesinde verilen ödeme yasağı kararı ise kaldırılır⁴¹⁹. Mahkemeye çeki tevdi etmiş kişi, çekin zayi olduğunu iddia edenin davranışı sebebiyle zarar görmüşse bu zararının tazmini için açabileceği dava hakkı saklıdır⁴²⁰.

Çekin yapılan ilanlar sonucunda mahkemeye sunulması ancak fiilen mahkemeye tevdi edilmemesi durumunda, mahkemenin nasıl bir işlem yapması gerektiği konusunda öğretide iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. İlk ve bizim de katıldığımız görüşe göre⁴²¹ çekin mahkemeye tevdi edilmemesi, ilanın sonuçsuz kaldığı ve çekin süresinde mahkemeye getirilmediği anlamına gelmelidir. Çünkü TTK m. 763'te belirtilen mahkemeye sunulmuş olma şartı gerçekleşmemiş olacaktır. Böylece ilan sonuçsuz kalır ve çek hakkında iptal hükmü kurulması gerekir.

Aksi görüş⁴²² ise ilan sonucunda çeki elinde bulunduran kişinin kimliğinin belirlenebilir hale geldiğini belirterek iptal davasını açan tarafa mahkemece uygun bir süre verilip bu kişiye karşı iade davası açılması gerektiğini savunur. Bu görüşte, iade davası açabilmek için davanın yöneltilebilmesi ve açık kimlik bilgilerinin varlığı yeterli görülmüştür. Eğer çeki mahkemeye sunan kişinin açık kimlik ve adres bilgileri

⁴¹⁷ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1141; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 112.

⁴¹⁸ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 57.

⁴¹⁹ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 130.

⁴²⁰ Ayrıntılı bilgi için bk.: 1.2.2.8 Ödeme yasağının sonuçları başlığı.

⁴²¹ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 87; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 171; Gürühan, *Çekin İptali*, 82; Öndül, *Çekin İptali*, 41; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 63; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 128; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 107.

⁴²² Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 116; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 248.

belirlenemiyorsa, iade davası açılmayacağından bahisle iptal davasına devam edilebileceği ileri sürülmektedir. Bu görüş, açık kimlik bilgilerinin elde edilmesiyle iade davasının çeki elinde bulunduran kişiye yöneltilebileceğini savunmakla birlikte, iade davasının temel şartlarından biri olan çeki elinde bulunduran kişinin kötü niyetli veya ağır kusurlu olması gerekliliğini göz ardı ettiği ileri sürülerek eleştirilmektedir. Bu sebeple kişinin kötü niyetli ya da ağır kusurlu olması, sadece kimlik bilgilerinin bilinmesiyle tespit edilemeyeceği için iade davası açılmaması gerektiği yönünde karşı görüş belirtilmiştir⁴²³.

3.1.7.2 İlanın olumsuz sonuçlanması

İlan sonucunda zayi olan çekin mahkemeye getirilmemesi halinde çekin iptaline resen karar verilir⁴²⁴. Emre yazılı senetlerin iptal edilmesi halinde bu iptal kararının ilan edileceğine dair TTK’de herhangi bir hüküm olmaması sebebiyle bu şekilde düzenlenmiş çekler ile ilgili olarak verilen iptal kararlarının ilan edilmesine gerek yoktur⁴²⁵.

Mahkemenin belirlediği ilan süresinin geçmesinin ardından ve iptal kararı henüz verilmeden önce zayi olmuş çekin mahkemeye getirilmesi halinde nasıl bir yol izleneceği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ilan süresi içinde tevdi edilme durumu önemli değildir. Çekin zayi olması sebebiyle açılan iptal davasında, iptal kararının verilir verilemeyeceği açısından önemli olan husus senedin mahkemeye tevdi edilip edilmediğidir. Bu nedenle, ilan süresinin bitiminden sonra iptal kararı verilmesinden önce mahkemeye getirilen çek hakkında iptal kararı verilemeyeceği görüşü ileri sürülmektedir⁴²⁶.

Bir diğer görüşe göre ise ilan sürelerinin geçmesinden sonra ve fakat iptal kararı henüz verilmeden önce çekin, mahkemeye sunulması halinde TTK m. 764/1 hükmünün açık olduğu belirtilerek iptal kararının verilmesi gerektiği savunulmaktadır. TTK m. 764/1’e göre rızası hilafına elden çıkmış poliçenin *verilen süre içerisinde* mahkemeye sunulmaması durumunda poliçe iptal edilecektir. Burada TTK m. 764/1 hükmündeki “*verilen süre içinde*” kavramını belirterek sürenin dışına çıkılması

⁴²³ Öndül, *Çekin İptali*, 41.

⁴²⁴ Gürühan, *Çekin İptali*, 83; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 112.

⁴²⁵ Göç Gürbüz, “Kıymetli Evrak,” 2269; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 112; Öndül, *Çekin İptali*, 47; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 249.

⁴²⁶ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 75.

halinde davaya konu çek hakkında, mahkeme tarafından iptal kararının verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Diğer bir anlatımla ilan süresi geçtikten ve fakat iptal kararı henüz verilmeden mahkemeye sunulan çek hakkında iptal kararı verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Aynı zamanda böyle bir durum mevcut olduğunda, iptal kararının sonucunda çeki elinde bulunduran zilyet yönünden hak kaybı doğması halinde, verilen iptal kararı kaldırılıp çeki elinde bulunduran üçüncü kişinin çekteki hakkına kavuşması mümkün olduğu için iptal kararı verilemeyeceğini savunan ilk görüş, eleştirilmektedir⁴²⁷.

Kanaatimizce ilk görüşe katılarak her ne kadar süre kavramı kanun koyucu tarafından önemsenerek bu şekilde kaleme alınmış olsa da çekin iptali davasının hamil açısından beklenen yararı, ilanın ardından çekin bulunup getirilmesi durumunda kendisine iade edilmesidir. Çekin, kanunun lafzına bağlı kalınarak belirlenen sürenin dışında mahkemeye sunulduğu gerekçesiyle hali hazırda ibraz edilmiş bir çekin iptaline karar verilmesi usul ekonomisine aykırılık teşkil edecektir. Kanun, mevcut ihtiyaçlar ve adaletin gereği doğrultusunda değerlendirilmelidir⁴²⁸. Bu sebeple hamilin yararı gözetilerek ilan sürelerinin bitiminden sonra ancak mahkemece ilgili çek için iptal kararı verilmesinden önce mahkemeye sunulmasının ardından TTK m. 763 doğrultusunda süre verilerek iade davasının açılmasının beklenilmesi gerekmektedir.

3.1.8 İptal davasının sonucunda yeni bir çek tanzim edilip edilememesi

İptal davasında ilan aşamasının olumsuz şekilde sona ermesinin ardından verilen iptal kararı sonucunda hamil adına yeni bir çekin tanziminin talep edilip edilemeyeceği konusunda öğretide çeşitli görüşler mevcuttur.

Kınacıoğlu'na göre, iptal kararını takiben yeni bir senet düzenlenmesi düşünülemez⁴²⁹. İptal kararını alan kişi, çekteki alacağını tahsil etmek için sırasıyla tüm cirantalara başvurarak yeni bir çek ciro edilmesini isteyebileceği gibi, doğrudan düzenleyene başvurarak yeni bir çek düzenlenmesini sağlayabilir ve sonrasında cirantalara sırasıyla tekrar imza ettirebilir. Ancak, her iki yolun da usul ekonomisine

⁴²⁷ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 111.

⁴²⁸ Modern Yorum Metodunda, kanunun değişen sosyal ve ekonomik duruma uygun düşecek tarzda yorumlanması söz konusudur. Burada kanunun rolünü hâkimin rolü lehine daraltmak ve hâkime gerçekten yaratıcı bir işlev vermek istenir, ayrıntılı bilgi için bk.: Ünal Narmanlıoğlu, “Kanunun Anlam Bakımından Uygulanması,” *Prof. Dr. Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan* içinde, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001), s. 101.

⁴²⁹ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 59,77.

aykırı olduğu gerekçesi ile yazar, yeni bir çek düzenlenmesinin mümkün olmaması gerektiğini belirtmiştir⁴³⁰.

Öztürk Dirikkan'a göre ise iptal kararını alan hamil ancak senedin vadesi gelmemiş ise yeni bir senet tanzimini talep edebileceğini belirtir. Vadesi gelmiş senetlerde yeni bir senedin tanzim edilmesinin hamil yönünden herhangi bir hukuki yararı bulunmadığı için reddedilmesi gerektiğini savunur⁴³¹. Yazarın, kıymetli evrakın iptali çerçevesinde yeni bir senet tanzimini incelediği bu görüşteki vade ifadeleri, çekin ibraz süresinin hitamı olarak değerlendirilmelidir.

Öğretide yaygın olan diğer bir görüşe göre ise iptal kararının sonucunda genel hükümlere başvurularak TTK m. 652 uyarınca hak, çek metnini taşıyan senet olmadan ileri sürülebilir yahut meşru hamil tarafından, masrafları kendisine ait olmak üzere yeni bir çekin tazim edilmesi talep edilebilir⁴³². Yeniden düzenlenecek çekin, zayi olmuş çek ile birebir aynı olması beklenmez ise de içeriği ve şekli birebir aynı olmalıdır. Örneğin iptal edilen çekin ibraz süresi geçtiği için; yeni çekin tanzim tarihi, düzenlenme tarihi olacaktır. Hatta hamil ile düzenleyen aralarında anlaşarak yetki, tahkim gibi unsurlarda yeni kayıtlar koyabilir⁴³³. İptal kararının alınmasının ardından yeni bir çek tanzim edilirse iptal edilen çekteki hak, yeni çekte mündemiç hale gelir⁴³⁴.

Yeni bir senedin tanzim edilmesini içeren TTK m. 652 hükmü, kanunun tüm kıymetli evrak çeşitleri için düzenlenen genel hükümler kısmında yer almaktadır. Kanaatimizce aksine bir hüküm bulunmadığı için iptal kararı alındıktan sonra davacı TTK m. 652 doğrultusunda, kendi adına yeni bir çek tanzim edilmesini talep edebilmelidir. Ancak yeni bir çek düzenlenmesi pratikte çeşitli sorunlara yol açacağı görüşündeyiz. Yeni çekin verilmesi talebi düzenleyene yöneltilecektir. Düzenleyenin bu talebi kabul etmesi mümkün olsa da çeki yeniden imzalamaktan kaçınması söz konusu olabilecektir. Aynı şekilde başvuru borçluları da yeni bir çekin tanzim

⁴³⁰ Aynı doğrultuda *Pulaşlı*'ya göre, yeni bir senet düzenlenmesi müessesesinin gerçekleşebileceği tek senet, tek borçlusu olan ve kanunen emre yazılı senet sayılan pay senetlerinin iptalidir. Ayrıntılı bilgi için bk.: *Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukuku*, 113.

⁴³¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 88; Aynı doğrultudaki görüşler için bk.: Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 119 vd; Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 77.

⁴³² Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 36; Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 508; Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 124.; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 176; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 119,132; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 254; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 118; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali," 4072; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 81.

⁴³³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 88; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 118.

⁴³⁴ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1143; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 121.

edilmesini istemeyebilir ve imzalamaktan imtina edebilir. Burada ciro zincirinin gösterilmesi konusunda sorunlar ortaya çıkabilir⁴³⁵. Örneğin müracaat borçluları, iptal edilmiş çekteki imzanın aslında kendilerine ait olmadığını veya herhangi bir kambiyo taahhüdünde bulunmadıklarını ileri sürerek imzalamayı kabul etmeyebilir⁴³⁶. Bu sebeple hamilin kanunen yeni bir çek düzenlenmesini talep etme hakkı bulursa da pratikte karşılaşılabileceği zorluklar nedeniyle bu hakkı kullanarak çekteki alacağına ulaşması kolay görünmemektedir. Bu durumda hamil, böyle bir riskle karşı karşıya kalmamak için çekin zayi olması sonucunda mahkemeye ödeme yasağı ve iptal kararı alınması amacıyla başvururken ibraz süresi içinde çek bedelinin tevdi edilmesini talep etmelidir⁴³⁷. Böylece dava sonunda en azından çekteki alacağını hızlıca temin edebilecek duruma gelecektir.

3.1.9 İptal davasında kanun yolu

Çekin zayi olması sonucunda verilecek iptal kararına karşı yalnızca iptal talebinde bulunan kişi kanun yoluna başvurabilir. İptal davasının tarafı olmayan çek ilgililerinin kanun yoluna başvuru hakkı yoktur. Bu kişilerin hakları zedelense dahi başvuruda bulunamazlar; çünkü iptal davası sonucunda verilen hüküm yalnızca dilekçe sahibi olan davacıyı bağlar⁴³⁸. Yargıtay aynı doğrultuda⁴³⁹ iptal kararının üçüncü kişiler yönünden bağlayıcı olmadığı gerekçesi ile bu kişilerin kanun yoluna başvurma hakkı olmadığını belirtmiştir.

İptal davası, çekişmesiz yargıya tâbi olduğu ve dava sonucunda verilen iptal kararı kesin hüküm niteliği taşımadığı için istinaf kanun yolu HMK m. 387'ye⁴⁴⁰ göre

⁴³⁵ Emek Toraman Çolgar, “Çekin İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.73 (2), (2024): 1509.

⁴³⁶ Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 76.

⁴³⁷ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 52.

⁴³⁸ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 95; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 119-121.

⁴³⁹ Yargıtay 11. HD, 2013/12705 E., 2014/3118 K. 20.02.2014 tarihli kararı ile, “Kararı, üçüncü kişi vekili temyiz etmiş, mahkemenin 21/02/2013 tarihli ek kararı ile verilen kararın kesin hüküm niteliğinde olmadığı, hasımsız görülmesi gereken bu davaların üçüncü kişiler yönünden bağlayıcılığı bulunmadığı, uyuşmazlıkların niteliğine göre çeşitli mercilere ibraz edilebilme fonksiyonuna sahip olduğu, somut olayda kararın kesinleşmesinden sonra temyiz talebinde bulunan, davanın tarafı olmayan ve aleyhine bir hüküm de tesis edilmeyen üçüncü kişinin kararı temyiz etmekte hukuki yararı bulunmadığı gerekçesiyle, temyiz talebinin reddine karar verilmiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

⁴⁴⁰ Kararlara karşı başvuru yolları başlıklı HMK m. 387 hükmünde “Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukuki yararı bulunan ilgililer; özel kanuni düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde, bu Kanun hükümleri dairesinde istinaf yoluna başvurabilirler.” şeklinde hüküm kurularak istinaf yolu açılmıştır.

açıkkken; HMK m. 362'ye⁴⁴¹ göre temyiz yolu kapalıdır⁴⁴². Öğretide ise iptal davasında mahkeme tarafından iptal kararının reddine karar verilmesi halinde temyiz yolunun açık olması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁴³.

3.1.10 İptal kararının niteliği ile sonuçları

3.1.10.1 Genel olarak

İptal kararı, kesinleştiği andan itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlayacaktır. Aksine bir hüküm kurulmadığı takdirde de hüküm ve sonuçları sürmeye devam edecektir⁴⁴⁴. İptal kararının verilmesi ile artık hamil, çeki ibraz etmeden üzerindeki hakkı TTK m. 652'ye göre ileri sürebilecek yahut kendisine yeni bir çek tanzim edilmesini talep edebilecektir⁴⁴⁵. İptal kararı verildiği andan itibaren çek ile çekte mündemiç hak arasındaki ayrılmaz olarak nitelendirilen bağ, ortadan kalkmış olur. Hamilin çekte mündemiç hakka dayanan alacağı devam eder; fakat bedeli alabilmesi için zorunlu olan ibraz etme şartından kurtulmuş olur⁴⁴⁶. Diğer bir söylem ile çekin iptali kararı, kişiyi hak sahibi yapmaz⁴⁴⁷.

Çeke ait ödeme işlevi etkilendiği ve iptal kararı kıymetli evrak sayılmadığı için iptal kararını alan hamil, artık kambiyo senetlerine özel olarak getirilen İİK'nin 168 ila 170. maddeleri arasında düzenlenen icra takip yoluna başvuramayacaktır⁴⁴⁸.

Dava sonucunda verilen karar, iptal davasının çekişmesiz yargı işi olması sebebiyle⁴⁴⁹ maddi anlamda kesin hüküm (HMK m. 303) niteliği taşımaz⁴⁵⁰. Çekin

⁴⁴¹ Temyiz edilemeyen kararlar başlıklı HMK m. 362/1-ç'ye göre "Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar" temyiz yolu açık kararlar arasında sayılmamıştır.

⁴⁴² Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 133; Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 508; Öndül, *Çekin İptali*, 55; Yıldırım, "Çekin Zıyı ve İptali," 1049.

⁴⁴³ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 133; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 95; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 173; Gürühan, *Çekin İptali*, 86.

⁴⁴⁴ Gürühan, *Çekin İptali*, 85.

⁴⁴⁵ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 179.

⁴⁴⁶ Öndül, *Çekin İptali*, 47; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 58; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 252; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 113.

⁴⁴⁷ Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 59; Yıldırım, "Çekin Zıyı ve İptali," 1048.

⁴⁴⁸ Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 36; Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 132; Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 508; Eriş, *Kıymetli Evrak*, 707; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 209; Öndül, *Çekin İptali*, 47; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 58.

⁴⁴⁹ Kanunda aksi yer almadığı müddetçe mahkemelerin çekişmesiz yargıya ilişkin vermiş olduğu kararlar HMK 388 gereğince şekli anlamda kesin hüküm oluştursalar bile; maddi anlamda kesin hüküm gücüne sahip olmayacaklardır bk.: Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt II*, 120-121.

⁴⁵⁰ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 249, 254; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 113; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 60.

zayi olması sebebiyle açılmış iptal davasının kabul edilmesi halinde, dilekçe ile talepte bulunan kişinin artık zayi olmuş çekin şeklen hak sahibi olduğu tespit edilmiş olur⁴⁵¹. Çekteki hakkın ve bu hak üzerindeki tasarruf yetkisinin varlığı halen devam etmektedir⁴⁵². Bu sebeple aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere⁴⁵³ çek üzerinde gerçek ve meşru hamil olduğunu iddia eden kişi, bu iddiasını muhatap bankaya ve çekin iptali kararını alan gerçek ve yetkili hamil olarak gözüken kişiye karşı ileri sürebilir.

İptal kararının olumlu işlevi, çekin ibraz edilmeden kendisine bağlı olan hakkın teşhisine imkân sağlaması; olumsuz işlevi ise zayi olan çekin teşhis işlevini ortadan kaldırmasıdır⁴⁵⁴.

3.1.10.2 Çekteki hakkın sahibi olduğunun teşhisi işlevi

TTK m. 652/1’de iptal kararı verildikten sonra hak sahibinin, hakkını senet olmadan isteyebileceği veya yeni bir senet düzenlenmesini talep edebileceği belirtilmiştir. İptal kararı sonucunda, zayi olan çekte mündemiç hakkın varlığına halel gelmez. Bu hakkın içeriği veya hak üzerindeki tasarruf yetkisi hâlen geçerliliğini sürdürür. Gerçek ve meşru hamil olarak belirlenen davacı, çeki ibraz etmemiş olsa da çekin hak sahibi olarak kabul edilir. Böylece davası kabul edilen davacı, çekin zayi olduğu belirlenerek verilen iptal kararı ile muhataba, düzenleyene, cirantalara ve aval verene karşı çekten doğan hakları için başvuruda bulunma hakkını elde eder⁴⁵⁵. Bu durumda iptal kararı, iptal edilmiş olan çekin yerine geçmez⁴⁵⁶. İptal isteminde bulunmuş ve karar almış hamil, zayi olmuş ya da zayi olduğunu iddia ettiği çeki muhatap bankaya ibraz edebilmiş olsa, hangi hukuki durumda bulunuyorsa o hukuki duruma gelir⁴⁵⁷.

⁴⁵¹ Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 41; Gürühan, *Çekin İptali*, 83; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 249.

⁴⁵² Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 112; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 113.

⁴⁵³ Ayrıntılı bilgi için bk.: 3.1.11 İptal kararının çek ile ilgili olan kişilere etkisi başlığı.

⁴⁵⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 173; Gürühan, *Çekin İptali*, 84; Yıldırım, “Çekin Zıya ve İptali,” 1049.

⁴⁵⁵ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 202; Gürühan, *Çekin İptali*, 86.

⁴⁵⁶ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 146; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 58; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 88; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 119,120; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 115.

⁴⁵⁷ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 120.

Muhatap banka mevcut iptal kararına güvenerek yapacağı ödeme ile ödeme yapma sorumluluğunu yerine getirmiş olacaktır. Ancak elbette bankanın, ödeme yaptığı sırada iyi niyetli olması aranır. Diğer bir deyiş ile hile yahut ağır kusur ile hareket etmemelidir. Örneğin muhatap bankanın, iptal kararını alan hamilin aslında gerçek alacaklı olmadığını bilmesi halinde iyi niyetli sayılmayacağı belirtilmektedir⁴⁵⁸.

Zayi olan çek için verilen iptal kararı sonucunda, hamilin çek üstündeki hakka sahip olduğuna ilişkin aksi kanıtlanabilir nitelikte bir karine yaratılmış olmaktadır. İşte bu hak sahipliğinin teşhisine fayda etme hususu, iptal kararının olumlu sonucunu oluşturmaktadır⁴⁵⁹.

3.1.10.3 Çekin kendisinin teşhis edilmesini ortadan kaldırması işlevi

TTK m. 646'da kıymetli evrak borçlusunun senet kendisine teslim edilmediği müddetçe ödeme ile yükümlü olmadığı düzenlenmiştir. Çek hamili, çekteki alacağı için çeki, muhatap bankaya ibraz etmelidir. Çek, hamil tarafından muhatap bankaya ibraz edilmediğinde hamile karşı çek bedelini ödeme zorunluluğu taşımaz.

Emre yazılı bir çekin hak sahipliğinin teşhis işlevinden yararlanabilmesi için muntazam bir ciro zincirinin varlığı aranacakken; hamile yazılı çekler için muhatap bankaya teslimi aranır. Bu sebeple çek metnine bakılarak ibraz eden kişinin çekteki hakka sahip olup olmadığına ilişkin tespit yapılabilmesini sağlamak, çekin teşhis işlevi olarak adlandırılır⁴⁶⁰. İşte bahse konu bu işlev, iptal kararı ile ortadan kalkmaktadır⁴⁶¹. Muhatap banka, çekin zilyetliğini elinde bulunduran üçüncü kişi tarafından kendisine çekin ibraz edilmesi halinde bu kişiye çekin ödemesini yapmayacaktır. Bu husus öğretide olumsuz sonuç olarak yer alır⁴⁶².

Teşhis işlevi iptal kararı sonucunda ortadan kalktığı için, zayi olduğuna hükmedilen çeki elinde bulunduran kişi, iptal kararı verilmiş çeki dayanak göstererek herhangi bir hak talebinde bulunamayacaktır⁴⁶³. Bu sebeple elinde çekin zilyetliğini

⁴⁵⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 179; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 256.

⁴⁵⁹ Ertekin ve Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 87; Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 93, 96, Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 179; Gürühan, *Çekin İptali*, 87; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 74; Öndül, *Çekin İptali*, 48; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 84; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 254.

⁴⁶⁰ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 92; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 180; Gürühan, *Çekin İptali*, 87.

⁴⁶¹ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 57,58; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 119,120.

⁴⁶² Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 180; Gürühan, *Çekin İptali*, 84; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 74; Öndül, *Çekin İptali*, 48; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 257.

⁴⁶³ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 121.

bulunduran kişi, ifa talebinde bulunduğunda bu talebi muhatap banka yahut dzenleyen tarafından reddedilebilecektir⁴⁶⁴.

3.1.10.4 Maddi hukuk açısından kesin hüküm niteliği taşımaması

Çekin zayı olması nedeniyle açılan iptal davasının sonucunda verilen iptal kararı maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşımaz. Bu sebeple maddi hukuk açısından herhangi bir anlam ifade etmemektedir⁴⁶⁵.

İptal kararı, çekte mündemiç hakka etki etmez ve çekin teşhis işlevini ortadan kaldırır. İptal kararının maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşımaması, hamilin ek bedelinin tahsili için müracaat edildiğinde, başvurulanın sahip olduğu tüm defileri hamile karşı ileri sürmesine engel teşkil etmez. Böyle bir durumda hamil, açacağı çekin bedelini tahsil davasında çekteki alacağın varlığını genel hükümlere göre ispatlamakla yükümlü olacaktır⁴⁶⁶.

İptal kararının niteliğinin doğal bir sonucu olarak, zayı olmuş ve zilyetliği kaybedilmiş çekin iyi niyetli iktisabı sonucunda çeki elde eden kimsenin sahip olduğu hakların varlığına herhangi bir etkisi mevcut deęildir⁴⁶⁷. Bu nedenle, iptal kararı her zaman değiştirilebilir ve aksi ispatlanabilir nitelikte olduğu için çekte meşru hamil olduğunu ileri süren kişi, verilen iptal kararının kaldırılması amacıyla dava açma hakkına sahiptir⁴⁶⁸.

Gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kimse, iyi niyeti ile ödeme yapmış muhatap bankaya başvurarak çekteki hakkını talep edemeyeceği için TTK m. 732 ile TBK m. 77 vd. gereğince çekin iptali için başvurmuş olan davacı hamile, ek bedelinin kendisine ödenebilmesini sağlamak için sebepsiz zenginleşme davası da açabilecektir. Ancak muhatap banka, iptal kararını alan hamile karşı yaptığı ödemede ağır kusurlu ise gerçek hak sahibi, muhataba bařvurabilecektir⁴⁶⁹.

⁴⁶⁴ Gürühan, *ekin İptali*, 87.

⁴⁶⁵ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 180; Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 74; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 128.

⁴⁶⁶ Ertekin ve Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 91; Esenkar, *ekin Zayı Olması*, 96-97; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 183; Gürühan, *ekin İptali*, 84; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayı Olması*, 114.

⁴⁶⁷ Gürühan, *ekin İptali*, 84; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 253.

⁴⁶⁸ Gürühan, *ekin İptali*, 84; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 249.

⁴⁶⁹ Sezer, *Kıymetli Evrak*, 252-253.

3.1.11 İptal kararının çek ile ilgisi olan kişilere etkileri

3.1.11.1 İptal kararının hamili ile muhatap banka ve müracaat borçluları arasındaki etki

3.1.11.1.1 Muhatap banka yönünden etki

İptal kararının verilmesi sonucunda çeki elinden rızası hilafına çıkan hamilin, iptal kararı ile muhatap bankaya başvurma hakkı doğar. Muhatap banka, çekin iptal edildiğine ilişkin ibraz edilen mahkeme kararını inceler ve kimlik tespitini tamamlar. Ağır kusurlu ve hileli davranmadığı müddetçe çek bedelini ödeyerek söz konusu ilişkiden doğan borcunu sona erdirebilir. Muhatap bankadan mahkeme kararını ibraz ederek çek bedelini alabilme olanağı sadece kararı kendisi adına almış olan davacı hamil için geçerlidir⁴⁷⁰.

Ferî zilyet olan kişiler, çekteki hakkın kendilerine sağladıkları yetkileri kullanabilecekleri için mahkeme ilamının sunulmasıyla çek bedelini talep edemezler⁴⁷¹. Bu kişiler ancak TTK m. 652 gereğince düzenleyenden yeni bir çek tanzim edilmesini talep edebilirler⁴⁷².

Mahkeme kararının muhatap bankaya bildirilmesinin⁴⁷³ veya iptal kararını alan hamilin kararı muhatap bankaya ibraz etmesinin ardından hakkında iptal kararı verilmiş çekin üçüncü bir kişi tarafından muhatap bankaya ibrazı söz konusu olabilir. Çekin hamilin elinden rızası hilafına çıkması ile birlikte çeki eline geçiren kişi muhatap bankaya çeki ibraz ederek çekteki alacağı talep edebilir. Böyle bir durumda muhatap banka, hakkında iptal kararı verilmiş olan çeki ibraz eden kişiye ödeme yapmaktan kaçınılmalıdır⁴⁷⁴. Muhatap banka, iptal kararını almasıyla birlikte kendisine tanzim edilmiş yeni çeki ya da iptal kararını ibrazda bulunan hamile karşı, gerçek hamil olmadığına veya hakkın sona erdiğine ilişkin defileri ileri sürebilir⁴⁷⁵.

⁴⁷⁰ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 148; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 86; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 123.

⁴⁷¹ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 148.

⁴⁷² Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 165; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 123.

⁴⁷³ Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 122.

⁴⁷⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 180; Öndül, *Çekin İptali*, 49; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 252.

⁴⁷⁵ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 121-122; Özge Burcu Ambarkütük Altınay, “Çekin Zıyı ve İptali” (Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 2019), 73-74.

3.1.11.1.2 Müracaat borçluları yönünden

Çekin zayi olması nedeniyle ortaya çıkan iptal kararı ya da düzenleyen tarafından tanzim edilmiş yeni çek ile müracaat borçlularına başvurulup başvurulamayacağı öğretide tartışmalıdır. Çek hamilinin müracaat borçlularına başvurma hakkını elde etmesi için çeki muhatap bankaya ibraz süresi içinde sunması gerekmektedir. TTK m. 808'e göre, zamanında ibraz edilmiş⁴⁷⁶ çekin ödenmemesi ve bu ödenmeme durumunun kanunda yazılı olan belgelerle⁴⁷⁷ sabit bulunması halinde hamil; cirantalar, düzenleyen ve avaliste başvurma haklarını kullanabilir. Çekin zayi olması nedeniyle muhatap bankaya süresinde ibraz edilememesi, TTK m. 808 uyarınca ödenmediğine ilişkin tespit yapılmasını engellemektedir⁴⁷⁸.

TTK m. 809 ise TTK m. 808'de öngörülen tespitin ne zaman yapılması gerektiğini belirtir. Hüküm, *“protesto veya buna denk olan belirleme, ibraz süresinin geçmesinden önce yapılmalıdır. İbraz, sürenin son gününde yapılırsa, protesto veya buna denk belirleme, izleyen iş gününde de yapılabilir.”* şeklindedir.

Yukarıdaki hükümlerden hareket ile müracaat hakkının kullanılabilmesi için öncelikle TTK m. 796 uyarınca çekin süresinde ibraz edilmesi ve bu ibrazın sonuçsuz kalarak ödenmediğine ilişkin kaydın belgelenmesi gerekir⁴⁷⁹. Bu hususların ardından hamil, çek bedeli için müracaat borçlularına başvurma hakkı kazanacaktır. Ancak çekin süresinde ibraz edilme şartı gözden kaçırılmamalıdır; çünkü çekin süresinde ibraz edilmemesi halinde artık ibraz koşulu gerçekleşmeyecektir⁴⁸⁰.

İptal kararı sonucunda müracaat borçlularına başvurulabilme hususu TTK'de 764. maddede düzenlenmiştir. Buna göre poliçeler için düzenlenen hükümler arasında yer alan TTK m. 764/2 hükmü *“Poliçenin iptaline karar verilmiş olmasına rağmen, dilekçe sahibi kabul edene karşı poliçeden doğan istem hakkını ileri sürebilir.”*

⁴⁷⁶ Çek için ibraz süreleri TTK m. 796 hükmünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu hükme göre bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdeniz'e sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdeniz'e sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

⁴⁷⁷ TTK m. 808'e göre bu belgeler: a) Resmî bir belge, “protesto”, b) Muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyan ve c) Bir takas odasının, çek zamanında teslim edildiği hâlde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanıdır.

⁴⁷⁸ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 52.

⁴⁷⁹ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 217 vd.; Toraman Çolgar, “Çek İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi,” 1494.

⁴⁸⁰ Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 211; Toraman Çolgar, “Çek İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi,” 1495.

şeklindedir. İlgili hükme göre poliçenin iptal edilmesi durumunda senetten doğan istem hakkı yalnızca kabul eden muhataba karşı ileri sürülebilecektir. Kabul eden muhatap dışındaki müracaat borçluları olan düzenleyen, cirantalar ve diğer tüm borçlulara senetteki alacak için başvurulamaz⁴⁸¹.

TTK m. 764/2, TTK m. 818 gereğince çeklere uygulanacak hükümler arasında bulunmamaktadır. Diğer bir söylem ile TTK m. 764/2, çekler için dışlanmış bir düzenlemedir⁴⁸². Öğretide bu hükme çeklerin dahil edilmemesi, müracaat borçlularına çekten doğan alacak için başvurulup başvurulamayacağı konusunda çeşitli görüşler ortaya çıkartmıştır.

İlk görüşe göre⁴⁸³ TTK m. 764/2'nin çeklere uygulanabilecek hükümler arasında sayılmaması nedeniyle iptal kararı almış hamilin, TTK m. 652/1'de yer alan genel hükme dayanarak çekten doğan hakkını muhatap banka, düzenleyen, ciranta veya aval verenden talep edebileceği belirtilir. Bu sebeple iptal kararını aldıktan sonra diğer tüm müracaat borçlularına da başvurulabileceği savunulur.

Öğretide Öztürk Dirikkan, müracaat borçlularına başvurulabilme hususunun kabul edilmesi halinde iptal davasının sonuçlanmasına dek protesto çekilmesi için belirlenen süre geçebileceğinden müracaat borçlularına başvurabilmenin pratikte mümkün olmayabileceğini belirtmektedir⁴⁸⁴. Bu sebeple iptal kararı almak ve bu karar ile müracaat borçlularına başvurmak isteyen hamilin, öncelikle çek bedelinin tevdi edilmesini mahkemeden talep ederek kendisini koruma altına alması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁸⁵. İptal talep eden hamil aynı zamanda lehtar ise çekin düzenlenmesine neden olan temel hukuki ilişkiye dayanarak düzenleyene başvurabilme hakkı saklı olacaktır⁴⁸⁶.

⁴⁸¹ Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 121.

⁴⁸² Toraman Çolgar, "Çek İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi," 1487.

⁴⁸³ Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1145; Ertekin ve Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 91; Göç Gürbüz, "Kıymetli Evrak," 2271; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 200-202; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 211; Melih Sönmez, "Kambiyo Senetlerinin Zıyaı Nedeniyle Alınan İptal Kararı ve Bu Kararın Senet ile İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkilere Etkisi," *TBB Dergisi*, S.159, (2022): 465; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 112-113; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 130; Türe, "Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali," 4072; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 81.

⁴⁸⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 93; Aynı yönde görüş için bk.: Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 203; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 131.

⁴⁸⁵ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 52; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 211.

⁴⁸⁶ Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 211.

Çekte, zorunlu unsurlardan biri olan düzenlenme tarihinin geçerli sayılması için varlığı yeterli görülmekte; bu tarihin gerçeğe uygun olması aranmamaktadır. Düzenleyen, çekin bu kısmına daha ileri bir tarih ya da daha geri bir tarih yazabilecektir⁴⁸⁷. ÇK Geçici Madde 3/5'e göre, "31.12.2025 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir" hükmü mevcuttur. Anılan son tarih, ileri bir tarih olarak süreç içerisinde çıkarılan kanunlarla güncellenmektedir⁴⁸⁸. Bu düzenleme ile "vadeli çek uygulaması" ortaya çıkmıştır⁴⁸⁹. Bu surette iptale konu çek ileri tarihli olarak düzenlenmiş olabilir. İptal kararı, mahkeme tarafından kanuni ibraz süresi geçmeden verilemeyeceği için ileri tarihli çeklerde, iptal kararı alındığı anda müracaat hakkı için aranan şartların sağlanma ihtimali mevcut değildir⁴⁹⁰.

Bozer ve Göle'ye⁴⁹¹ göre ise, çekin zayi olması nedeniyle açılmış iptal davasında ortaya çıkan karar, zayi olmuş çekin yerine geçmeyecektir; çünkü iptal kararı, kıymetli evrak niteliğini haiz değildir. Bu sebeple TTK m. 764/2 hükmünün uygulanabilmesi, kıymetli evrak niteliğini haiz olmayan bir belge için söz konusu olmayacaktır. Çekin iptali kararını alan hamilin yeni bir çek tanzimi talep etmesi halinde ise kanun koyucunun belirttiği üzere tanzim edilen çekin, *yeni bir çek* özelliği taşıdığı ileri sürülmektedir. Bu sebeple müracaat borçluları sayılan lehtar, ciranta ve avalistlere başvuru hakkının olmayacağı savunulur.

Kendigelen ve Kırca, çeklerin TTK m. 764/2 kapsamı dışında bırakılmasını madde metni içerisinde "dilekçe sahibi kabul edene karşı" ifadesinin varlığına bağlamıştır. Çekte kabul yasağının varlığının, kanun koyucunun TTK m. 764/2 hükmüne çekler için atıf yapılan hükümler arasına almamasına gerekçe olduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple poliçe ve bonoda olduğu gibi çekte de müracaat borçlularına başvuru hakkının iptal kararı hamiline verilmemesi gerektiği belirtilir. Kanun metninin çek hamiline bu hakkı tanıdığını kabul etmenin, hükmün amacını aşan bir yorum olacağı görüşü benimsenmiştir⁴⁹².

⁴⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bk.: Pulaşlı, *Kıymetli Evrak*, 391 vd.; Reisoğlu, *Çek Hukuku*, 144 vd.

⁴⁸⁸ 27.12.2020 tarihli ve 7262 sayılı Kanunun 26'ncı maddesiyle bu fıkra da yer alan "31.12.2020" ibaresi "31.12.2021" olarak, 4.11.2021 tarihli ve 7341 sayılı Kanunun 16'ncı maddesiyle bu fıkra da yer alan "31.12.2021" ibaresi "31.12.2023" olarak ve 27.12.2023 tarihli ve 7491 sayılı Kanunun 65 inci maddesi ile bu fıkra da yer alan "31.12.2023" ibaresi "31.12.2025" olarak değiştirilmiştir.

⁴⁸⁹ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 194.

⁴⁹⁰ Toraman Çolgar, "Çek İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi," 1506.

⁴⁹¹ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 520.

⁴⁹² Kendigelen ve Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 75-77.

Kanaatimizce de TTK m. 764/2, kanun koyucu tarafından bilinçli olarak TTK m. 818 doğrultusunda çekler için uygulanabilir hükümler arasına alınmamıştır. Bunun nedeni, çekte kabulün bulunmaması olup bu durum TTK m. 765'in "*kabul edene*" ifadesi içerdiği için çekler bakımından uygulanmamasına benzemektedir. Ancak bu tespit kanun koyucunun TTK m. 764/2 doğrultusunda çek hamiline müracaat borçlularına başvurma hakkı vermesi sonucunu değiştirmeyecektir. Bu sebeple çek iptali kararı hamilinin teorikte müracaat borçlularına başvurusunun önünde bir engel yoktur. Örneğin, çek elinden rızası hilafına çıkmadan önce müracaat borçlularına başvurma hakkını elde eden hamilin, elindeki çeki zayi ettikten sonra iptal kararı alması durumunda, iptal kararıyla birlikte müracaat borçlularına başvurma hakkı, TTK m. 764/2 doğrultusunda korunmalıdır. Fakat bu örnek dışında henüz müracaat borçlularına başvuru hakkını elde etmemiş hamilin, elinden rızası hilafına çıkmış çek hakkında iptal kararı aldıktan sonra müracaat borçlularına gidebileceğini kabul etmek pratikte mümkün gözükmemektedir; çünkü ÇK Geçici Madde 3/5 yürürlükte olduğu sürece üzerinde yazılı düzenlenme tarihinden önce yapılan çek ibrazı geçersiz sayıldığı için müracaat hakkı şartları açısından çek ile poliçe ve bono arasında bir fark bulunmamaktadır⁴⁹³. Bu sebeple müracaat hakkını elde edememiş hamil, çekin iptal edilebilmesi için ilan sürelerinin bitmesini beklemelidir. İlan süresi ise çekin ibraz sürelerinin bitiminden itibaren başlayacaktır. İlan sürelerinin TTK m. 760 ve devamında en az üç ay olarak düzenlenmesi sebebiyle müracaat borçlularına başvurabilmek için zorunlu olan çekin muhatap bankaya süresinde ibraz edilmesi şartı sağlanamamış olacaktır⁴⁹⁴. Böylece pratikte TTK m. 764/2'nin müracaat borçlularına başvurma hakkını çeki zayi etmeden önce kazanmış olan hamil dışındaki kişiler açısından da uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Öğretide belirtildiği üzere müracaat borçlularına başvuramayacak durumdaki hamil, kendisini korumak için ibraz süresi içerisinde çek bedelinin tevdi edilmesini mahkemeden talep etmelidir⁴⁹⁵. Kanaatimizce ibraz süresi içinde çek bedelinin tevdi edilmesi, iptal davasının sonunda hamilin çekteki alacağına hızlıca kavuşabilmesine hizmet etmektedir.

Müracaat borçluları, iptal kararının almasıyla birlikte kendisine çeki ya da iptal kararını ibrazda bulunan hamile karşı, çek iptal edilmemiş olsaydı hangi defileri ileri

⁴⁹³ Toraman Çolgar, "Çek İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi," 1501.

⁴⁹⁴ Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 172; Toraman Çolgar, "Çek İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi," 1496; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 131.

⁴⁹⁵ Esenkar, *Çekin Zayi Olması*, 52; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 62, 130-131.

sürebilecek ise o defilerden faydalanmaya devam edebilecektir⁴⁹⁶. Bu defiler, iptal kararı hamilinin alacaklılık sıfatına veya çekteki hakkın varlığına ilişkin olabilir. İptal kararı hamilinin alacaklılık sıfatına ilişkin defiler; iptal kararı hamilinin aslında gerçek ve meşru hamil olmadığına, çekte tahrifat yaparak hamili olarak kendisini gösterdiğine, çeki başkasına devretmesine rağmen hamil olarak kendisini gösterdiğine, çekteki borcun yenilendiğine ya da takas edildiğine ilişkin olabilir⁴⁹⁷. Çekin düzenlenmesine neden olan defiler ise; çekteki temel hukuki ilişkideki hakkın doğmadığı veya hükümsüz olduğuna, ödeme yasağı konulmadan önce veya iptal kararı kendisine bildirilmeden önce çek bedelinin iyi niyet ile ödendiğine ilişkin olabilir⁴⁹⁸. Defilerin ispatı müracaat borçlularına aittir.⁴⁹⁹ Çek zayi olmamış olsa ve ibraz süresi içinde ibraz edilmiş olsa zaten ileri sürülemeyecek olan defiler, iptal kararı almış olan hamile karşı da ileri sürülemeyecektir; çünkü iptal kararı hamili hak sahibi kişi olduğunu iptal kararını aldığı mahkemede yaklaşık da olsa ispatlamıştır⁵⁰⁰.

3.1.11.2 Çek zilyedi olan üçüncü kişi ile muhatap banka arasındaki ilişki

Zayi olma, ayrıntılı şekilde anlatıldığı üzere⁵⁰¹ mutlak yahut nispi şekilde gerçekleşebilir. Bu sebeple iptal davasına konu çek, kaybolma, çalınma vb. bir durum ile nispi şekilde zayi olmuşsa ilgili çekin bir başkası tarafından bulunabilme ihtimali mevcuttur. Bu kişi zayi olmuş çeki elinde bulunduran üçüncü kişi zilyet olarak adlandırılır⁵⁰².

Zayi olmuş çeki elinde bulunduran üçüncü kişi zilyet, muhatap bankaya çeki ibraz ederek ödenmesini talep edebilir. Muhatap banka, çekin iptali kararını alan hamile ödeme yapmış ise çeki elinde bulunduran üçüncü kişiye, borcun sona erdiğine ilişkin def'i ileri sürülebilir. Muhatap banka iptal kararı alan hamile iyi niyetli olarak

⁴⁹⁶ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 184; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 209-210; Öndül, *Çekin İptali* 51; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 58; Özdamar, Göktürk, Can ve Kaşak, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 85; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 89; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 120,121; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 123; Yıldırım, *Çekin Zıyı ve İptali*, 1049.

⁴⁹⁷ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 149; Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 166; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 185-187; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 210; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 121.

⁴⁹⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 185; Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 121; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 131.

⁴⁹⁹ Ercan ve Ayan Omuş, *Kıymetli Evrak*, 106; Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 166; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 89.

⁵⁰⁰ Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 27-28; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 120,121; Sönmez. "Kambiyo Senetlerinin Zıyı", 461.

⁵⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bk.: 1.1.1.2 Zayi olma halleri başlığı.

⁵⁰² Karakaya, *Kıymetli Evrak*, 122.

ödemede bulunmuşsa üçüncü kişi zilyet, iptal kararı hamiline TBK m. 77 hükmüne göre sebepsiz zenginleşme davası açabilir⁵⁰³. Ancak TTK m. 646'ya⁵⁰⁴ göre muhatap banka, iptal kararı hamiline çekten doğan alacağını öderken iyi niyetli davranmayıp ağır kusurlu ve hileli davranışta bulunmuş ise bu husus üçüncü kişi zilyet tarafından kanıtlandığı takdirde ikinci kez ödeme yapmak durumunda kalacaktır. Hatta çeki elinde bulunduran üçüncü kişi zilyedin, TBK m. 49 vd. maddeleri uyarınca muhatap bankaya haksız fiil alacağından doğan tazminat davası açma hakkı saklı olacaktır⁵⁰⁵. Örneğin muhatap banka, iptal kararını alan hamilin gerçek ve meşru hamil olmadığını bilmesine rağmen kendisine ödeme yaparsa iyi niyetli sayılmayacaktır⁵⁰⁶.

Çeki elinde bulunduran üçüncü kişi, iptal kararının verilmesinden sonra ancak iptal talep eden hamilin muhatap bankaya başvurmasından önce, gerçek hak sahibi olduğunu kanıtlayarak muhatap bankadan çekteki alacağının ödemesini talep edebilir. Ancak bu ispat gerçekleşmeden muhatap banka, ödemeyi yapması halinde iptal talep eden hamile karşı ağır kusurlu olarak borcundan kurtulamayacaktır⁵⁰⁷. Örneğin, mahkeme tarafından ödeme yasağı getirilmiş çek, bankaya ibraz edilir ve ödeme yasağı kararı bankaya bildirilmesine rağmen çek bedeli çeki elinde bulunduran kişiye ödenirse, banka ağır kusurlu davranmış olacaktır⁵⁰⁸. Bu gibi durumlarda ağır kusurlu davranmamak adına muhatap bankanın çek bedelini, mahkeme tarafından verilen ödeme yasağı kararının ardından belirlenecek tevdi mahalline tevdi etmesi gerekmektedir. Böylece sehven yapılacak ödemelerin önüne geçilebilir⁵⁰⁹.

3.1.11.3 İptal kararını alan hamil ile iyi niyetle çekin zilyedi olan kişi arasındaki ilişki

Çekin zayi olması nedeniyle açılmış iptal davası kesin hüküm teşkil etmemesi sebebiyle şekli hak sahipliğini gösterir. Çeki iyi niyet ile iktisap eden kişilere karşı ileri

⁵⁰³ Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak*, 508; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1144; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 212; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 59; Öndül, *Çekin İptali*, 52.

⁵⁰⁴ Senetten doğan borç başlıklı TTK m. 646'ya göre, “*Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür. Hile veya ağır kusuru bulunmadıkça borçlu, vade geldiğinde, senedin niteliğine göre alacak olduğu anlaşılan kişiye ödemede bulunmakla borcundan kurtulacaktır.*” şeklinde hüküm kurulmuştur.

⁵⁰⁵ Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 181; Öndül, *Çekin İptali*, 52, dp. 165; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 94; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 132.

⁵⁰⁶ Göç Gürbüz, *Zayi Olma ve İptal*, 174.

⁵⁰⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 94.

⁵⁰⁸ Ertekin ve Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 99; Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 204; Öndül, *Çekin İptali*, 53; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 58.

⁵⁰⁹ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 149; Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1145; Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali*, 797; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 59; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 94.

sürülebilien bir karar ortaya çıkartmaz⁵¹⁰. Böylece iptal kararı verilmesinden önce çekin zilyetliğini iyi niyet ile edinen kişinin hakları korunmak istenmiştir⁵¹¹.

Diğer bir ifade ile iyi niyet ile çeki iktisap etmiş kişinin hakkı kazanımı, iptal kararı ile değişmez⁵¹². Nama yazılı çekler mahiyetleri dolayısıyla iyi niyet ile iktisap edilememektedirler; çünkü nama yazılı çeklerde çeki devralan kişi, aradaki devir beyanlarını incelemekle yükümlüdür. Bu sebeple nama yazılı çeklerde iyi niyete bakılmaz yalnızca emre ve hamiline yazılı çeklerin iyi niyet ile iktisabı mümkündür⁵¹³.

Çeki iyi niyet ile edinen üçüncü kişi, çeki edindiği sırada iyi niyetli olsa da bir noktada çekin önceki hamilin elindeyken zayi olduğunu ve bu nedenle aslında çeki hak sahibi olmayan bir zilyetten devraldığını fark edebilir. Bu durumda kendi haklarını koruyabilmek için iptal kararını alan hamile karşı tespit davası açabilecektir⁵¹⁴.

Muhatap banka, iptal kararı ile birlikte ya da düzenleyen tarafından tanzim edilen yeni bir çek ile hamile karşı henüz çek bedelini ödemedede bulunmamışsa; iyi niyetli zilyet, iptal kararını alan hamile iade davası açabilecektir. Muhatap banka iptal kararı alan hamile çek bedelini ödemedede bulunmamış ve yeni bir çek tanzim edilmemişse çek bedelinin kendisine ödenmesini talep edebilmelidir. Çek bedeli ödenmiş ise ifanın yapıldığı iptal kararını alan hamile karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilmelidir⁵¹⁵.

İptal kararının haksız ve yanlış olması nedeniyle, çeki elinde bulunduran gerçek ve meşru hamil, söz konusu iptal kararının iptalini talep edebilir⁵¹⁶. Böylece çeke dayalı olan tüm haklarına yeniden kavuşabilecektir. Bu durumda alınan iptal

⁵¹⁰ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 205; Öztan, *Kıymetli Evrak*, 59; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 133.

⁵¹¹ Öztan, *Kıymetli Evrak*, 59; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 121.

⁵¹² Öztan, *Kıymetli Evrak*, 58; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 253.

⁵¹³ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 205.

⁵¹⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrak*, 95.

⁵¹⁵ Öndül, *Çekin İptali*, 54; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 121; Turan, *Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması*, 134; Türe, “Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali,” 4074; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 60.

⁵¹⁶ Yargıtay aynı doğrultuda 11. HD, 2022/2402 E., 2023/6579 K. 08.11.2023 tarihli kararı ile “çek iptali kararının kaldırılmasına ilişkin davalarda davalının dava konusu yapılan çekin yetkili hamili olduğunu kanıtlaması yanında, çeki elinde bulunduran yeni hamilin (davalının) çeki kötü niyetle iktisap ettiğini ya da iktisapta ağır kusuru bulunduğunu ispat etmesi gerektiği, bu durum karşısında davada ispat yükü davalıya ait olduğu, aksinin kabulü kıymetli evrakın mücerretlik ilkesini ortadan kaldıracığı, somut olayda, iptaline karar verilen bir kısım çekler ortaya çıkmakla, davalı tarafından cevap dilekçesi verilerek davalının çeki kötü niyetle iktisap ettiği ya da iktisapta ağır kusuru bulunduğu iddia da edilmediği gerekçesiyle davanın kabulüne, ... 7 adet çek ile ilgili iptal kararının kaldırılmasına karar verilmiştir.” şeklindeki ilk derece mahkemesi kararını onayarak çekin iptali kararının iptal edilebileceğini belirtmiştir (Lexpera İçtihat Bankası E.T.: 01.04.2025).

kararının iptalini, önceki iptal kararı alan hamile karşı ileri sürmesi gerekecektir. Ayrıca, iptal kararını almış hamilin aslında gerçek ve meşru hamil olmadığını ispatlamalıdır⁵¹⁷.

⁵¹⁷ Gültekin, *Kıymetli Evrak*, 183; Kandıralı Karadayı, *Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu*, 210; Öndül, *Çekin İptali*, 53; Poroy ve Tekinalp, *Kıymetli Evrak*, 127; Sezer, *Kıymetli Evrak*, 254; Yıldırım, “Çekin Zıya ve İptali,” 1050.

SONUÇ

Kıymetli evrakın en önemli özelliklerinden sayılan husus, hak ile senet arasındaki bağın ayrılmaz olmasıdır. Çekin bir kıymetli evrak olması dolayısıyla bu sıkı ilişki kendisini çekte de gösterir. Hamilin rızası hilafına gerçekleşen sebeplerle çekin zilyetliği yitirilmiş veya çek kullanılamayacak derecede hasar görmüş olup ibraz edilemeyecek hale gelebilir. Bu durumda çek zayi olmuş olur. Zayi olmuş çeki eline geçirerek sonradan zilyet olan kişi, çeki muhatap bankaya ibraz ederek çekteki alacağı haksız şekilde edinebilir. Böylece çeki rızası hilafına elinden çıkarak zayi olmuş hamil, çekte mündemiç hakkını talep edemez ve hakkına kavuşamaz. Bu tür bir durumun kabulü, adalet duygusunu zedeler ve günlük hayatta diğer senetler arasında en yaygın kullanım alanına sahip olan çeklere duyulan güveni sarsar; çünkü çekler kamu güvenini haiz, tedavül gücü yüksek kambiyo senetleridir. Sakıncaların önüne geçilebilmesi için kıymetli evrakın zayi olması halinde uygulanacak hükümlerin düzenlenmesi gerekliliği doğmuştur. Bu sebeple çeki zayi eden hamilin yanı sıra çek ibraz edildiğinde ödemekle yükümlü olan kimselerin ve zayi olmuş çeki iyi niyetle devralan kişilerin hakları koruma altına alınmıştır. İptal kurumu, çekin zayi olması durumunda ortaya çıkabilecek muhtemel hakkaniyete aykırı sonuçları önlemeyi amaçlamaktadır.

Zayi olma kavramının sözlük anlamı; kaybolma, yitme, elden çıkmış, mahvolmuş veya yok olmuş şeklindedir. Çekin zayi olması ise sadece çekin düzenlendiği kâğıda ilişkindir; çekteki mündemiç hak zayi olmayacaktır. Mutlak anlamda çekin zayi olması, çekin denize düşmesi, yanması, yırtılıp parçalara ayrılması ve bu yırtılmanın senedin geri birleştirilemeyecek derecede meydana gelmiş olması, imha makinesinde diğer evrak ile birlikte sehven öğütülmesi şeklinde tanımlanırken; çekin nispi anlamda zayi olması ise çekin zilyetliğinin kaybı, çekin çalınması, başka yerde unutulması, gasp edilmesi gibi şekillerde gerçekleşmesi olarak tanımlanır. Zayi olma halleri sınırlı sayıda değildir benzeri birçok hal zayi olma şeklinde değerlendirilebilecektir.

Çekin zayi olması incelenirken, çekteki esaslı unsurların hasar görüp görmemesi öğretide çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çekin esaslı unsurlarının anlaşılamayacak derecede hasar görmüş olması durumunda (örneğin yıpranma, silinme, kazınma, yırtılma, karalanma, yıkanma, bozulma gibi hallerde) çek

zayi olmuş sayılır ve bu durumda TTK'nin 757 ve devamı maddelerinde öngörölmüş hükümler uygulanabilir hale gelir.

Hamilin zilyetliğinde bulunan çekin, yırtılma, yanma veya karalanma gibi sebeplerle, esaslı unsurlar dışındaki kısımlarının metnin içeriğini anlaşılmaz hale getirecek şekilde hasara uğraması durumunda kanaatimizce çekin iptali hükümleri uygulama alanı bulmayacaktır. Eğer çekin esaslı unsurları anlaşılabilir durumdaysa, çekin muhtevası da anlaşılabilir maktadır. Bu nedenle çekin iadesi veya iptali talep edilmek yerine, düzenleyenden TTK'nin 488. ve 743. maddeleri gereğince yeni bir çek tanzim edilmesi talep edilmeli ve çeke bağı hakkin bu şekilde korunması sağlanmalıdır.

Çek rızası dışında elinden çıkan hamil, çekteki hakkını koruyabilmek için öncelikle ödeme yasağı kararı almalı ve ardından çekin zilyetliğini elinde bulunduran kişinin kim olduğunun bilinip bilinmemesine göre iade davası veya iptal davası açmalıdır. Bu nedenle, hamilin öncelikle TTK m. 757/1 gereğince, çekin zayi olduğu iddiasıyla muhatap bankanın ödemeden menini talep etmek üzere ödeme yerindeki veya kendi yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesine başvurması gerekmektedir.

Düzenleyen, TTK m. 757'ye göre mahkemeden ödeme yasağı kararı alınması talebinde bulunamaz. 6762 sayılı mülga TTK'nin 711/3. maddesi uyarınca, düzenleyen çekin kendi elinden ya da üçüncü bir kişinin elinden rızası dışında çıktığını ileri sürerek muhatap bankayı çeki ödemekten men edebilmekteydi. Ancak bu hüküm uygulamada kötüye kullanılmıştır. Örneğin düzenleyen, bankalara verdikleri soyut ödeme yasağı talimatları ile kendileri hakkında karşılıksız çek keşide etme suçundan doğabilecek cezai işlemleri engellemeyi amaçlamış; bankalar ise, hesabında yeterli bakiye bulunmayan düzenleyeni bu tür ödeme yasağı taleplerini vermeye teşvik etmiştir. Bu kötüye kullanım nedeniyle, eTTK m. 711/3 hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. 6762 sayılı mülga TTK'nin ardından yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK'de düzenleyene muhatap bankaya ödeme yasağı talimatı verme yetkisi düzenlenmemiştir. Ayrıca TTK'nin 757. hükmü uyarınca da düzenleyen, mahkemeden ödeme yasağı kararı talep etme hakkına sahip değildir. Bu durum düzenleyenin hukuki korumadan yoksun kalmasına ve çekin niteliği ile bağdaşmayan bir adaletsizlikle karşılaşmasına neden olmaktadır. Çözüm önerisi olarak ilgili maddenin yeniden düzenlenmesi ve düzenleyene en azından mahkemeden ödeme yasağı kararı alabilme hakkının tanınması gerektiği kanaatindeyiz. Ancak böyle bir düzenleme yapılar

kadar çekin zayi olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan düzenleyen, menfi tespit davası açarak hak kaybına uğradığını tespit ettirmek suretiyle mahkemeden hukuki koruma talep edebilir.

Ödeme yasağı talebinde bulunacak kişiler, lehtar ve hamilin yanı sıra çek üstünde intifa hakkı kurulmuşsa; intifa hakkı sahibi, rehin hakkı kurulmuşsa, rehin hakkı sahibi ve çeki tahsil cirosu ile devralmış olan vekildir. Ödeme yasağı, HMK m. 389 vd. düzenlenmiş olan teminat amacı güden ihtiyati tedbirin bir türüdür ve hasımsızdır. Ödeme yasağı talebi başvuran tarafından bir dilekçe yolu ile talep edilir. Söz konusu dilekçede mahkemenin adı, talepte bulunan gerçek kişi ise ismi, soy ismi; tüzel kişi ise ticaret unvanı, adresi ve ödeme yasağının ne sebeplerle istendiği belirtilmelidir.

Ödeme yasağı kararı alınırken mahkemeye sunulacak delillerin, mahkemeyi ikna edecek mahiyette olması önem arz etmektedir. Mahkeme, talep sahibinden çekin kendi elinden iradesi dışında çıktığına dair mutlak ispat talep etmez. Aksinin kabul edilmesi halinde çeke ve doğal olarak kıymetli evraka özel getirilen TTK m. 757 vd. hükümlerinin uygulanması imkansızlaşacaktır. Mahkeme, delilleri değerlendirdikten sonra çekin rızası hilafına elinden çıktığına kanaat getirdiği hamilin talebini kabul eder ve ödeme yasağı kararı verir.

Ödeme yasağı kararının etkili olabilmesi için bu kararın muhatap bankaya bildirilmesi gereklidir. Bildirimin ardından çekin teşhis işlevi ortadan kalkar. Bu sayede ödeme yasağının mevcut olduğu süre boyunca çekin zilyetliğini elinde bulunduran üçüncü kişi, muhatap bankadan kendisine ödeme yapılmasını talep edemez. Dilekçe sahibi hamilin, kendisi gerçek ve meşru hamil olmamasına rağmen mahkemeden ödeme yasağı kararı alması durumunda haksız bir ödeme yasağı söz konusu olur. Bu durumda meşru hamil, çeke konu bedeli zamanında alamadığı için zarara uğrayabilir. Kanımızca bu tür zararların tazmini, ödeme yasağı kararı bir ihtiyati tedbir niteliğinde olduğu için HMK'nın 399. maddesi kıyasen uygulanarak kusursuz sorumluluk esasına dayalı olarak giderilmelidir.

Ödeme yasağı kararının verilmesiyle birlikte çeki elinde bulunduran kişi biliniyorsa, mahkeme dilekçe sahibine TTK'nın 758. maddesi uyarınca iade davası açması için uygun bir süre tanır. Bu süre içinde iade davası açıldığı takdirde ödeme yasağı kararı iade davası sonuçlanana kadar geçerliliğini korur. Ancak mahkemenin

belirttiği uygun süre içinde çeki elinden rızası hilafına çıkmış kişi iade davası açmazsa, TTK'nin 758. maddesi gereğince ödeme yasağı kararı kaldırılacaktır.

Çeki elinde bulunduran kişinin kimliği bilinmediği durumlarda ise dilekçe sahibi, TTK'nin 759. maddesi uyarınca çekin iptalini mahkemeden talep edebilir. Ödeme yasağı kararını alan dilekçe sahibi hamilin iptal davasını açması için bir süreye tabi olup olmadığı hususu öğretide tartışmalıdır. Ödeme yasağı kararı ihtiyati tedbir niteliğinde olduğu için HMK hükümleri kıyasen uygulanarak HMK m. 397 uyarınca kararın verilmesinden itibaren iki hafta içinde görevli ve yetkili mahkemeden çekin iptali talep edilmelidir. İptal davasının açılmaması halinde ise ödeme yasağı kararı kendiliğinden kalkar.

Ödeme yasağı kararı alındıktan sonra hamilin çekin kimin elinde olduğunu bilmemesi nedeniyle açılmış iptal davasının ilan aşamasında çeki elinde bulunduran üçüncü kişi ortaya çıkıp mahkemeye çeki tevdi edebilir. Bu durumda mahkeme, ödeme yasağı talebinde bulunan kişinin artık çekin kimin elinde olduğunu öğrenmiş olması nedeniyle, TTK m. 763 uyarınca iade davası açması için uygun bir süre tanıyacaktır. İptal hükümlerine göre yapılan ilanlar neticesinde çeki elinde bulunduran kişi ortaya çıkmaz ve çek mahkemeye tevdi edilmezse iptal davası sonuçlanır ve çek hakkında iptal hükmü tesis edilir.

TTK m. 757/2 uyarınca mahkemenin ödeme yasağı kararı vermesinin ardından tevdi yeri belirlenmesi gerekmektedir. Mahkeme, çek hamilinin korunmasını sağlamak amacıyla çek bedeli karşılığının bir hesaba bloke edilmesine karar verir. Bu bloke işlemi, çekle ilgili ihtilaf sonuçlanana kadar devam edecektir.

Ödeme yasağı kararı verilip çek bedeli bloke edildikten sonra hamilin çekin zilyetliğini elinde bulunduran kişiyi biliyor olması halinde iade davası açması gerekmektedir. Bu dava TTK'nin 758. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak TTK m. 757'ye göre açılmış iptal davası devam ederken çekin zilyetliğini elinde bulunduran kişi mahkemeye çeki getirirse bu durumda TTK m. 763 uyarınca iade davası açılması gerekecektir. Her iki dava da iade davası niteliğindedir. Bu davaların temel amacı çekin zilyetliğini elinde bulunduran kişiden, meşru ve gerçek hamil olarak zayi olmuş çeki geri almaktır.

İade davası, TMK'nin 989. maddesinde düzenlenen taşınır davası niteliği taşır. Davanın açılabilmesi için çekin iradesi dışında elden çıkmış olması, çeki eline geçiren

kişinin kimliğinin bilinmesi ve çeki eline geçiren kişinin kötü niyetli veya ağır kusurlu olması gereklidir. Çeki eline geçiren kişinin kimliğinin biliniyor olmasının anlamı kişinin açık kimlik ve adres bilgilerinin biliniyor olması ve bu kişiye hukuki olarak başvurulabilir olması demektir.

Çeki iradesi dışında elinden çıkmış hamil, iade davasının davacı tarafıdır. Düzenleyen ya da muhatap banka çekin kendilerine ciro edilmesi ile hamil konumuna gelmedikleri müddetçe iade davası açamaz. Meşru hamilin iradesi dışında elinden çıkan çeki kötü niyetle edinen ya da iktisapta ağır kusuru bulunan kişi, davalı taraftır. Davacı meşru hamil olduğunu, çekin kendi elinden iradesi olmadan çıktığını ve çeki iktisap eden kişinin kötü niyetli yahut edinirken ağır kusurlu olduğunu ispatlar. İade davasının kabulüne karar verilmesiyle birlikte davacının davaya konu çek üzerindeki hak sahipliği belirlenmiş olur. Mahkeme meşru hamil olarak belirlenen davacıya, çeki iade eder ve ödeme yasağını kaldırır. İade davasının sonucunda mahkeme tarafından ret kararı verilirse davaya konu çekin hamilinin davacı olmadığı belirlenmiş olur. Davanın kabulünde olduğu gibi mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı kaldırılır ve mahkeme çeki davalıya iade eder.

TTK m. 818/1-s bendi uyarınca, çeklerin iptali için çekin nama, emre veya hamiline yazılı olmasına bakılmaksızın poliçelere ilişkin hükümler uygulanır. İptal davasının açılabilmesi için gerekli şartlar çekin zayi olması, çekteki mündemiç hakkın varlığını sürdürmekte olması, çekin iptalini talep edenin çekteki hakkın sahibi olması ile çekin zilyetliğinin yeniden iktisabının mümkün olmamasıdır.

Henüz tedavüle çıkartılmadan tüm unsurları doldurulmamış çek, açık çek olarak adlandırılır ve sadece düzenleyenin imzasını taşıyan veya zorunlu unsurları tam olmayan çekler, iptale konu edilebilir. Ancak düzenleyenin imzası ve zorunlu unsurları bulunmayan çekler, TTK anlamında kıymetli evrak hükmü taşımadığı için zayi ve iptal davasının konusu olamaz. Boş çek defteri yahut yaprağı, henüz tüm kanuni unsurları taşıyan bir çek olarak nitelendirilemeyeceği için kanaatimizce iptale konu edilemezler.

Çekin zayi olduğu veya zayi olma anında çeki elinde bulunduran zilyet ve çekte mündemiç hakkın sahibi kişi iptal davası açılmasını talep etme hakkına sahip taraftır. Nama yazılı düzenlenen çeklerde, çeki devir beyanı ile teslim alan kişi, emre yazılı düzenlenen çeklerde ciro ile çekin zilyedi olmuş kişi ile hamiline yazılı düzenlenen çeklerde ise çekin hamili, iptal davasını açmakla yetkili olan hak sahibidir.

TTK'ye göre düzenleyenin iptal davası açma yetkisi yoktur. Ancak düzenleyenin elinden rızası hilafına çıkan boş çek yaprakları veya defterinin, kötü niyetli üçüncü kişilerin eline geçerek hukuka aykırılıklara yol açma ihtimali bulunmaktadır. Bu sebeple düzenleyene yönelik özel bir düzenleme getirilerek en azından mahkemeden ödeme yasağı talebiyle iptal davası açabilmesinin önü açılmalıdır. Elbette düzenleyenin çeki kendisini hamil göstererek keşide etmesi durumunda yahut çekin kendisine sonradan devredildiği durumlarda düzenleyen, hamil sıfatı ile çekin zayi olması sebebiyle iptal davası açabilecektir. Avalist ise kendisine karşı müracaat hakkının kullanılmasının ardından çek kendisinin elindeyken zayi olduğu takdirde iptal davası açabilecek kişi sıfatını haiz olabilecektir.

İptal davasında görevli mahkeme TTK m. 4/1-a ve TTK m. 5/1 ve kıyasen TTK m. 757 hükmü uyarınca asliye ticaret mahkemeleri; yetkili mahkeme ise kıyasen TTK m. 757 hükmü gereğince ödeme yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesidir. İptal davası dilekçe yolu ile hamil tarafından açılan hasımsız bir davadır. Dilekçede çekin hamilin rızası dışında elinden çıktığı ve zayi olduğu belirtilerek iptalinin talep edilmesi gerekir. Zayi olan çek ile ilgili tüm ayrıntılar mahkemeye delil olarak sunulmalıdır. Burada çekin iptalini talep eden kişinin çekin elinden iradesi dışında çıktığını yaklaşık ispat ile ispatlamalıdır. Talep edenin mahkemeye çekin maddi olarak var olduğunu ispatlaması gerekmez.

TTK m. 760 hükmü uyarınca mahkeme, dilekçe sahibinin çek elinde iken zıya uğradığına dair yaptığı açıklamaları inandırıcı bulursa verilecek ilanla çeki eline geçireni, çeki belirli bir süre içinde getirmeye davet eder. Aksi takdirde çekin iptaline karar vereceğini ihtar eder. TTK m. 762 uyarınca ilan, Ticaret Sicil Gazetesinde üç defa yapılır. Özellik gösteren olaylarda mahkeme, uygun göreceği daha başka ilan önlemlerine de başvurabilir. Çeki getirme süresi en az üç ay ve en çok bir yıldır.

Çekin yapılan ilanlarla mahkemeye sunulması ancak fiilen mahkemeye tevdi edilmemesi durumunda ilan sonuçsuz kalır ve çek süresinde mahkemeye getirilmemiş olur. Böylelikle çek hakkında iptal hükmü kurulur. İptal davası sonucunda verilecek kararın yanında genel hükümlerde düzenlenen TTK m. 652 hükmü doğrultusunda giderler davacının kendisine ait olmak üzere düzenleyenden yeni bir çek tanzim edilmesini talep etme hakkı mevcuttur.

İptal kararı hamilin lehine verildiği andan itibaren çek ile çekte mündemiç hak arasındaki ayrılmaz olarak nitelendirilen bağ, ortadan kalkar. Hamilin çekte mündemiç hakka dayanan alacağı devam eder; fakat bedeli alabilmesi için zorunlu olan ibraz etme şartından kurtulmuş olur. İptal kararı maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşımaz.

KAYNAKÇA

- Aldemir, Hüsnü. *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.
- Ambarkütük Altınay, Özge Burcu. “Çekin Zıyaı ve İptali.” Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 2019.
- Arslan, Ramazan. Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2024.
- Atalı, Murat ve İbrahim Ermenek. *Temel Hukuk Dizisi Medenî Usûl Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Ayan, Mehmet. *Eşya Hukuku – I Zilyetlik ve Tapu Sicili*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Aydın, Hanife. *Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu Ticaret Hukuku Monografileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Bahtiyar, Mehmet. Nihat, Taşdelen. Levent, Biçer ve Esra Hamamcıoğlu. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 2022.
- Bakırcı, Halil Ahmet. *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Berberoğlu Yenipınar, Filiz. *Uygulamada Çek Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Bingöl, Muhammet Emin. “Çekin Zayi Olması Durumunda Düzenleyenin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına İlişkin Bir Değerlendirme.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.XXVIII, S.1 (2024): 73-100*.
- Bozer, Ali ve Celal Göle. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024.
- Börü Levent ve İlker Koçyiğit. “Kıymetli Evrakın İptalinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesi.” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi C.XXVII, S.1 (2012): 313-319*.

- Bulut, Harun. Yargıtay İctihatlari Işığında Adli Yargıda Dava Şartları. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Ceylan, Nurettin. Kambiyo Senetlerine Dayalı Olarak Açılan Menfi Tespit Davası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Coşkun, Mahmut. Kıymetli Evrak Hukuku Bono – Poliçe – Çek. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Doğan, Özgür. Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Defileri – Ticaret Hukuku Monografileri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.tahsi
- Doğan, Pınar Bahar. “Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kıymetli Evrak Olarak Değerlendirilmesi Sorunu.” Terazi Hukuk Dergisi S.27, (2008): 37-42
- Domaniç, Hayri. Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması Türk Ticaret Kanunu Şerhi Cilt 4. İstanbul: Temel Yayınları, 1990.
- Domaniç, Hayri. Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1975.
- Eriş, Gönen. Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe – Bono – Çek Makbuz Senedi – Varant. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Esener, Turhan ve Kudret Güven, Eşya Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024.
- Esenkar, Burhanettin. Çekin Zıyaı Özellikle Çalınma Hali. Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.
- Ercan, Tayfun ve Leyla Ayan Omuş, Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024.
- Erişir, Evrim. Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık:2013.
- Ertekin, Erol ve İzzet Karataş. Uygulamada Ticari Senetler. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 1996.
- Göç Gürbüz, Diğdem. “Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali.” Legal Hukuk Dergisi C.15, S.173 (2017), 2239-2274.
- Göç Gürbüz, Diğdem. Öğreti, Uygulama ve Yargıtay Kararları Işığında Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali. İstanbul: Beta Yayınları, 2017. (Anılış: Göç Gürbüz, Zayi Olma ve İptal)

- Göle, Celal. Çek Hukuku. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, 1989.
- Görgün, Şanal. Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, Medeni Usul Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024.
- Gültekin, Özkan. Yeni TTK, TBK, HMK ve Çek Kanununa Göre Öğretide Ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Zıyaı Ve İptali En Son Mevzuat Değişiklikleri Ve Yargıtay Kararları Işığında. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Günay, Erhan. Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Günay, Erhan. Uygulamalı Çek Rehberi. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Gürbüz, A.Hulusi. Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar. İstanbul: Cem Ofset, 1986.
- Gürühan, Caner. Çekin Zayi Olması ve İptali. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Kalpsüz, Turgut. “Çek Hukukuna İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlili,” Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi C.11, S.2 (1981), 33-62.
- Kandırallı Karadayı, Merve. Çekte Düzenleyenin Hukuki Sorumluluğu. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Karakaya, Umur. Güncel Yasal Düzenlemeler ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Kayıhan, Şaban. Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Kendigelen, Abuzer. Çek Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Kendigelen, Abuzer. Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı Makalelerim Cilt 1. İstanbul: Arıkan Yayınları, 2001.
- Kendigelen, Abuzer ve İsmail Kırca. Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. Eşya Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 2024.
- Kınacıoğlu, Naci. Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Nobel Yayıncılık, 1999.

- Konuralp, Cengiz Serhat “6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre İhtiyati Tedbirler.” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.71, S.2, (2013): 225-284.
- Kuru, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü C.1. İstanbul: Demir Yayıncılık, 2001.
- Kuru, Baki ve Burak Aydın. Medeni Usul Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023.
- Lexpera - Hukuk Bilgi Sistemi: Mevzuat, İçtihat, Literatür & Örnekler, Erişim Tarihi: 01.04.2025.
- Mersin, Bilge Utkan. “Kambiyo Senetlerinin Zıya ve İptali.” Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2024.
- Narbay, Şafak. Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı. İstanbul: Beta Yayınları, 1999.
- Narbay, Şafak. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.7, (2005): 173-222.
- Narbay, Şafak ve Ferhat Çelik, "Süresi İçinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği” Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 167, (2016): s. 6039-6073.
- Narmanlıoğlu, Ünal. “Kanunun Anlam Bakımından Uygulanması”, Prof. Dr. Turhan Tufan YÜCE’ye Armağan içinde, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001, 93-118.
- Nomer, Haluk Nami ve Mehmer Serkan Ergüne, Eşya Hukuku. Ankara: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Oğuz, Sefer. “Zayi Edilen Boş Çek Yapraklarının Mahkeme Tarafından, iptaline Karar Verilip Verilmeyeceği Üzerine Bazı Düşünceler”. TBB Bankalar Dergisi, S.90, (2014): 33-50.
- Oğuzman, Kemal. Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, Eşya Hukuku, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024.
- Öndül, Önder Mustafa. Çekin İptali. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Özbay Özdoğru, Zeynep. “Çekin Zayi Olması Durumunda Düzenleyenin Hukuki İmkânları”, Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil’in Anısına Armağan içinde, derleyen Abuzer Kendigelen ve Saadet Yüksel. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019, 803-822.

- Özdamar, Mehmet. Kürşat Göktürk, Mehmet Çelebi Can ve Esra Kaşak. Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.
- Özkaya, Eraslan Eşya Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Öztaş, Fırat. Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Yetkin Basımevi, 2024.
- Öztürk Dirikkan, Hanife. Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1990.
- Pekcanitez, Hakan. Oğuz, Atalay ve Muhammed Özekes. Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Poroy, Reha ve Ünal Tekinalp. Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021.
- Postacıoğlu, İlhan ve Sümer Altay, Medeni Usul Hukuku Dersleri. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020.
- Pulaşlı, Hasan. Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Reisoğlu, Seza. Çek Hukuku. Ankara: Cemweb Ofset, 2011.
- Seven, Vural. “5838 Sayılı Kanun’un Çek Hukukuna Etkilerinin Değerlendirilmesi.” İzmir Barosu Dergisi, Yıl.73, S.1, (2009): 97-111.
- Seven, Vural. “Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3’e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukuki Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi.” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.70, (2007): 284-301.
- Seven, Vural ve Yılmaz, Gülşah. “Kambiyo Senetlerinin Zıyaı Halinde İptal Talebi Nedeniyle Verilen Ödeme Yasağı Kararı ile İlgili Uygulamada Yaşanan Sorunlar.” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.158, (2022): 257-286.
- Sezer, Ahmet. Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Sirmen, Lale. Eşya Hukuku. Ankara: Legem Yayınevi, 2025.
- Sökmen, Reşit. Çekte Zamanaşımı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Sönmez, Melih “Kambiyo Senetlerinin Zıyaı Nedeniyle Alınan İptal Kararı ve Bu Kararın Senet ile İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkilere Etkisi.” TBB Dergisi, S.159, (2022): 439-475.

- Sütçü, Nezih ve Ulutaş, Yusuf. “Kıymetli Evrakın Zıyaı Nedeniyle İptal Davasının Hasımlı Açılıp Açılamayacağını Tartışılması.” Legal Hukuk Dergisi, S.68, (2008): 1239-1252.
- Tanrıver, Süha. Medeni Usul Hukuku Cilt I. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024.
- Tanrıver, Süha. Medeni Usul Hukuku Cilt II. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2022.
- Tekil, Müge. Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu. İstanbul: Beta Yayınları, 1997.
- Toraman Çolgar, Emek. “Çekin İptalinin Müracaat Hakkına Etkisi.” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.73 (2), (2024): 1483-1528.
- Tuna, Ergun ve Diğdem Göç Gürbüz. Ticaret Hukuku Prensipleri Kıymetli Evrak. İstanbul: Beta Yayınları, 2018.
- Turan, Ramazan. Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması ve Hak Sahibinin Başvurabileceği Hukuki Yollar. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Türe, Murat. “Yargıtay Kararları Işığında Kıymetli Evrakın Zıyaı ve İptali.” Legal Hukuk Dergisi, S.213, (2020): 4027-4090.
- Uyap Emsal Karar Arama İctihat Bankası – Erişim Tarihi: 01.04.2025.
- Ülgen, Hüseyin, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya ve N. Füsün Nomer Ertan. Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021.
- Yavuz, Mustafa. “Boş Çek Defterinin veya Yaprığının Zayi Olması Halinde Başvurulabilecek Hukuki Yollar.” Terazi Hukuk Dergisi, C.14, S.149, (2019): 94-99.
- Yıldırım, Fatih. “Çekin Zıyaı ve İptali.” Malî Hukuk Dergisi, C.17, S.196, (2021): 1033-1054.

TURNİTİN RAPORU

Aslı Tolun_20317310018

ORJİNALLİK RAPORU

% 7	% 6	% 8	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Mersin, Bilge Utkan. "Kambiyo Senetlerinin Zıyı ve İptali.", Marmara Üniversitesi (Turkey) Yayın	% 2
2	acikerisim.dicle.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 2
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	www.ozsoyhukuk.com.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	acikerisim.ybu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
6	dspace.yasar.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1

Alıntıları çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Aslı TOLUN

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Hukuk	Atılım Üniversitesi	2016-2020
Yüksek Lisans	Özel Hukuk	Atılım Üniversitesi	2021-2025

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Tolun Hukuk	Avukat	2021-

Yabancı Diller: İngilizce

Tarih: 04.04.2025